

Uppföljning 2022 av Vårt Gotland 2040

Fastställt av regionfullmäktige
Framtagen av regionstyrelseförvaltningen
Datum 2022-07-01
Gäller 2022
Ärendenr RS 2022/253
Version [1.0]

Uppföljning 2022 av Vårt Gotland 2040

Utvecklingen på Gotland i relation till effektmålen för 2040

Innehåll

Inledning	4
Utgångspunkter för val av indikatorer	4
Rapportens upplägg	5
Sammanfattning	6
Kopplingen till Agenda 2030	9
Redovisning per effektmål	10
Effektmål 1: En god, jämställd och jämlik hälsa	10
1.1 Invånare med bra självskattat hälsotillstånd.....	11
1.2 Elever i årskurs nio som druckit alkohol senaste 12 månaderna	12
1.3 Invånare 16-84 år som känner sig stressade.....	13
1.4 Invånare med fetma eller övervikt	14
1.5 Invånare 16-84 år som är fysiskt aktiva minst 150 min/vecka.....	15
Effektmål 2: En trygg och attraktiv livsmiljö med goda uppväxtvillkor	16
2.1 Nöjd Inflytande Index – Helhet.....	16
2.2 Invånare med avsaknad av tillit till andra människor.....	17
2.3 Invånare 16-84 år med lågt socialt deltagande.....	18
2.4 Invånare 0-19 år i ekonomiskt utsatta hushåll.....	19
2.5 Anmälda misshandelsbrott mot kvinna, inomhus, närstående genom parrelation med offret, antal/100 000 invånare	19
2.6 Inrikes flyttnetto	20
Effektmål 3: God beredskap och god förmåga att hantera samhällsstörningar	23
Effektmål 4: God utbildningsnivå och goda förutsättningar för livslångt lärande.....	23
4.1 Elever i åk 9 som är behöriga till yrkesprogram, hemkommun	24
4.2 Gymnasieelever med examen inom 4 år, hemkommun	25
4.3 Ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, hemkommun	26
4.4 Ungdomar som studerar på högskola/universitet 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, yrkes- resp. högskoleförberedande program.....	27
4.5 Invånare 25-64 år med eftergymnasial utbildning.....	28
4.6 Elever i åk 9: Jag känner mig trygg i skolan, positiva svar	29
Effektmål 5: Ett klimatneutralt Gotland	30
5.1 Utsläpp till luft av växthusgaser	31
5.2 Utsläppsintensitet, (utsläpp till luft av växthusgaser totalt/BRP).....	32
Effektmål 6: Ett energisystem baserat på förnybar energi.....	33
6.1 Elproduktion totalt inom det geografiska området	33
6.2 Slut användning av energi totalt inom det geografiska området.....	33
6.3 Energiintensitet (energianvändning/BRP).....	34
Effektmål 7: Säkrad tillgång till vatten av god kvalitet och kvantitet.....	34
7.1 Vattentäkter med vattenskyddsområde	35
7.2 Vattenförekomster med god ekologisk status	35
7.3 Vattenanvändning totalt.....	36
7.4 Kvalitet, enskild vattenförsörjning	38
Effektmål 8: Hållbara kretslopp	39
8.1 Insamlat hushållsavfall totalt	40
8.2 Hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning, inkl. biologisk behandling, andel	41
8.3 Ekologiskt odlad åkermark	41
Effektmål 9: Säkrad biologisk mångfald	42
9.1 Marint skyddad havsareal.....	43

9.2 Skyddad natur	43
Effektmål 10: God konkurrenskraft och tillväxt i näringslivet	44
10.1 Förvärvsarbete i näringslivet, dagbefolkning	44
10.2 Bruttoregionprodukt (BRP), kr per sysselsatt	45
10.3 Företagens omsättning, tkr per invånare	46
10.4 Varuexportvärde per invånare.....	47
10.5 Nystartade företag, antal per 1 000 invånare, 16-64 år	48
10.6 Överlevnadsgrad 3 år efter nystartat företag.....	49
10.7 Företagsklimat enl. Öppna jämförelser (Insikt, SKR)	50
10.8 Nettoutveckling av antal företag	51
10.9 Internationella gästnätter	52
Effektmål 11: En inkluderande arbetsmarknad där kompetensen möter behoven.....	53
11.2 Anställda som arbetar i yrken som stämmer väl överens med deras utbildning	55
11.3 Demografisk försörjningskvot	56
11.4 Invånare 17-24 år som varken arbetar eller studerar	57
11.5 Förvärvsarbete invånare 20-64 år	58
11.6 Långtidsarbetslöshet 25-64 år, årsmedelvärde.....	59
11.7 Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst.....	60
Effektmål 12: God tillgänglighet och hållbara kommunikationer.....	60
12.1 Tillgång till bredband om minst 100 Mbit/sekund.....	61
12.2 Trafikolyckor med räddningsinsatser per 1000 invånare	62
12.3 Resor med kollektivtrafik, resor per invånare.....	62
12.4 Antal resande i färjetrafiken	63
12.5 Längdmeter gods i färjetrafiken	64
12.6 Utsläpp till luft av växthusgaser från transporter.....	64
Vad säger Länsstyrelsens miljömålsuppföljning 2021?	67

Inledning

Det här är den första uppföljningsrapporten efter att Vårt Gotland 2040 antogs i februari 2021 och kan därför ses som en slags nollmätning i förhållande till de mål som är satta. Region Gotland ska som regionalt utvecklingsansvarig aktör följa utvecklingen i länet och analysera, följa upp och utvärdera det regionala utvecklingsarbetet. Den årliga uppföljningen ska ligga till grund för gemensamt lärande och vidareutveckling av regionalt utvecklingsarbete. En väsentlig del är därför en fortsatt process med gemensam diskussion och analys kring vad uppföljningen visar, möjliga orsaker och vilka slutsatser som kan dras.

Rapporten baseras på de indikatorer som valts för att följa samhällsutvecklingen i länet, i relation till effektmålen till 2040 i den regionala utvecklingsstrategin Vårt Gotland 2040. De utgör en delmängd av den samlade uppföljningen. För uppföljningen av resultat av regionalt utvecklingsarbete kommer genomförandeprogram för Vårt Gotland 2040 att utgöra ramen.

Effektmålen konkretiserar de tre övergripande målen och visar på *tillstånd i samhälle och miljö som vi vill ha och som vi vill att regionala utvecklingsinsatser ska bidra till*. De påverkas av många aktörer och skeenden på flera nivåer. Indikatorerna är mått som ska användas i bedömningen av utvecklingen i förhållande till beslutade effektmål och är viktiga att följa över tid för att visa på om samhällsutvecklingen går i rätt riktning. Effektmålen är breda samhällsmål och därför kan indikatorerna enbart ge just en indikation på hur utvecklingen ser ut.

Utgångspunkter för val av indikatorer

En beskrivning av varje indikator inklusive källa finns i rapporten ”Indikatorer för uppföljning av Vårt Gotland 2040”. Fastställda indikatorer kan ses över och komma att revideras över tid. Utgångspunkter för val av indikatorer har varit

- Att de ska visa på kärnan i de effektmål som ska nås (men kan inte ge en heltäckande bild av varje effektmål).

- Att de helst ska kunna uppdateras varje år (men för vissa effektmål/ämnesområden blir det ett längre intervall på grund av mätfrekvens).
- Att de ska när det är relevant gå att dela upp på kön, i förekommande fall även ålder och utbildningsnivå.
- Att de ska bygga på data av god kvalitet och företrädesvis kunna hämtas utan kostnad från tillgänglig nationell statistik.
- Att när så är möjligt använda indikatorer från uppföljning av Agenda 2030 i kommuner och regioner (www.kolada.se)
- Att jämförelser ska göras med riket och huvudsakligen med andra regioner, eftersom fokus är regional utveckling. När det är relevant kan dock jämförelse göras med andra kommuner. Det är inte alltid rimligt att jämföra Gotland med större regioner. Utvecklingen över tid på Gotland ska också redovisas.

Rapportens upplägg

Rapporten innehåller en sammanfattning av resultaten av uppföljningen på en övergripande nivå. Vidare finns en samlad analys per effektmål samt en redovisning av statistiken per indikator. Årets rapport innehåller utvecklingen över tid för varje indikator, för Gotland och för riket. En jämförelse med andra regioner eller andra kommuner görs endast för några få indikatorer, något som ska utvecklas kommande år. Rapporten innehåller även en nulägesbild som utgörs av den senaste aktuella statistiken för respektive indikator (inhämtad i mars - maj 2022). Det innebär att senaste tillgängliga statistik kan variera från olika år för olika indikatorer.

Formerna för hur uppföljningen ska presenteras och hur data ska visualiseras och göras tillgängliga kommer att vara en utvecklingsprocess under kommande år.

Sammanfattning

Målen i Vårt Gotland 2040 ska ses som en helhet som tillsammans ger en hållbar regional utveckling och leder mot visionen. Det betyder att utvecklingen och möjlighet till måluppfyllelse för respektive effektmål hänger samman och påverkar varandra inbördes. Effektmålen är satta för att möta de stora utmaningar som identifierats för att nå en hållbar regional utveckling på Gotland, utmaningar som i hög grad delas med andra regioner i Sverige. Det innebär att målen är ambitiösa och sätter ljuset på områden där det behövs omställning och samlade insatser över längre tid för att nå resultat. I uppföljningen finns exempel på indikatorer där utvecklingen går i rätt riktning, men i stora delar visar uppföljningen på betydande gap mellan nuvarande tillstånd och det önskade tillståndet.

1. Effektmål: En god, jämställd och jämlik hälsa

Indikatorerna för effektmålet visar att den ojämlika och ojämställda hälsan fortsatt är en stor utmaning. En annan utmaning är att utvecklingen av befolkningens hälsa varit oförändrad över lång tid eller i vissa avseenden utvecklats åt fel håll. Utvecklingen är densamma i riket. Det finns stora skillnader mellan olika grupper i befolkningen när det gäller såväl självupplevd hälsa, livsstilssjukdomar som psykisk ohälsa. Detsamma gäller ohälsosamma levnadsvanor. Nivån för självupplevd hälsa i befolkningen har varit oförändrad mellan 2009 och 2020. Förekomsten av fetma och övervikt har varit på en hög och oförändrad nivå under många år medan den psykiska ohälsan bedöms öka i befolkningen. Att en stor del av befolkningen har ohälsosamma levnadsvanor är ett betydande folkhälsoproblem.

2. Effektmål: En trygg och attraktiv livsmiljö med goda uppväxtvillkor

Indikatorerna för effektmålet visar på både positiva och negativa förhållanden i relation till effektmålet. Sedan 2014 har Gotland ett positivt inrikes flyttnetto, vilket tyder på att Gotlands attraktivitet som plats att bo på ökar. Det understryker dock behovet av fler bostäder. 17 procent av gotlänningarna har lågt socialt deltagande. Andelen kvinnor och män som lutar på andra är större på Gotland än i riket, men en negativ trend för upplevd tillit kan ses mellan 2009 och 2020. Det finns mer att göra för att öka invånarnas delaktighet i regionens verksamhet. Nästan ett av tio barn/ungdomar lever i ekonomiskt utsatta familjer. Antal anmälningar om våld i nära relationer har minskat på Gotland mellan 2011 och 2019 för att sedan vända uppåt igen 2020. Gotlands nivå är lägre än nivån i riket. Både på Gotland och nationellt bedöms det finnas en underrapportering av misshandelsbrott i nära relation vilket behöver beaktas.

3. Effektmål: God beredskap och god förmåga att hantera samhällsstörningar

På sikt kommer indikatorer för detta effektmål att tas fram, men det finns inte framtaget i nuläget.

Från Vårt Gotland 2040: Förutsättningar för en god beredskap och god förmåga att hantera samhällsstörningar är i högsta grad beroende av faktorer inom de andra effektmålen till 2040. Både i vardag, kris och förhöjd beredskap måste samhället kunna erbjuda fungerande välfärd, vatten- och livsmedelsförsörjning, tillgång till drivmedel, energi och fungerande kommunikationer. Att säkra den förmågan bidrar till ökad trygghet, hållbar omställning, attraktions- och konkurrenskraft.

4. Effektmål: God utbildningsnivå och goda förutsättningar för livslångt lärande

Indikatorerna visar att Gotland har en lägre utbildningsnivå än riket och en lägre övergång till högre utbildning efter gymnasiet. Det finns dock stora könsskillnader, kvinnor är i högre grad högutbildade och går i högre grad vidare till eftergymnasiala studier. Genom-

strömningen på gymnasiet och att ungdomar blir etablerade på arbetsmarknaden eller studerar två år efter fullföljd gymnasieutbildning går i rätt riktning, men behöver fortsatt tas vidare. Det är en utmaning att endast cirka 7 av 10 elever på Gotland avslutar gymnasiet inom 4 år, en situation som är jämförbar med riket. Det finns goda möjligheter att avsluta sin gymnasiala utbildning inom vuxenutbildningen, vilket är positivt men kräver mer resurser. Förutsättningar för ett livslångt lärande bör ses ur två perspektiv. Tillgång till en infrastruktur av vägledning och utbildning, samt individens egna förutsättningar. Ungefär en femtedel av eleverna i årskurs 9 känner sig inte trygga i de gotländska grundskolorna, vilket är något högre än medel för kommunerna i stort. Att känna sig trygg i skolan är en starkt bidragande faktor till god måluppfyllelse och valet till att studera vidare.

5. Effektmål: Ett klimatneutralt Gotland

Indikatorerna visar att det återstår mycket att göra för att minska utsläpp av växthusgaser och kunna nå ett klimatneutralt Gotland 2040. Ett klimatneutralt Gotland 2040 innebär att gå före det nationella målet att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären år 2045, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Det nationella etappmålet till 2040 säger att utsläppen år 2040 bör vara 75 procent lägre än utsläppen år 1990. Under perioden 1990 till 2019 har utsläppen för Gotlands del totalt minskat med cirka 2,5 procent. Utsläppen från industrin dominerar, därefter är transportomställningen den stora utmaningen för Gotland.

6. Effektmål: Ett energisystem baserat på förnybar energi

Lokal elproduktion står för ungefär hälften av Gotlands elbehov på årsbasis. På Gotland består den absoluta merparten av den totala energiproduktionen av vindkraft. På Gotland utgör elförsörjningen en mindre, men ökande, del av energisystemet. Ungefär 50 procent av den totala energianvändningen, 40 procent av elanvändningen och 80 procent av värmeanvändningen sker inom industrin. För den planerade utvecklingen inom industrin kommer möjligheten till kraftigt ökad användning av hållbart producerad el att bli avgörande. Fastlandskabeln är viktig för att kunna överföra el i båda riktningarna. En stor del av byggnadsuppvärmningen försörjs i nuläget av lokalt producerat skogsavfall och andra strömmar av restprodukter, men lokal biomassa kan inte svara för industrins värmebehov.

7. Effektmål: Säkrad tillgång till vatten av god kvalitet och kvantitet

Tillgången till vatten av god kvalitet är en sårbar faktor för Gotland. Grundvattennivåerna på Gotland var under delar av 2021 under eller mycket under det normala. Statistiken visar på en mycket hög vattenanvändning på Gotland. På Gotland står industrin för 80 procent av vattenförbrukningen, medan riksgenomsnittet är 69 procent. Även med det i beaktande är vattenanvändningen hög sett till antal kubikmeter per invånare. Ett nytt vattenskyddsområde tillkom under 2021 och 16 av 22 aktiva kommunala vattentäkter nu har vattenskyddsområde. Andelen sjöar och vattendrag med god ekologisk status på Gotland var 46 procent för perioden 2017-2021. Nivån på Gotland är totalt sett aningen bättre än riksgenomsnittet. När det gäller statusen för grundvatten har 68 procent av grundvattenförekomsterna på Gotland god status medan genomsnittet i landet är 99 procent. Hög eller god ekologisk status uppnås inte i någon av kustvattenförekomsterna. Problem med vattenkvaliteten i enskilda vattentäkter är vanligt.

8. Effektmål: Hållbara kretslopp

Stigande avfallsmängder betyder att råvaruuttaget fortsatt är betydande och att Gotland på denna punkt inte rör sig mot effektmålet. Gotland kan uppvisa exempel på återvinning och återbruk, men resursflödena är fortfarande till övervägande delen är linjära. På knappt tio år har avfallsmängderna på Gotland ökat med nästan 100 kilo per person och år, medan det

för riket varit nära nog oförändrat. Andelen hushållsavfall som samlas in för materialåtervinning, inklusive den rötning som sker till biogas, är högre än riksgenomsnittet, medan andelen av insamlade förpackningar och returpapper fallit tillbaka något. Andelen ekologiskt odlad åkermark på Gotland var 15 procent 2020. Det är en ökning från 2009 då andelen var 10 procent. En viktig del av arbetet med hållbara kretslopp är att minska kemikalieanvändningen och att avgifta kretsloppen. Hög återföring av certifierat slam och dess växtnäring till produktiv åkermark på Gotland är ett exempel på framgångsrikt kretsloppsarbete.

9. Effektmål: Säkrad biologisk mångfald

Effektmålet följs genom två indikatorer, som handlar om naturskyddade områden på land och till havs. Andelen naturskyddad areal totalt på Gotland är 6,3 procent 2021, vilket är strax under hälften av riksgenomsnittet. Andelen marint skyddad havsareal för Gotland är nära 5 procent. Naturskyddade områden är en viktig komponent när det gäller att säkra den biologiska mångfalden. Länsstyrelsen gör i sin årliga miljömålsuppföljning bedömningen att utvecklingen för biologisk mångfald på Gotland är negativ och att det krävs förändringar på landskapsnivå för att vända utvecklingen. Det kan handla om åtgärder för att skapa livsmiljöer och stärka populationer av hotade arter utanför traditionellt skyddade områden.

10. Effektmål: God konkurrenskraft och tillväxt i näringslivet

Indikatorerna visar både negativa och positiva förhållande för Gotland i relation till effektmålet. Gotland har en lägre andel som arbetar inom näringslivet jämfört med riket. 75 procent av männen förvärvsarbetade inom näringslivet 2020 och 44,5 procent av kvinnorna. Bruttoregionprodukten per sysselsatt på Gotland var 2020 lägst i landet. Antal nystartade företag per tusen invånare är högt på Gotland, en andraplats efter Stockholms län. Andelen nystartade företag med kvinnlig ledning var betydligt högre på Gotland än i riket 2020. Företagsklimatet har förbättrats tre år i rad och nådde 2021 det högsta Nöjd Kund Index (NKI) för Gotland sedan undersökningen startade. Företagens omsättning ökar över tid och särskilt 2019 syns en stor ökning, något som föranleder ytterligare analys och dialog för att klargöra orsaken till. Varuexporten ökar svagt, men Gotland ligger lägst i landet. En viktig del av tjänsteexporten utgörs av internationella gästnätter, vilka är ungefär 10 procent av samtliga gästnätter. Av förklarliga skäl har de minskat kraftigt under 2020 och 2021 efter några år av ökning.

11. En inkluderande arbetsmarknad där kompetensen möter behoven

Den övergripande trenden för en inkluderande arbetsmarknad visar att Gotland rör sig i en positiv riktning. Till exempel ökar andelen flyktingar och deras anhöriga som är sysselsatta efter 4-6 år, andelen förvärvsarbetande ökar stadigt, långtidsarbetslösheten är fortsatt låg och andelen invånare 17-24 år som varken arbetar eller studerar är fortsatt låg, och i paritet med riket. Det ska dock sägas att varje ung person behöver komma vidare i jobb eller utbildning för en bra start i vuxenlivet. Samtidigt skriker arbetsgivare efter kompetens. Andelen i yrkesaktiv ålder minskar, medan andelen yngre och äldre ökar. Det finns fyra huvudsakliga vägar för en region att säkra sin kompetensförsörjning: att få människor att flytta till regionen, att få människor att pendla till regionen, att vidareutbilda den nuvarande och blivande arbetskraften, samt att inkludering på arbetsmarknaden i bred bemärkelse är en hörnsten. För att möta det kompetensbehov som finns hos både privata och offentliga arbetsgivare behövs ett fortsatt arbete med att dels attrahera kompetens, men också att se befintlig kompetens på ett annorlunda sätt.

12. God tillgänglighet och hållbara kommunikationer

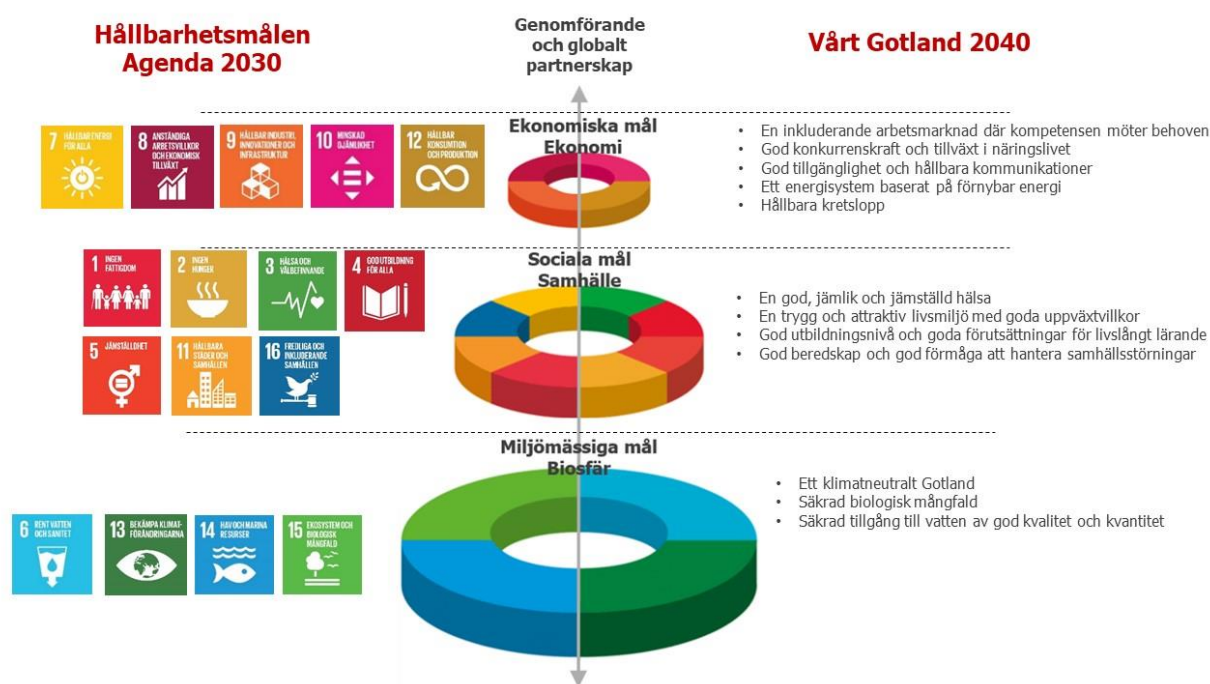
Indikatorerna visar på den utmaning som ligger i att nå både god tillgänglighet och hållbara kommunikationer, vilket för Gotland är helt avgörande. Växthusgasutsläppen från inrikes

transporter, utom inrikes luftfart, ska enligt det nationella klimatmålet minska med minst 70 procent från 2010 till 2030. På Gotland har utsläppen från transportsektorn minskat med cirka 2,5 procent mellan 2010 och 2019. Samtidigt är tillgängligheten till och från Gotland helt central för invånare, näringsliv och besökare. Passagerarutvecklingen i färjetrafiken, som står för 80 procent av resorna till och från Gotland, har ökat betydligt över tid både för besökare och gotlänningar. Även antalet fraktade längdmeter i färjetrafiken ökar sedan en längre tid tillbaka. Allmänt kan sägas att det motsvarar den efterfrågan på varor och produkter som finns i samhället. I dagsläget har Gotland lägst antal resor i kollektivtrafiken per invånare jämfört med andra regioner i Sverige. Gotlands omfattande vägnät är i många fall i behov av åtgärder för att både förbättra tillgängligheten och trafiksäkerheten. Flera brister har åtgärdats vilket bl.a. visar sig i att antalet skadade minskat något, liksom gjorda räddningsinsatser. I dagsläget ligger Gotland mycket väl framme vad gäller tillgång till digital infrastruktur.

Kopplingen till Agenda 2030

I Vårt Gotland 2040 har de globala hållbarhetsmålen och Agenda 2030 integrerats och den regionala utvecklingsstrategin utgör på så vis också en regional Agenda 2030-strategi. Sambanden mellan de globala målen och effektmålen i Vårt Gotland 2040 illustreras nedan. Det innebär att uppföljningen av effektmålen kan läsas i relation till de globala hållbarhetsmålen.

Ett antal av indikatorerna som används i denna uppföljning finns också i det urval av indikatorer som Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) tagit fram till stöd för uppföljning av Agenda 2030 i kommuner och regioner. Dessa presenteras på Kolada¹.

¹ Finns på Kolada https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?_p=jamforelse&focus=27500

Redovisning per effektmål

Med stöd av valda indikatorer ges nedan en bild av utvecklingen på Gotland i relation till varje effektmål. Inledningsvis för varje effektmål finns en samlad analys och beskrivning av hur läget ser ut. Sedan följer en redovisning per indikator med en kort beskrivning av vad statistiken visar. Redovisningen av indikatorerna innehåller utvecklingen över tid för, för Gotland och för riket. För varje indikator visas även en nulägesbild som utgörs av den senaste aktuella statistiken för respektive indikator (inhämtad i mars - maj 2022). Det innebär att senaste tillgängliga statistik kan variera från olika år för olika indikatorer. I den här rapporten görs jämförelser med andra regioner endast för ett par indikatorer, något som ska utvecklas kommande år.

Effektmål 1: En god, jämställd och jämlik hälsa

När det gäller befolkningens hälsa, såväl självupplevd hälsa, livsstilssjukdomar som psykisk ohälsa, finns stora skillnader mellan olika grupper i befolkningen. Detsamma gäller ohälsosamma levnadsvanor. Den ojämlika hälsan är fortsatt en stor utmaning, på Gotland och i Sverige. En annan utmaning är att utvecklingen av befolkningens hälsa varit oförändrad eller i vissa avseenden utvecklats åt fel håll. Nivån för självupplevd hälsa i befolkningen på har varit oförändrad mellan 2009 och 2020. Förekomsten av fetma och övervikt har varit på en hög och oförändrad nivå under många år medan den psykiska ohälsan bedöms öka i befolkningen.

Att en stor del av befolkningen har ohälsosamma levnadsvanor är ett betydande folkhälsoproblem. Upplevelsen av ensamhet är också en faktor att ta på allvar, med motsvarande negativ effekt på hälsan som rökning eller någon annan ohälsosam levnadsvana. Ungdomsenkäten Liv och hälsa ung 2021 påvisar att var fjärde ungdom upplever ensamhet. Folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor 2020 visar att var tredje person över 65 år har lågt socialt deltagande.

Hälsa påverkas av en mängd olika påverkbara faktorer, så kallade bestämningsfaktorer. Bestämningsfaktorerna visas ofta i den så kallade regnbågsmodellen, med olika lager av faktorer som påverkar varandra.

Regnbågsmodellen för hälsans påverkbara bestämningsfaktorer. Bild modifierad utifrån Dahlgren och Whitehead, 1991.

I *samhället i stort* finns faktorer som till exempel förekomst av pandemi och normer kring kön, funktion och etnicitet. *Levnadsförhållanden* innehåller faktorer som till exempel tillgång och kvalitet på hälso- och sjukvård, utbildning och sysselsättning och fysisk miljö som främjar socialt deltagande och fysisk aktivitet. *Sociala- och samhälleliga nätverk* innehåller faktorer som till exempel kultur- och fritidsaktiviteter, kontakt med andra människor eller ensamhet. Våra *levnadsvanor* påverkar hälsan och innerst i modellen finns den *individuella människan* med en del faktorer som inte är påverkbara som biologiskt kön, ålder och gener. Det

finns även påverkbara individuella faktorer som t.ex. förmåga att hantera svårigheter i livet, upplevelse av stress och hopp.

En orsak till skillnaderna i hälsa är att olika grupper exponeras olika för risker och stöd från faktorerna i de olika lagren i modellen för hälsans bestämningsfaktorer. Olika grupper har också olika möjlighet att möta upp svårigheter de utsätts för. En lägre social position i samhället innebär dessutom en ökad sårbarhet för ohälsa och sjukdom. Det beror på att stress, uppgivenhet och oro som uppkommer hos personer i utsatta situationer har biologisk påverkan på kropp och hjärna vilket i sin tur ökar mottagligheten för sjukdomar.

På Gotland finns flera utmaningar relaterat till hälsans bestämningsfaktorer som berörs i uppföljningen av de andra effektmålen för 2040, t.ex. faktorer relaterat till utbildning, trygghet och säkerhet, egen försörjning, god livsmiljö och kommunikationer. Bestämningsfaktorerna för hälsa kan och behöver påverkas i ett samspel mellan åtgärder i samhället och åtgärder från enskilda människor. Åtgärder behöver göras så att människor med störst risk för ohälsa påverkas mest samtidigt som alla människors hälsa stärks. Ökad risk för ohälsa finns bland personer i grupper med socialt lägre position i samhället, t.ex. utlandsfödda, personer som saknar sysselsättning, personer med låg inkomst, personer med funktionsnedsättning eller personer som identifierar sig inom HBTQI+². Ökad risk för svårigheter i livet och ohälsa finns också bland barn och unga i ekonomiskt utsatta familjer och som saknar föräldrastöd.

1.1 Invånare med bra självskattat hälsotillstånd

Två av tre personer (67 procent) på Gotland upplever att de hade bra eller mycket bra hälsa enligt medelvärde 2018 och 2020 från folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor. Det är i nivå med resultaten under de senaste 10 åren. Jämfört med riket är det en något mindre andel kvinnor och män på Gotland som upplever bra hälsa. Någon statistiskt säkerställd skillnad kan dock inte påvisas mellan Gotland och jämförbar kommungrupp³. Andelen personer som upplever dålig hälsa är lika stor på Gotland som i riket.

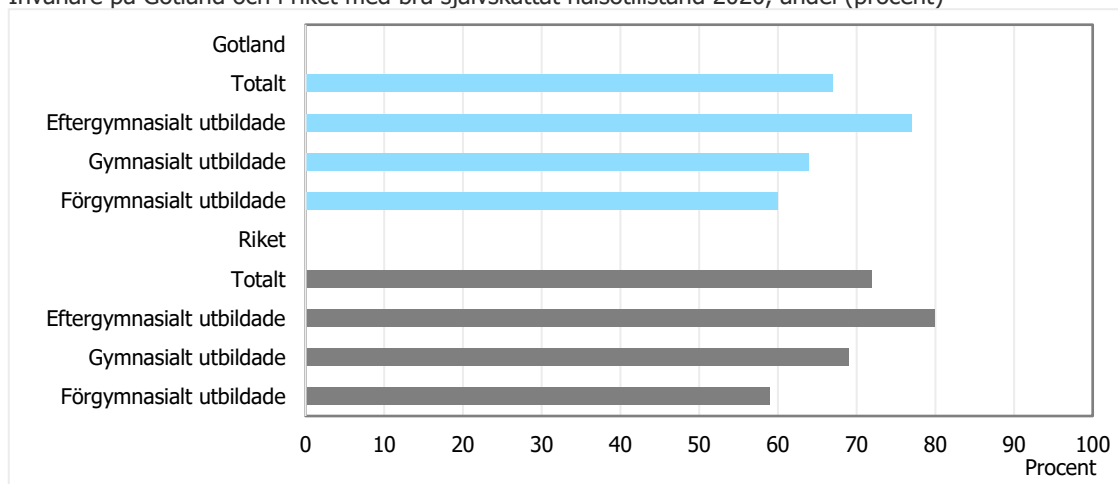
När resultatet för befolkningens självupplevda hälsa delas upp utifrån utbildningslängd ses anmärkningsvärda skillnader. På gruppnivå är självupplevd bra hälsa vanligare bland personer som har eftergymnasial utbildning än bland personer som har gymnasial utbildning. Personer med gymnasial utbildning har i sin tur bättre självupplevd hälsa jämfört med personer med förgymnasial utbildning. Jämfört med riket är det en mindre andel personer med förgymnasial utbildning eller eftergymnasial utbildning som upplever bra hälsa på Gotland.

---

² HBTQI+ Övergripande begrepp för homosexuella (H), bisexuella (B), transpersoner (T), personer med queera uttryck och könsidentiteter (Q) och personer med en kroppslig utveckling som gör att kroppen inte är tydligt typiskt kvinnlig eller typiskt manlig (I, intersex). Plustecknet markerar att det finns personer som har andra definitioner på sin identitet eller sexuella läggning.

³ Sveriges Kommuner och Regioner delar in Sveriges kommuner i nio grupper för att underlätta jämförelse mellan kommuner med liknande förutsättningar. Kommunerna grupperas utifrån exempelvis tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster.

Invånare på Gotland och i riket med bra självskattat hälsotillstånd 2020, andel (procent)

Källa: Folkhälsomyndigheten, Hälsa på lika villkor, (medelvärde år 2018 och 2020)

Skillnader i självupplevd hälsa påvisas också utifrån ålder där andelen personer som upplever god hälsa minskar med stigande ålder. På gruppnivå ökar bra självupplevd hälsa med stigande hushållsinkomst. Det är även något vanligare att personer bosatta i Visby upplever bra hälsa jämfört med personer på norra/östra Gotland och södra Gotland. Vilka faktorer som påverkar detta har inte fastställts men resultatet kan påverkas av befolkningens demografiska sammansättning.

Skillnader i upplevd hälsa i den vuxna befolkningen är inte analyserad utifrån etnisk bakgrund, funktionsnedsättning eller annan könsidentitet än kvinna och man. Sådan analys genomförs i samband med sammanställning av det uppdaterade resultatet från folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor som rapporteras i början av 2023. Däremot är det troligt att de skillnader som påvisats nationellt även förekommer på Gotland, t.ex. med generellt sämre självupplevd hälsa bland personer med funktionsnedsättning, personer födda utanför Sverige, personer med annan än heterosexuell läggning och transpersoner.

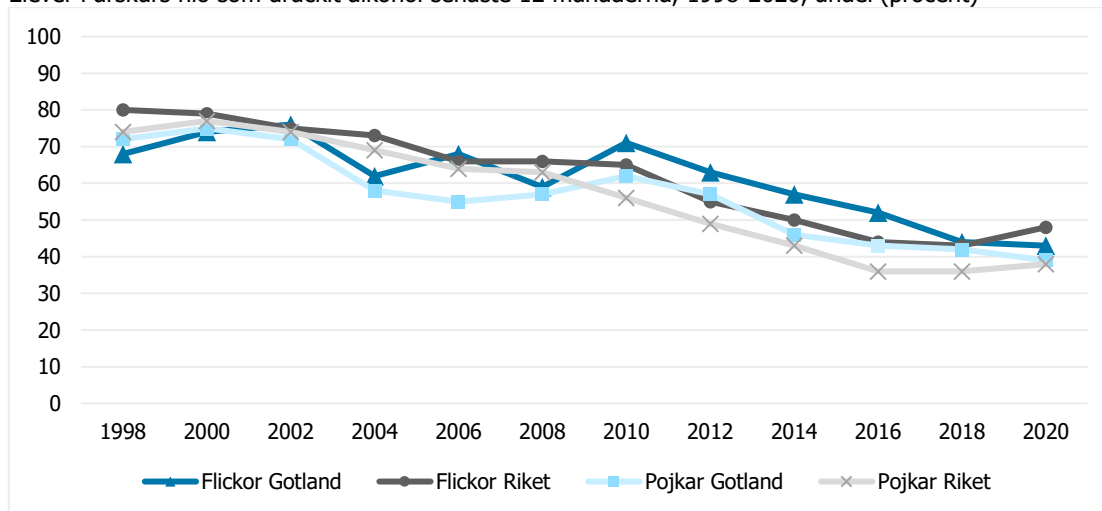
Den ungdomsenkät som genomfördes i högstadiet och gymnasiet på Gotland 2021⁴ visar att självupplevt mående är sämre bland ungdomar med annan än heterosexuell läggning och transungdomar jämfört med ungdomar som har heterosexuell läggning eller med könsidentitet som överensstämmer med det kön som tilldelats vid födelsen.

1.2 Elever i årskurs nio som druckit alkohol senaste 12 månaderna

Cirka fyra av tio av ungdomarna (41 procent) i årskurs nio på Gotland år 2020 hade druckit alkohol senaste 12 månaderna. Tidigare mätningar visar kraftiga minskningar under 2000-talet, från cirka 75 procent år 2000 till cirka 40 procent 2020. Det är vanligare att flickor druckit alkohol än att pojkar gjort det. Jämfört med riket är det mindre vanligt att flickor i årskurs nio på Gotland druckit alkohol.

⁴ Hur mår ungdomar på Gotland? En rapport om gotländska ungdomars mående, psykiska hälsa, levnadsvillkor och levnadsvanor, Region Gotland 2021

Elever i årskurs nio som druckit alkohol senaste 12 månaderna, 1998-2020, andel (procent)

Källa: Region Gotlands ungdomsenkät och CAN (Centralförbundet för Alkohol- och Narkotikaupplysning)

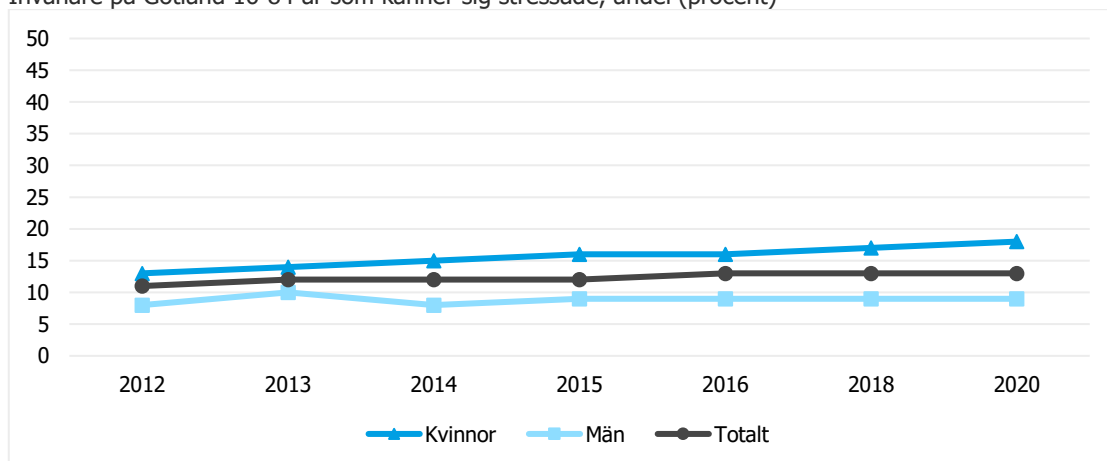
Intensivkonsumtion av alkohol är ett annat mått på hur ungdomar dricker alkohol och innebär intag av en större mängd alkohol vid ett och samma tillfälle minst en gång under den senaste månaden. Intensivkonsumtion är vanligare bland pojkar (11 procent) än bland flickor (4 procent), i årskurs nio. Det är även vanligare att pojkar på Gotland intensivkonsumerar alkohol jämfört med snittet i riket.

Mätning av alkoholkonsumtion bland ungdomar i år två på gymnasiet på Gotland 2018 visar att de flesta ungdomarna dricker alkohol, 87 procent av flickorna och 69 procent av pojkarna. Intensivkonsumtion av alkohol bland ungdomar i år två på gymnasiet var också tydligt vanligare jämfört med ungdomar i årskurs nio och vanligare bland flickor än bland pojkar. 2018 svarade tre av tio flickor (31 procent) och två av tio pojkar (21 procent) i år två på gymnasiet på Gotland att de intensivkonsumerar alkohol. Gymnasiemätningen 2018 visar också att det är vanligare att flickor på Gotland dricker alkohol eller intensivkonsumerar alkohol i jämförelse med riket.

1.3 Invånare 16-84 år som känner sig stressade

13 procent av befolkningen på Gotland känner sig ganska mycket eller väldigt mycket stressade enligt medelvärde 2018 och 2020 från folkhälsoenkäten Hälsa på Lika Villkor. Det är stora skillnader mellan kvinnor och män. 18 procent av kvinnorna upplever att de känner sig ganska mycket eller väldigt mycket stressade medan motsvarande värde för män är 9 procent, en skillnad på 9 procentenheter. Andel kvinnor som upplever stress har ökat under de senaste 10 åren. I nationell jämförelse är det något mindre vanligt att män på Gotland upplever stress. Vid jämförelse mellan Gotland och jämförbar kommungrupp kvarstår dock inte den skillnaden.

Invånare på Gotland 16-84 år som känner sig stressade, andel (procent)

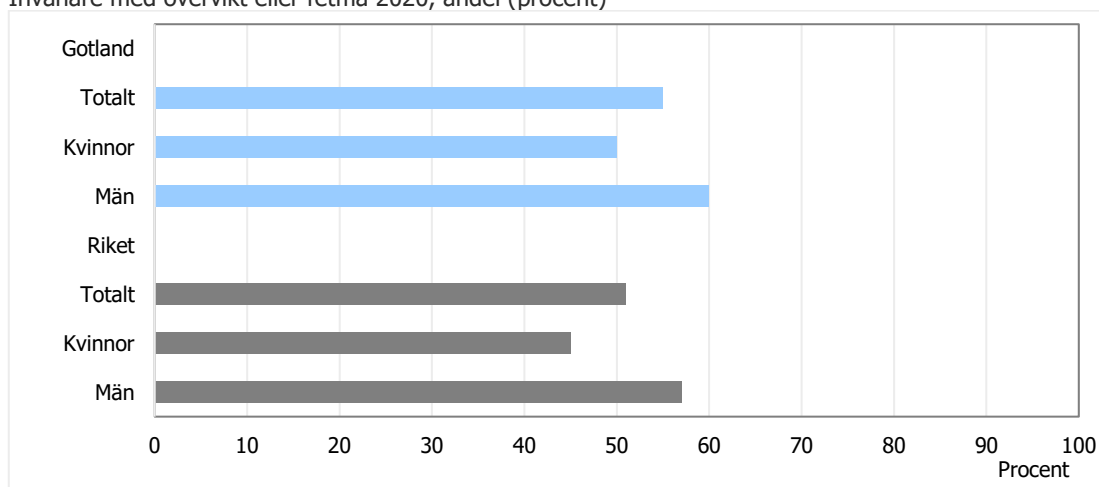
Källa: Folkhälsomyndigheten, Hälsa på lika villkor

Förutom skillnader mellan kvinnor och män påvisas även skillnader på gruppnivå. Det är exempelvis vanligare att personer med förgymnasial- eller gymnasial utbildning upplever stress än att personer med eftergymnasial utbildning gör det. Upplevd stress minskar också med ökad ålder. Det är mindre vanligt att personer bosatta på södra Gotland upplever stress än att personer på östra/norra Gotland och i Visby gör det. Vilka faktorer som påverkar detta har inte fastställts men resultatet kan påverkas av befolkningens demografiska sammansättning.

1.4 Invånare med fetma eller övervikt

55 procent av befolkningen på Gotland har övervikt eller fetma enligt medelvärde 2018 och 2020 från folkhälsoenkäten Hälsa på Lika Villkor. Det är tydliga skillnader mellan kvinnor och män. 60 procent av männen hade övervikt eller fetma medan motsvarande värde för kvinnor var 50 procent. I nationell jämförelse är det något vanligare att kvinnor på Gotland har övervikt eller fetma. Den skillnaden ses dock inte vid jämförelse med jämförbar kommungrupp. Någon statistiskt fastställd skillnad kan inte ses mellan män på Gotland och män i riket. Under de senaste 10 åren ses ingen statistiskt säkerställd skillnad i andel personer totalt, män eller kvinnor som har med fetma eller övervikt.

Invånare med övervikt eller fetma 2020, andel (procent)

Källa: Hälsa på lika villkor, medelvärde år 2018 och 2020.

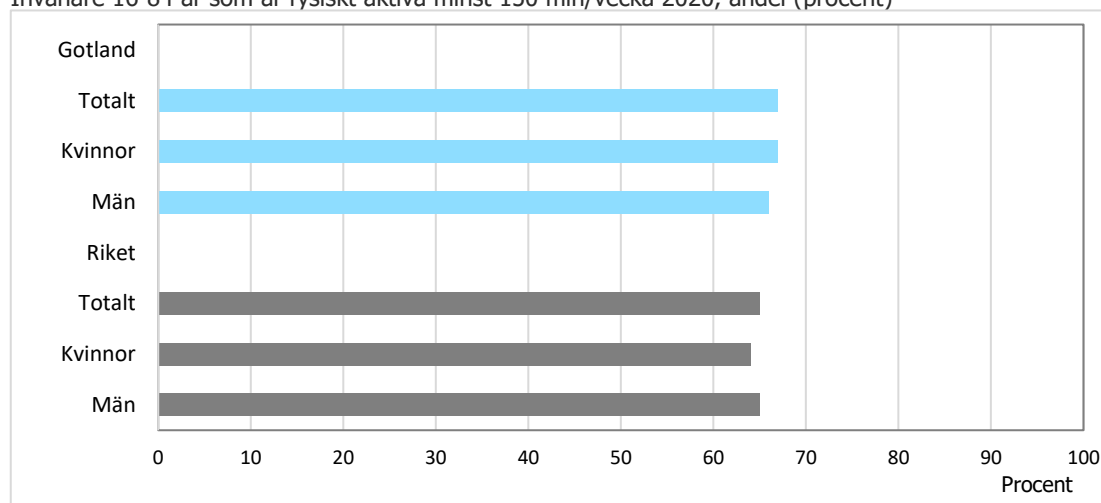
Förutom skillnader i förekomst av övervikt och fetma mellan kvinnor och män påvisas även andra skillnader på gruppnivå. Exempelvis ökar förekomsten av övervikt och fetma med stigande ålder. Barnhälsovårdens kontroller av 4-åringar visar att 11 procent av flickorna och 6 procent av pojkarna har övervikt medan elevhälsans kontroller visar att 17 procent av både flickor och pojkar har övervikt.

Folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor visar att 32 procent av personer i åldern 30-44 år har övervikt, liksom 42 procent i åldern 65-84 år. Övervikt och fetma är också vanligare bland personer med kort utbildningslängd jämfört med personer som har lång utbildningslängd. Det är vanligare med övervikt och fetma bland personer på norra/östra Gotland och södra Gotland än bland personer i Visby. Vilka faktorer som påverkar detta har inte fastställts men resultatet kan påverkas av befolkningens demografiska sammansättning.

1.5 Invånare 16-84 år som är fysiskt aktiva minst 150 min/vecka

Två av tre personer på Gotland är fysiskt aktiva minst 150 min/veckan, enligt medelvärde 2018 och 2020 från folkhälsoenkäten Hälsa på Lika Villkor. Det finns ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan män och kvinnor på Gotland eller mellan befolkningen på Gotland i jämförelse med riket. Utvecklingen över tid har hittills inte kunnat mätas på grund av förändringar som gjorts i enkätfrågorna. Jämförelse mellan 2020 och 2022 kommer göras i samband med sammanställning av det uppdaterade resultatet från folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor som rapporteras i början av 2023.

Invånare 16-84 år som är fysiskt aktiva minst 150 min/vecka 2020, andel (procent)

Källa: Hälsa på lika villkor, medelvärde år 2018 och 2020.

Även om några skillnader inte kan påvisas mellan andel kvinnor och män på Gotland som rör sig minst 150 minuter i veckan visar statistiken skillnader i jämförelse mellan andra grupper. Exempelvis är det, på gruppnivå, vanligare med fysisk aktivitet bland personer i åldersgruppen 16-29 år jämfört med personer i åldern 30-64 år och minst vanligt bland personer i åldern 65-84 år. Samtidigt är andelen ungdomar som rör sig mindre än rekommendationerna för deras ålder tydligt låg. 40 procent av ungdomarna i årskurs åtta och år ett på gymnasiet är fysiskt aktiva minst 5 timmar i veckan. Det innebär att mer än 60 procent av ungdomarna inte rör sig enligt rekommendationerna som är 7 timmar i veckan. Det finns även skillnader i fysisk aktivitet utifrån utbildningslängd. På gruppnivå ökar fysisk aktivitet med stigande utbildningslängd och med stigande hushållsinkomst.

Här finns mer att ta del av inom folkhälsostatistik: <https://www.gotland.se/folkhalsostatistik>

Effekt mål 2: En trygg och attraktiv livsmiljö med goda uppväxtvillkor

Gotland är en plats där det är vanligare att människor känner trygghet jämfört med riket och de flesta ungdomarna upplever att de har stöd från minst en förälder/vårdnadshavare. Samtidigt finns problem relaterat till delaktighet, trygghet, tillit och barns uppväxtvillkor. Statistik indikerar att alla barn inte har goda uppväxtvillkor. Exempelvis påvisar ungdomsenkäten Liv och hälsa ung 2021 att vissa grupper av ungdomar är mer otrygga och mer utsatta för mobbning än andra. Nästan ett av tio barn/ungdomar lever i ekonomiskt utsatta familjer. Under flera år har orosanmälningar kring barn ökat på Gotland, där en del av förklaringen är ökad rapportering och identifiering av våldsutsatthet eller annan problematisk situation. Mellan 2020 och 2021 har dock ökningen av orosanmälningar avstannat.

Folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor visar att en betydande andel av befolkningen upplever otrygghet, har lågt socialt deltagande och låg tillit till andra människor. En negativ trend för upplevd tillit kan ses mellan 2009 och 2020. Resultatet från medborgarenkäten påvisar att invånarnas upplevda delaktighet i regionens verksamhet är låg.

Inrikes flyttnetto är ett mått på en regions attraktivitet. Mot den bakgrunden verkar Gotlands attraktivitet som en plats att leva och bo på öka. Under de senaste åren har Gotlands befolkning ökat och ett positivt inrikes flyttnetto ses under flera år, med en särskilt markant ökning från 2016 och framåt. Det gäller alla ålderskategorier. För att möta utmaningen för kompetensförsörjningen behövs inflyttning av personer i yrkesaktiv ålder, såväl inrikes som utrikes inflyttade. Ett viktigt område både för inflyttning och för redan fast boende är tillgången till bostäder utifrån befolkningens olika behov. Idag ses ett högt söktryck på alla typer av permanentbostäder. Stigande huspriser gör det svårt för många gotlänningar att köpa en bostad, vilket i sin tur har ökat efterfrågan på efterfrågan på hyresrätter. I den regionala bostadsmarknadsanalysen 2022⁵ görs bedömningen att det råder ett underskott av bostäder, både i Visby och på Gotland som helhet. När bostadsmarknaden har ett underskott av bostäder slår det hårdast mot de grupper som av olika skäl har en svag ställning på bostadsmarknaden. Det kan handla om att vara ung, ny på bostadsmarknaden, att sakna kötid eller fast inkomst.

2.1 Nöjd Inflytande Index – Helhet

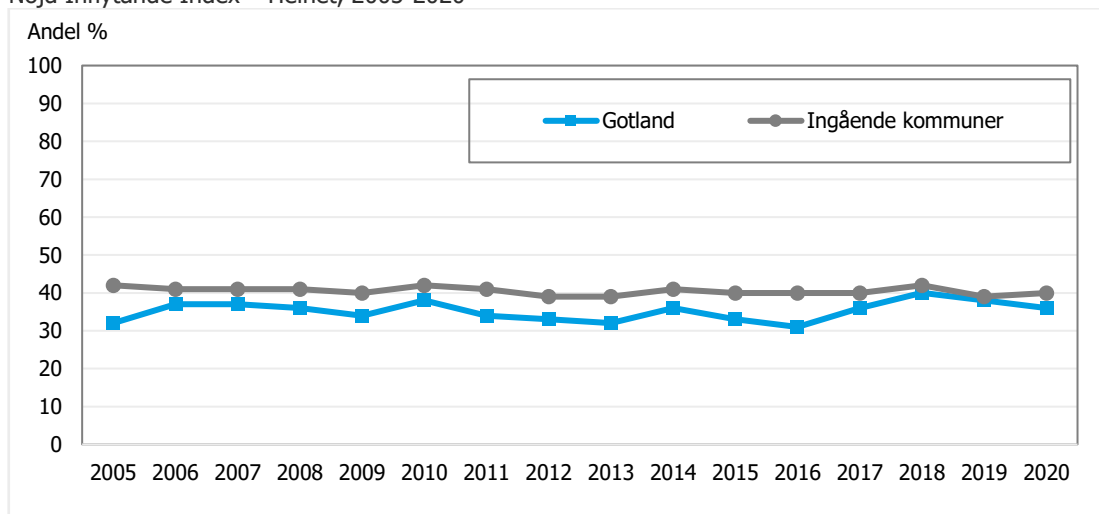
Helhetsbedömningen för Nöjd Inflytande Index på Gotland är 36 på en skala från 0 till 100 enligt mätningen i medborgarenkäten 2020. Indexet utgår från frågorna: "Hur nöjd är du med den insyn och det inflytande invånarna har över kommunens beslut och verksamheter?", "Hur väl uppfyller din kommun dina förväntningar på invånarnas möjligheter till insyn och inflytande?" och "Försök föreställa dig en ideal situation för invånarnas insyn och inflytande över kommunens verksamheter och beslut.

Tidsserien visar att index varit mellan 30 och 40 under perioden 2005 till 2020. Gotlands nivå har varit under medel för alla ingående kommuner under hela perioden. Det är små skillnader mellan män och kvinnor, både på Gotland och bland medelvärdet från alla kommuner som deltar i mätningen.

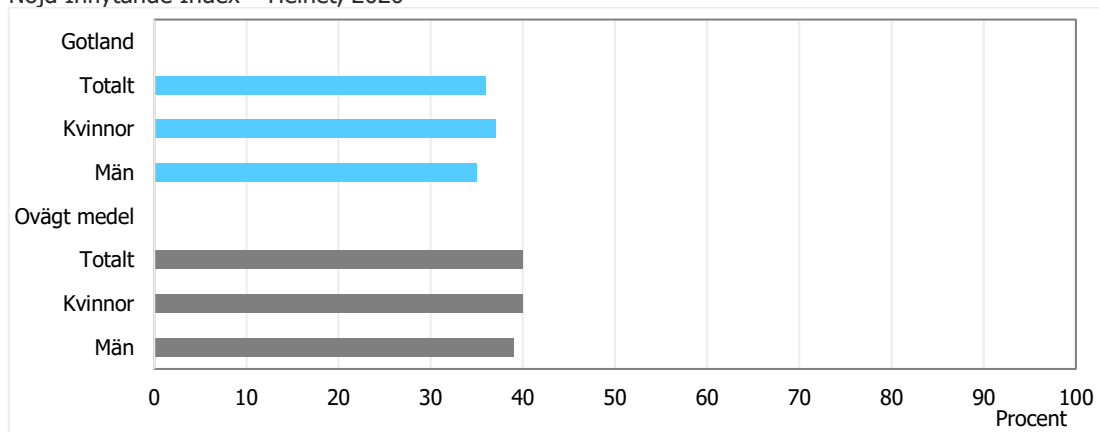
⁵ Regional bostadsmarknadsanalys 2022, Länsstyrelsen i Gotlands län (juni 2022)

Nöjd Inflytande Index – Helhet, 2005-2020

Källa: Statistiska centralbyråns (SCB) medborgarenkät

Nöjd Inflytande Index – Helhet, 2020

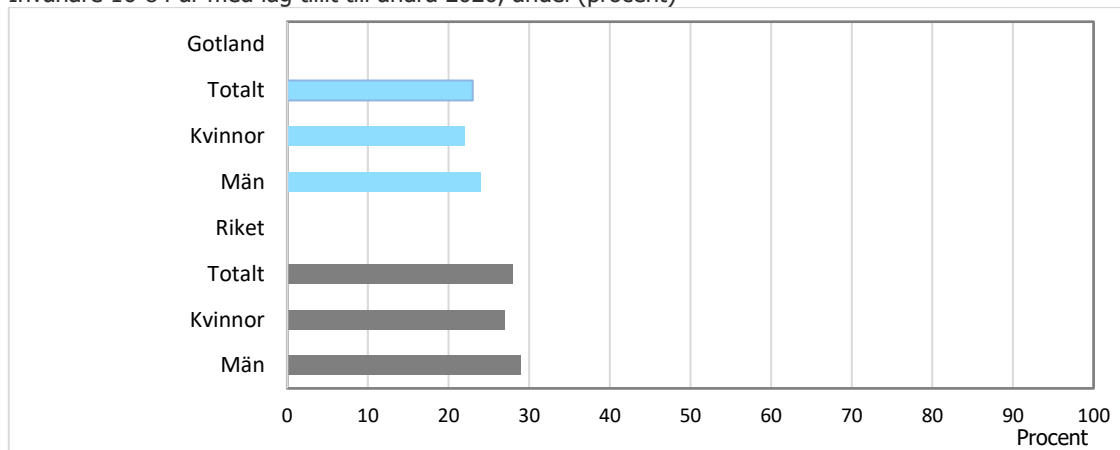

Källa: Statistiska centralbyråns (SCB) medborgarenkät

2.2 Invånare med avsaknad av tillit till andra människor

23 procent av befolkningen på Gotland upplever låg tillit till andra enligt medelvärde 2018 och 2020 från folkhälsoenkäten Hälsa på Lika Villkor. Någon statistiskt säkerställd skillnad kan inte påvisas mellan andel kvinnor och män. Mellan 2009 och 2020 har tilliten till andra människor på Gotland minskat bland personer i åldrarna 16-64 år och bland personer med låg- eller hög hushållsinkomst. Andelen kvinnor och män som litar på andra är större på Gotland än i riket men vid jämförelse med jämförbar kommungrupp återfinns inte den skillnaden.

Invånare 16-84 år med låg tillit till andra 2020, andel (procent)

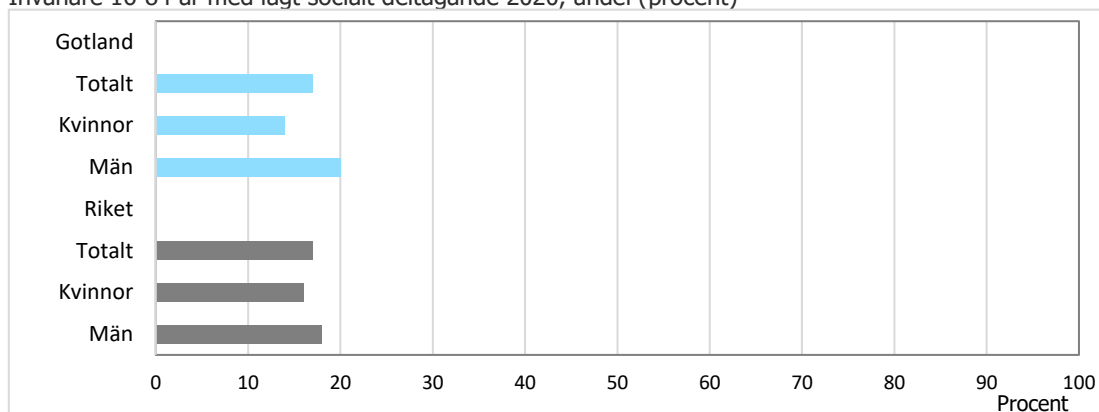
Källa: Hälsa på lika villkor, medelvärde år 2018 och 2020.

Även om det inte finns någon statistiskt säkerställd skillnad mellan kvinnor och män kan dock andra skillnader påvisas på grupp nivå. Exempelvis ökar tillit till andra människor med stigande ålder och med ökad utbildningslängd. Det är vanligare med tillit till andra bland personer medel eller hög med hushållsinkomst i jämförelse med personer som har låg hushållsinkomst. Tillit till andra människor är även vanligare bland personer på södra Gotland än bland personer på norra/östra Gotland och i Visby. Vilka faktorer som påverkar detta har inte fastställts men resultatet kan påverkas av befolkningens demografiska sammansättning.

2.3 Invånare 16-84 år med lågt socialt deltagande

17 procent av gotlänningarna har lågt socialt deltagande enligt medelvärde 2018 och 2020 från folkhälsoenkäten Hälsa på Lika Villkor. Lågt socialt deltagande är vanligare bland män än bland kvinnor. Någon statistiskt säkerställd skillnad kan inte påvisas mellan befolkningen Gotland i jämförelse med riket. Någon säkerställd skillnad kan inte heller påvisas på Gotland under de senaste 10 åren.

Invånare 16-84 år med lågt socialt deltagande 2020, andel (procent)

Källa: Hälsa på lika villkor, medelvärde år 2018 och 2020.

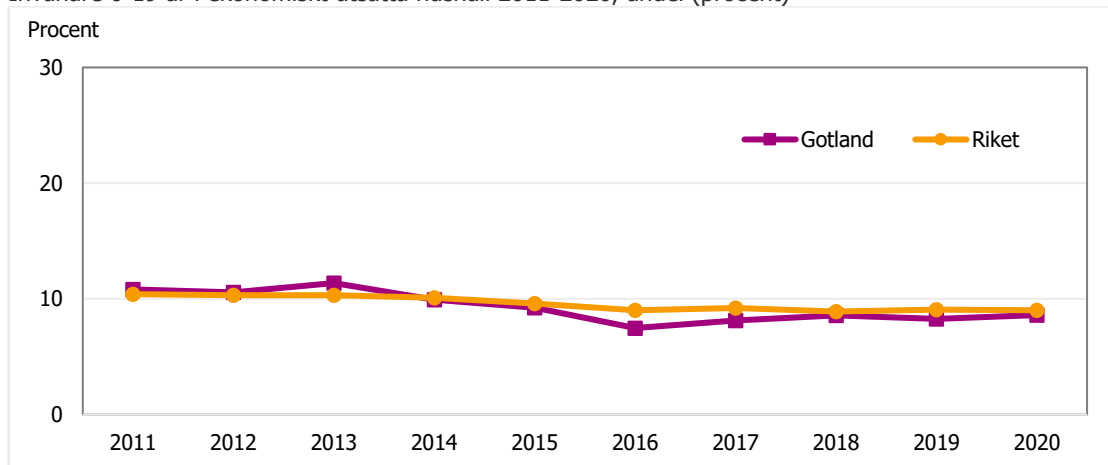
Förutom skillnader i förekomst av lågt socialt deltagande mellan kvinnor och män påvisas även andra skillnader på grupp nivå. Exempelvis är lågt socialt deltagande vanligare bland äldre personer än bland yngre personer. Det sociala deltagandet ökar med stigande utbildningslängd och stigande hushållsinkomst. Socialt deltagande är även vanligare bland personer på södra Gotland och i Visby än bland personer på norra/östra Gotland. Vilka faktorer

som påverkar detta har inte fastställts men resultatet kan påverkas av befolkningens demografiska sammansättning.

2.4 Invånare 0-19 år i ekonomiskt utsatta hushåll

Enligt statistik från 2020 lever nästa en av tio (9 procent) av alla 0-19 åringar på Gotland i ett ekonomiskt utsatt hushåll. Det är en minskning med två procentenheter sedan 2011. Det är lika vanligt på Gotland som i riket.

Invånare 0-19 år i ekonomiskt utsatta hushåll 2011-2020, andel (procent)

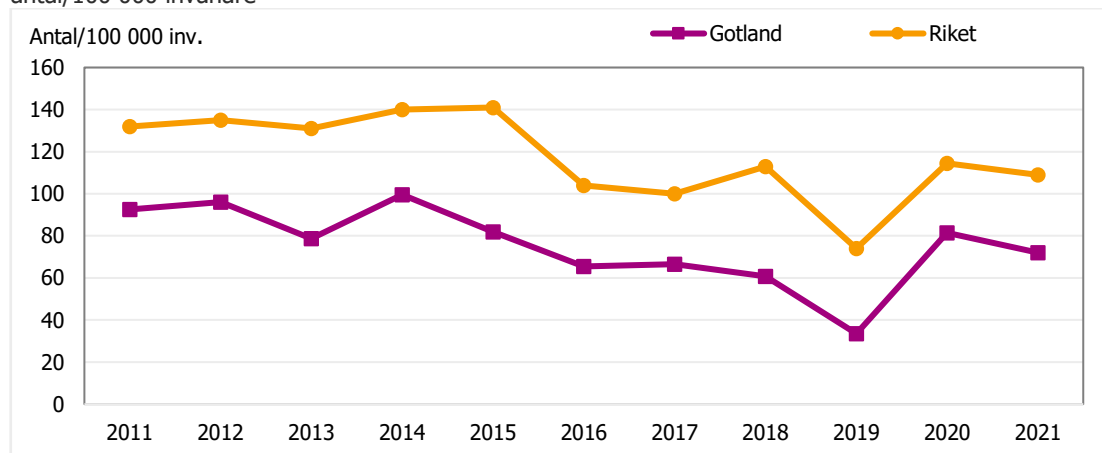

Källa: Folkhälsomyndigheten.

2.5 Anmälda misshandelsbrott mot kvinna, inomhus, närstående genom parrelation med offret, antal/100 000 invånare

2020 anmäldes 81 misshandelsbrott per 100 000 invånare mot kvinnor genomförda inomhus av en närstående genom parrelation till offret, vilket även kan benämnas våld i nära relation. Tidserien visar att antal anmälningar minskat på Gotland mellan 2011 och 2019 för att sedan vända uppåt igen 2020. Gotlands nivå är lägre än nivån i riket. Både på Gotland och nationellt bedöms det finnas en underrapportering av misshandelsbrott i nära relation. Det innebär att en ökning av antal anmäla fall kan bero på ökad upptäckt och inte enbart bero på en faktisk ökning av antal brott. Minskad uppmärksamhet kring våld i nära relation och låg benägenhet att anmäla dessa brott kan medföra en minskning som påvisas med statistik. Den ökning i antal anmälningar mellan 2019 och 2020 som påvisas kan påverkas av såväl ökad identifiering och benägenhet att anmäla som faktisk ökning av våld i nära relation. På Gotland pågår sedan flera år arbete i samverkan mellan länsstyrelsen, Region Gotland och polisen för att öka upptäckt och anmälningar.

Anmälda misshandelsbrott mot kvinna, inomhus, närstående genom parrelation med offret 2009-2019, antal/100 000 invånare

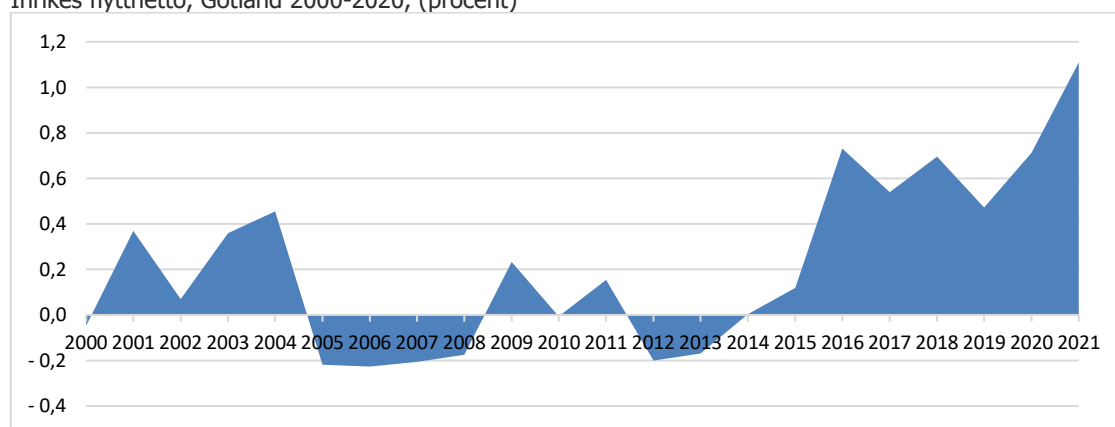

Källa: Brottsförebyggande rådet.

2.6 Inrikes flyttnetto

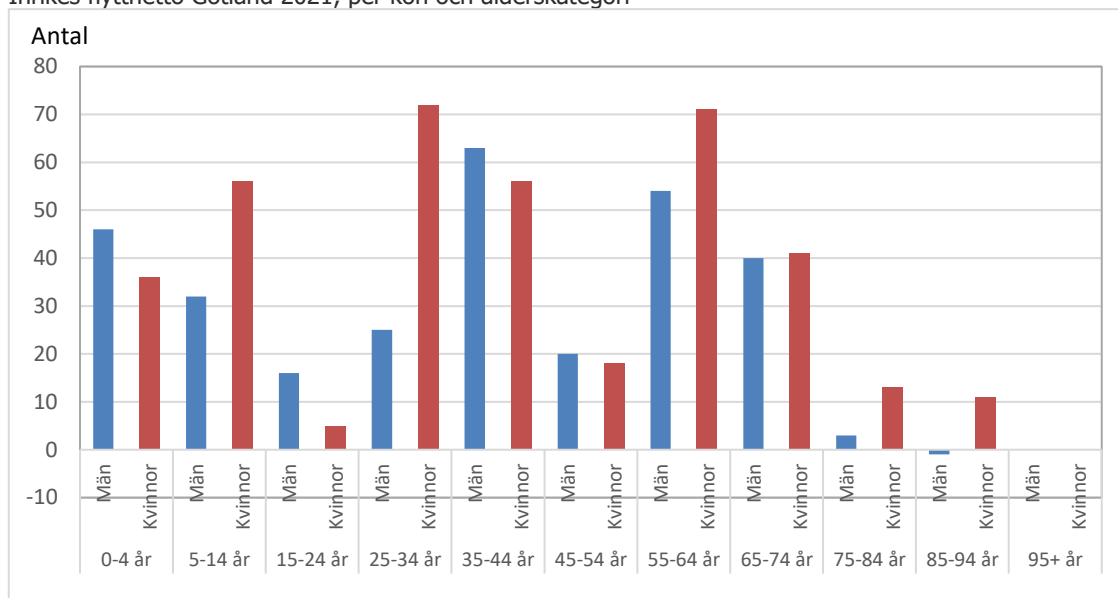
Inrikes flyttnetto, dvs. hur många som inrikes flyttar till Gotland minus hur många som flyttar från Gotland, är intressant eftersom det ses som ett attraktionsmått för regionen. De flesta åren hittills under 2000-talet har inrikes flyttnetto för Gotland varit positivt och sedan 2016 visar inrikes flyttnetto en högre positiv nivå än tidigare under 2000-talet.

Inrikes flyttnetto, Gotland 2000-2020, (procent)

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB).

Inrikes flyttnetto Gotland 2021, per kön och ålderskategori

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB).

Under 2021 var överskottet totalt, fördelat på kön för inrikes flyttningar, 379 kvinnor och 298 män. Gotland hade under 2021 ett positivt inrikes flyttnetto för alla kön och ålderskategorier utom en mycket liten minuspost män 85-94 år, Under de senaste åren har flyttnettot varit positivt för alla grupper utom kvinnor 15-24 år, sannolikt beroende på att fler kvinnor väljer högre studier. Men 2021 var det positivt även för den gruppen.

Gotland hade 31 december 2021 en befolkning på 61 001 invånare. Den sammantagna befolkningsutvecklingen består utöver inrikes flyttnetto också av utrikes flyttnetto och av födelsenettet, dvs. hur många som föds i förhållande till hur många som avlider. Eftersom det är färre som föds än som avlider på Gotland är befolkningsutvecklingen beroende av ett positivt flyttnetto såväl för inrikes som utrikes flyttningar. Gotland har en demografisk utmaning inte minst för kompetensförsörjningen genom en minskande andel i yrkesaktiv ålder. I det sammanhanget är ett positivt flyttnetto totalt i de yrkesaktiva åldrarna viktigt.

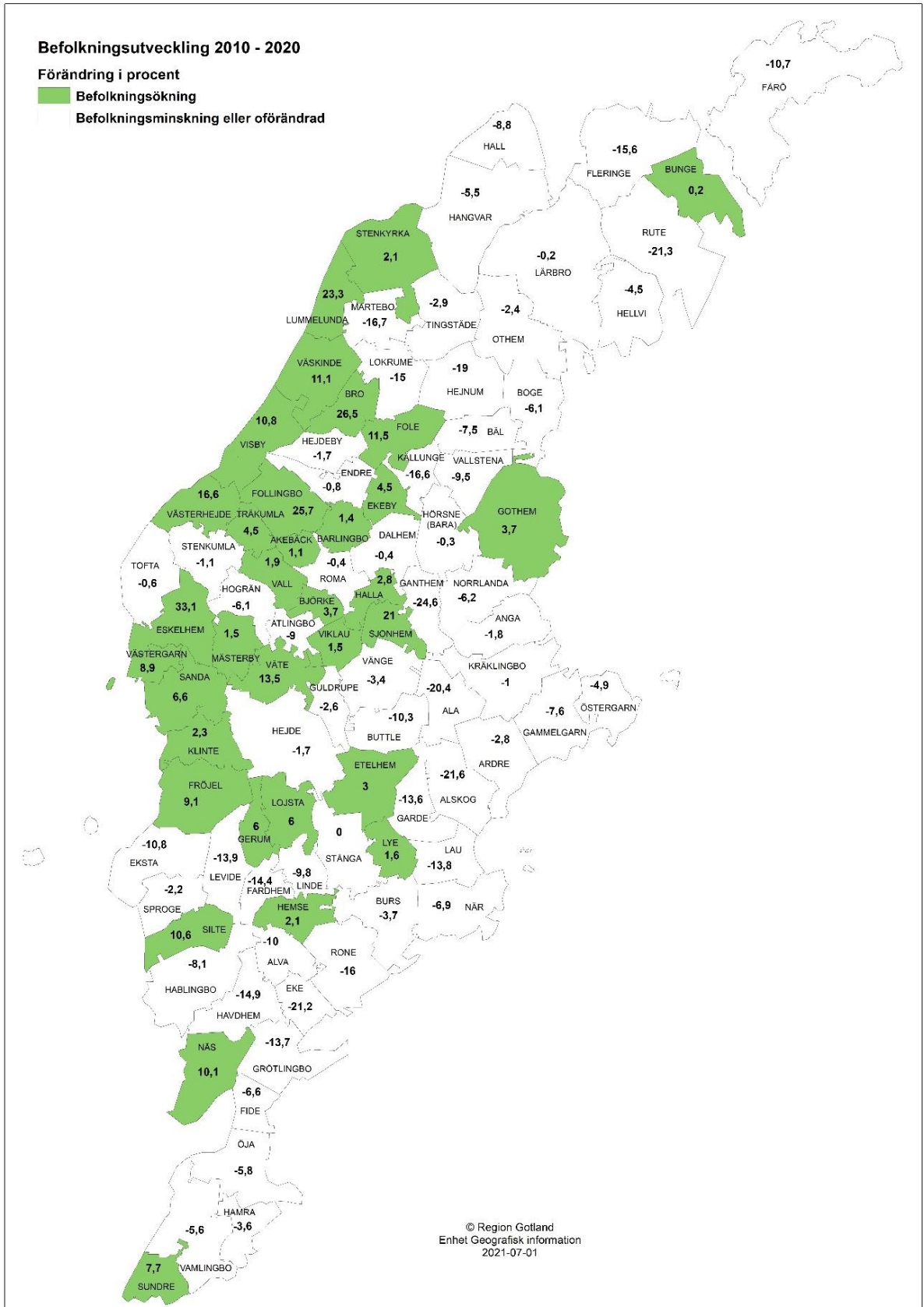
År	2000	2005	2010	2015	2020	2021
Befolkning Gotland	57 313	57 488	57 269	57 391	60 124	61 001

Under åren 2010 till 2020 har 34 av 92 socknar ökat sin befolkning medan övriga har minskat eller haft i stort sett oförändrad befolkning. Se karta på nästa sida.

Befolkningsutveckling 2010 - 2020

Förändring i procent

- Befolkningsökning
- Befolkningsminskning eller oförändrad

© Region Gotland
Enhet Geografisk information
2021-07-01

Effektmål 3: God beredskap och god förmåga att hantera samhällsstörningar

På sikt kommer indikatorer för detta effektmål att tas fram, men det finns inte framtaget i nuläget.

Från Vårt Gotland 2040: Förutsättningar för en god beredskap och god förmåga att hantera samhällsstörningar är i högsta grad beroende av faktorer inom de andra effektmålen till 2040. Både i vardag, kris och förhöjd beredskap måste samhället kunna erbjuda fungerande välfärd, vatten- och livsmedelsförsörjning, tillgång till drivmedel, energi och fungerande kommunikationer. Att säkra den förmågan bidrar till ökad trygghet, hållbar omställning, attraktions- och konkurrenskraft.

Effektmål 4: God utbildningsnivå och goda förutsättningar för livslångt lärande

Utbildningsnivån på Gotland är i alla avseenden fortsatt låg i förhållande till riket. Statistiken inom de mätta perspektiven visar att gotländska kvinnor i regel redan har, eller tillskansar sig, en högre utbildningsnivå än gotländska män. Gällande utbildningsnivå är trenden, för både kvinnor och män, inom de mätta perspektiven för regionen i de flesta fall vikande eller oförändrade.

Trots en vikande utbildningsnivå på Gotland visar statistiken en ökande trend gällande individer som studerar eller etablerat sig på arbetsmarknaden efter avslutat gymnasium. Dock är trenden för individer som studerar på högskola eller universitet relativt oförändrad. Det kan därför antas att den positiva utvecklingen gällande individen som antingen studerar eller etablerar sig på arbetsmarknaden härrör från individer som etablerar sig på arbetsmarknaden. Det i sin tur förklaras av att det finns ett stort kompetensbehov hos arbetsgivare.

Gällande goda förutsättningar för ett livslångt lärande bör det ses ur två perspektiv. Tillgång till en infrastruktur av vägledning och utbildning, samt individens egna förutsättningar som trygghet och en god självbild och självkänsla. I dagsläget mäts endast perspektivet individens trygghet. I det perspektivet kan en se att trenden är vikande för både flickor och pojkar, men att flickorna i regel upplever sig som mer otrygga än pojkarna.

Utbildning är grunden för goda livschanser, ett hälsosamt liv och för en väl fungerande kompetensförsörjning. Uppnådd examen från gymnasieutbildning är idag ett krav i allt större omfattning för att få ett arbete och för att som individ hålla sig kvar på arbetsmarknaden. Mycket visar också på att en gymnasieexamen har ett starkt samband med god fysik och psykisk hälsa. Således är gymnasiebehörighet viktigt för både individens hälsa och Gotlands kompetensförsörjning. Att endast 69 procent av gymnasieeleverna erhåller examensbevis, och endast 74 procent av eleverna erhåller examensbevis eller studiebevis är en betydande utmaning. I praktiken innebär det att nästan var fjärde gymnasieelev på Gotland inte avslutar gymnasiet inom 4 år. Detta gäller inte enbart Gotland, en liknande utveckling finns även för riket.

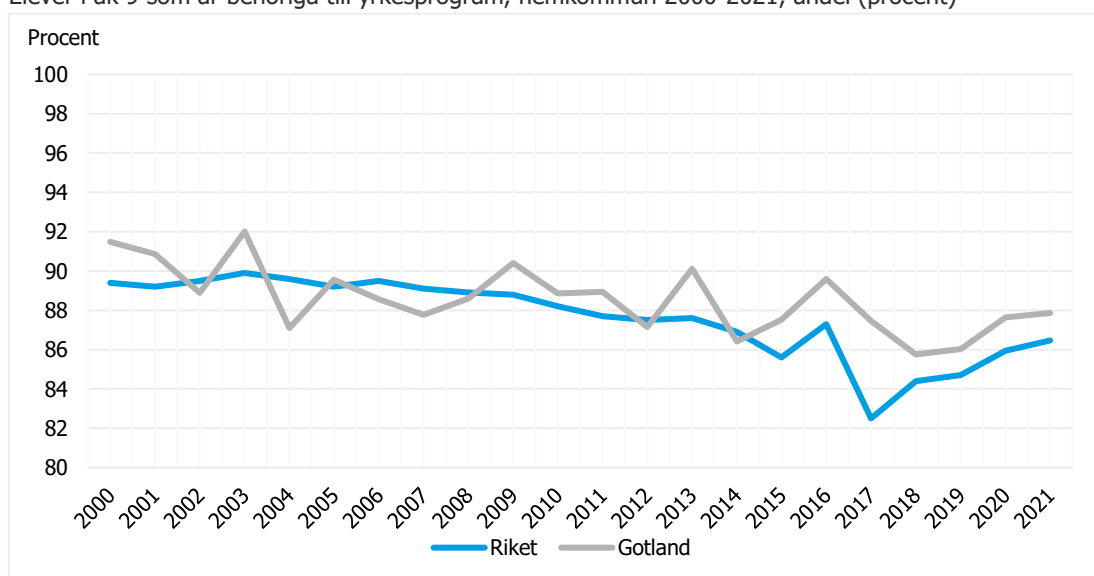
De elever som inte erhåller studiebevis eller gymnasieexamen kan senare avsluta sin gymnasiala utbildning inom vuxenutbildningen, vilket är positivt för den enskilde individen, men kräver mer resurser. Att öka genomströmningen på gymnasiet bör således vara ett prioriterat arbete för huvudmannen. En god genomströmning där en högre andel än idag tar gymnasieexamen inom fyra år är också en kommunalekonomisk fråga.

4.1 Elever i åk 9 som är behöriga till yrkesprogram, hemkommun

88 procent av eleverna i årskurs 9 på Gotland var 2021 behöriga till yrkesprogram. Under 2000-talet har nivån varierat mellan 86 och 92 procent och de flesta åren är nivån i likhet med riket med undantag för de senaste åren där nivån sjunkit mer i riket än vad den gjort på Gotland. Fördelat på kön är nivån 6 procentenheter högre för flickor än för pojkar 2021 och skillnaden är avsevärt större än för riket (1 procentenhet).

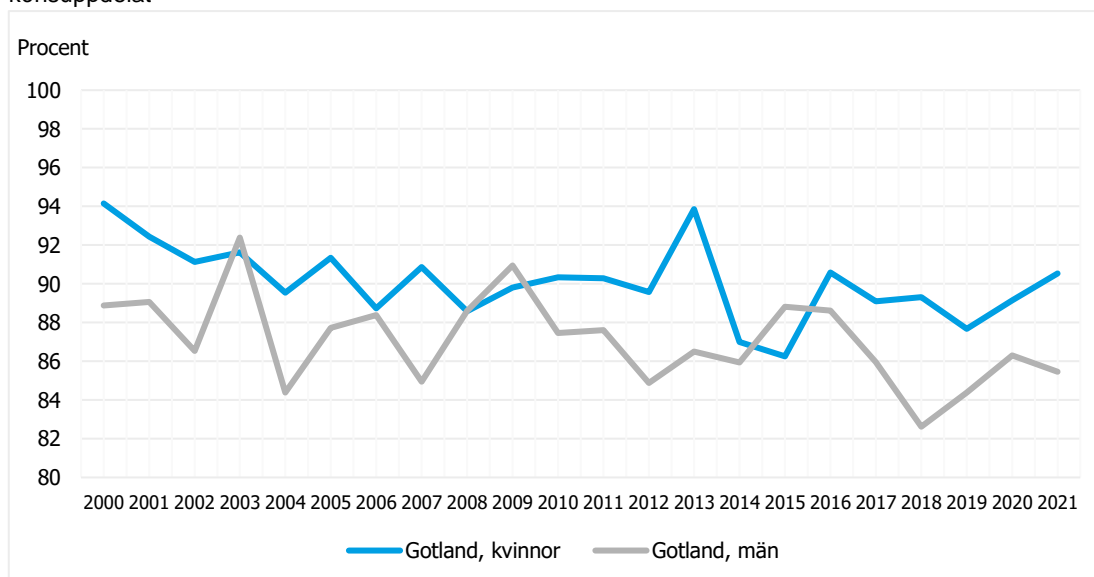
Gotland följer trenden i riket med en svagt minskande andel elever som är behöriga till yrkesprogram. Utifrån historiska data kan vi dra slutsatsen att flickor generellt sett avslutar grundskolan med högre måluppfyllelse än pojkar. Skillnaden i måluppfyllelse i skolan mellan flickor och pojkar förväntas fortsatt vara relativt oförändrad, där pojkar fortfarande väntas ha lägre måluppfyllelse än flickor.

Elever i åk 9 som är behöriga till yrkesprogram, hemkommun 2000-2021, andel (procent)

Källa: Statistiska centralbyrån

Utveckling elever i åk 9 som är behöriga till yrkesprogram, hemkommun 2009-2021, andel (procent), könsuppdelat

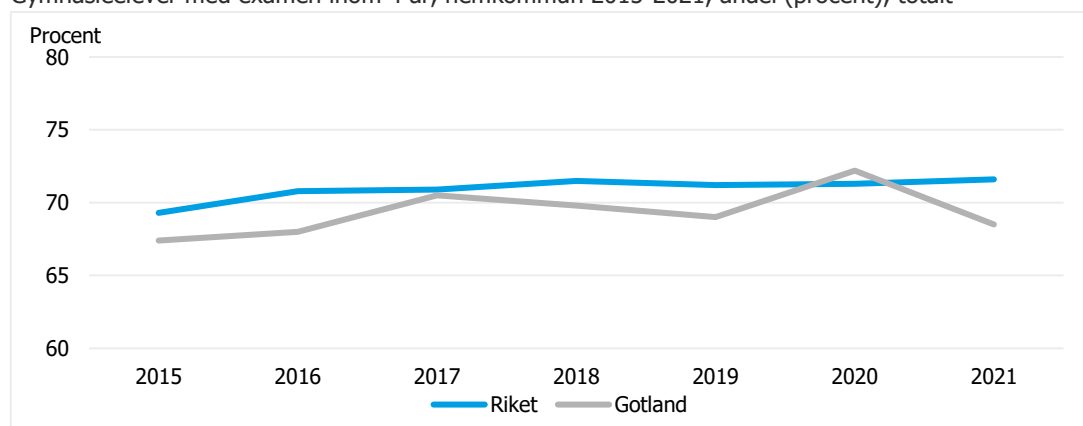

Källa: Statistiska centralbyrån

4.2 Gymnasieelever med examen inom 4 år, hemkommun

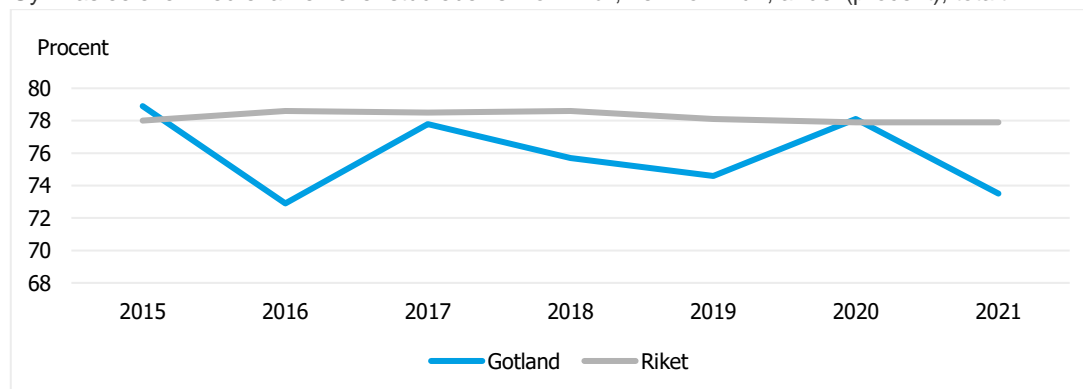
69 procent av gymnasieeleverna på Gotland 2021 klarade gymnasieexamen inom 4 år och nivån har ökat sedan 2015 med 5 procentenheter. Nivån är 4 procentenheter högre för riket, och fördelat på kön är nivån 3 procentenheter högre för flickor än för pojkar 2021. Motsvarande skillnad för riket är avsevärt högre (8 procentenheter). Väljer vi att inkludera även studiebevis som ett avslut på gymnasiet kan vi se att 74 procent av eleverna på Gotland erhöll examensbevis eller studiebevis. Samma siffra för riket är 78 procent. Gällande Gotland klarade 83 procent av eleverna på högskoleförberedande program examen inom 4 år 2021 medan motsvarande nivå för yrkesprogram var 76 procent, en skillnad på hela 7 procentenheter. Motsvarande skillnad för riket var 6 procentenheter.

Gymnasieelever med examen inom 4 år, hemkommun 2015-2021, andel (procent), totalt

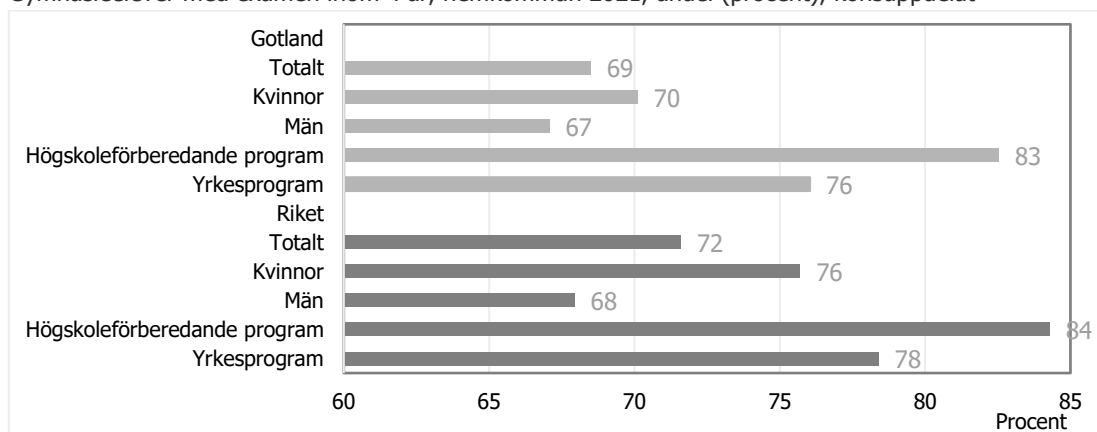
Källa: Statistiska centralbyrån

Gymnasieelever med examen eller studiebevis inom 4 år, hemkommun, andel (procent), totalt

Källa: Statistiska centralbyrån

Gymnasieelever med examen inom 4 år, hemkommun 2021, andel (procent), könsuppdelat

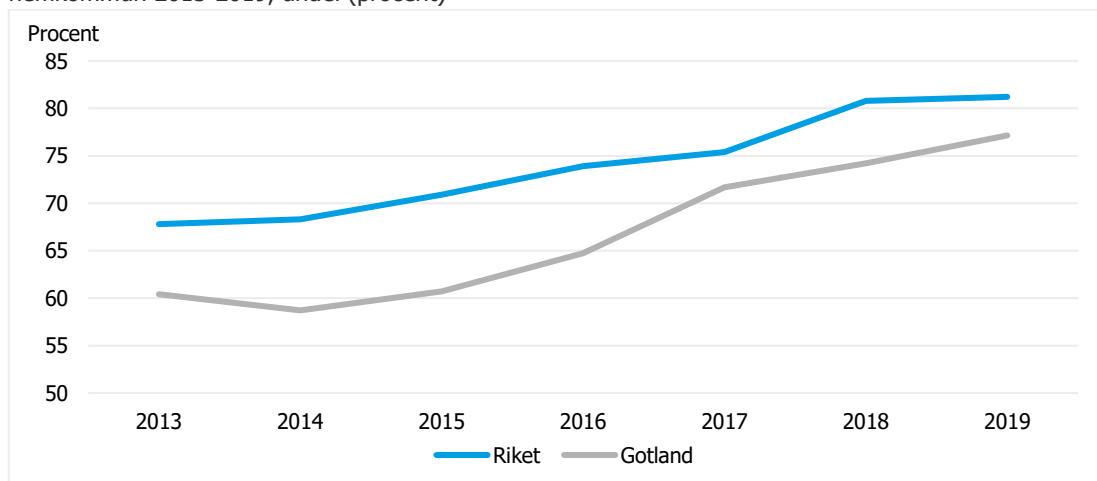

Källa: Statistiska centralbyrån

4.3 Ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, hemkommun

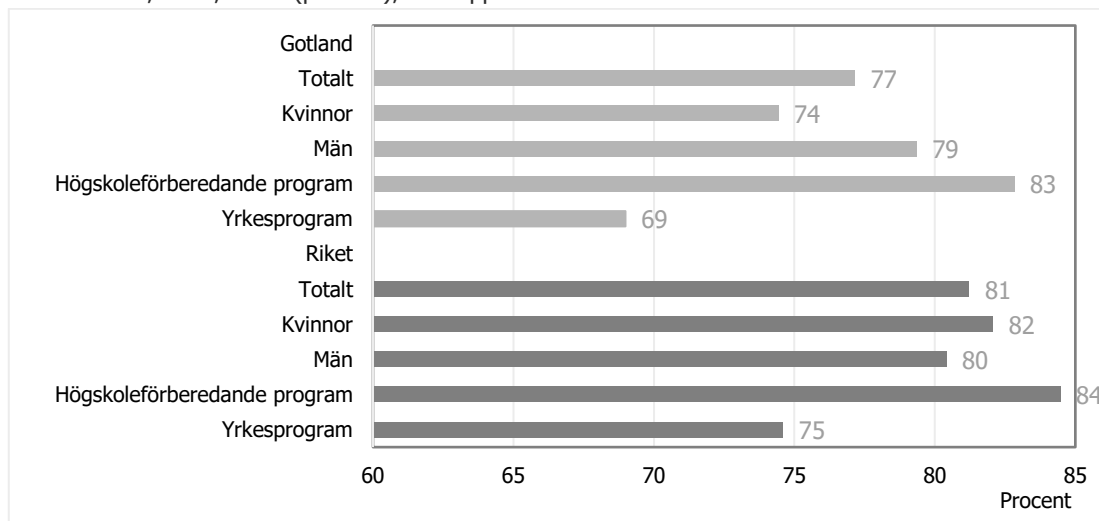
77 procent av gymnasieeleverna som fullföljde gymnasieutbildning på Gotland 2017 var etablerade på arbetsmarknaden eller studerade 2019. Nivån för ungdomarna på Gotland har ökat markant mellan 2014 och 2019. Trots att skillnaderna jämfört med riket har minskat var ändå nivån 4 procentenheter lägre på Gotland än i riket 2019. Fördelat på kön är nivå 5 procentenheter högre för pojkar än flickor för 2019. För riket var skillnaden mellan pojkar och flickor 2019 2 procentenheter, där flickor i högre utsträckning var etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning än pojkar. 83 procent av eleverna som gick högskoleförberedande program på Gotland var i arbete eller studier 2019, medan motsvarande nivå för yrkesprogram var 69 procent, en skillnad på hela 14 procentenheter. Motsvarande skillnad för riket var något lägre, 9 procentenheter.

Ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, hemkommun 2013-2019, andel (procent)

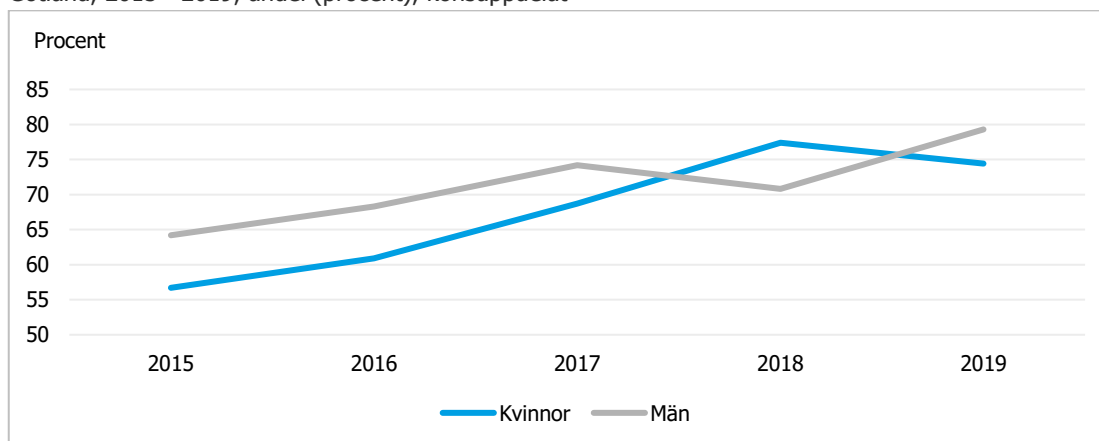
Källa: Statistiska centralbyrån och Skolverket

Ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, hemkommun, 2019, andel (procent), könsuppdelat

Källa: Statistiska centralbyrån och Skolverket

Ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, Gotland, 2015 - 2019, andel (procent), könsuppdelat

Källa: Statistiska centralbyrån och Skolverket

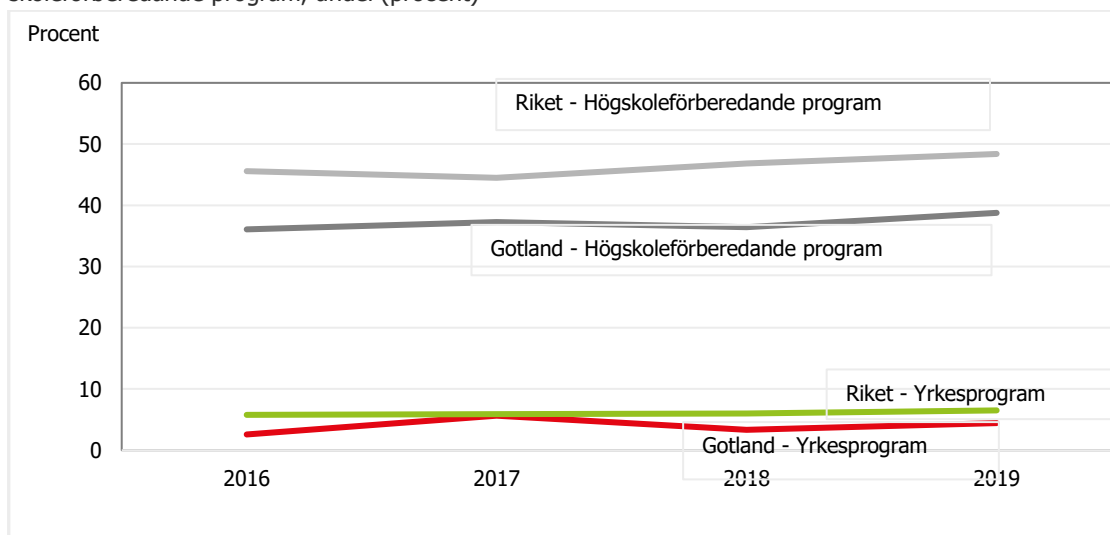
4.4 Ungdomar som studerar på högskola/universitet 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, yrkes- resp. högskoleförberedande program

39 procent som avslutat ett högskoleförberedande program på Gotland 2017 hade 2019 påbörjat en utbildning på universitet eller högskola, samma siffra för yrkesförberedande program var avsevärt lägre, 4 procent. Gällande högskoleförberedande program är skillnaden mellan riket (48 procent) stor. Nästan 20 procent färre individer på Gotland hade 2019 påbörjat en utbildning på universitet eller högskola 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning i förhållande till riket. Gällande yrkesförberedande program är skillnaden mellan Gotland och riket ännu större. Endast 4 procent på Gotland, jämfört med 7 procent för riket, hade 2019 påbörjat en utbildning på universitet eller högskola 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning. En skillnad på nästan 43 procent.

I riket hade 2019 40 procent av kvinnorna påbörjat en utbildning på universitet eller högskola 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, samma siffra för männen var 30 procent. På Gotland hade 2019 26 procent av kvinnorna påbörjat en utbildning på universitet eller högskola 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, samma siffra för männen var 16 procent.

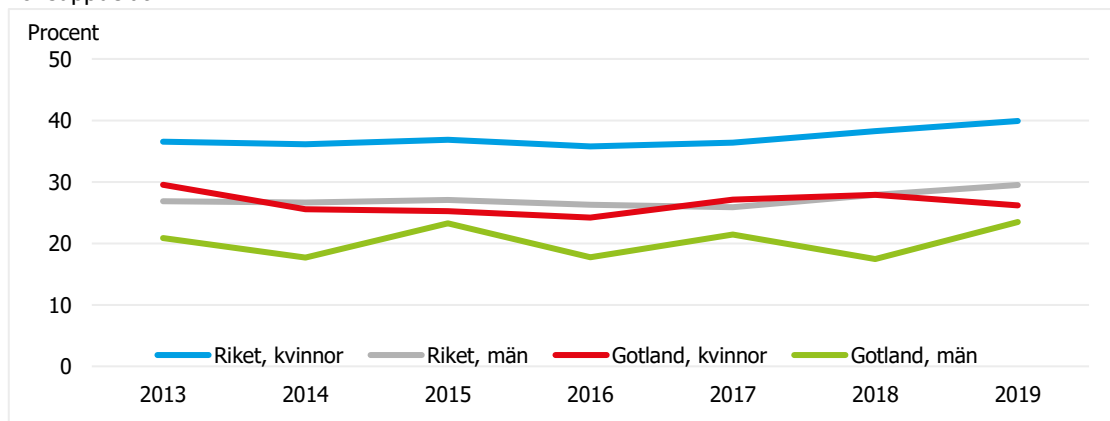
skola 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, samma siffra för männen var 23 procent. Differensen för kvinnor mellan riket och Gotland uppgick 2019 till hela 35 procent. Samma siffra för männen var 23 procent.

Ungdomar som studerar på högskola/universitet 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, yrkes- resp. högskoleförberedande program, andel (procent)

Källa: Statistiska centralbyrån och Skolverket

Ungdomar som studerar på högskola/universitet 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, andel (procent), könsuppdelat

Källa: Statistiska centralbyrån och Skolverket

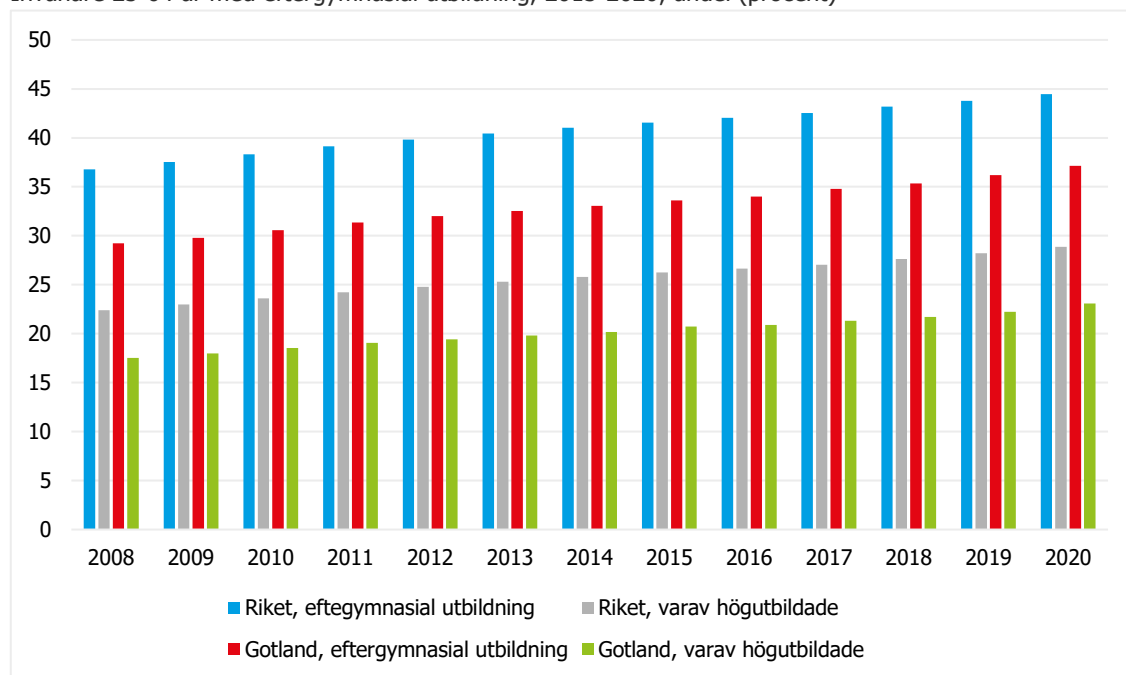
4.5 Invånare 25-64 år med eftergymnasial utbildning

Eftergymnasial utbildning avser all eftergymnasial utbildning kortare än 3 år, längre än 3 år samt forskarutbildning. *Hög utbildning* definieras som minst en 3-årig eftergymnasial utbildning och forskarutbildade.

2020 hade Gotland 37 procent invånare mellan 25-64 år med eftergymnasial utbildning, Samma siffra för riket var 44 procent. Gotland hade 2020 23 procent invånare mellan 25-64 år med hög utbildning. Samma siffra för riket var 29 procent. Andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning på Gotland 2020 var markant högre än andelen män, 45 procent respektive 30 procent, en skillnad om hela 33 procent. Andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning i riket 2020 var högre än andelen män, 51 procent respektive 38 procent, en skillnad om ungefär 25 procent.

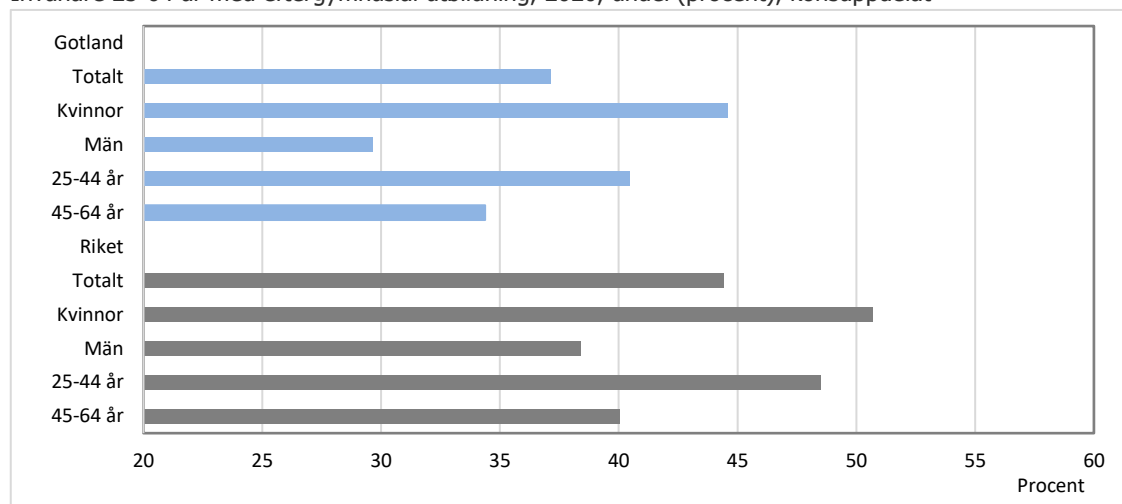
Indikatorn är trögriklig och påverkas i hög grad av ålderssammansättningen i befolkningen. Andelen invånare mellan 25-44 år på Gotland med eftergymnasial utbildning är högre än andelen invånare mellan 45-64 år med eftergymnasial utbildning. En trend som är i paritet med riket.

Invånare 25-64 år med eftergymnasial utbildning, 2015-2020, andel (procent)

Källa: Statistiska centralbyrån

Invånare 25-64 år med eftergymnasial utbildning, 2020, andel (procent), könsuppdelat

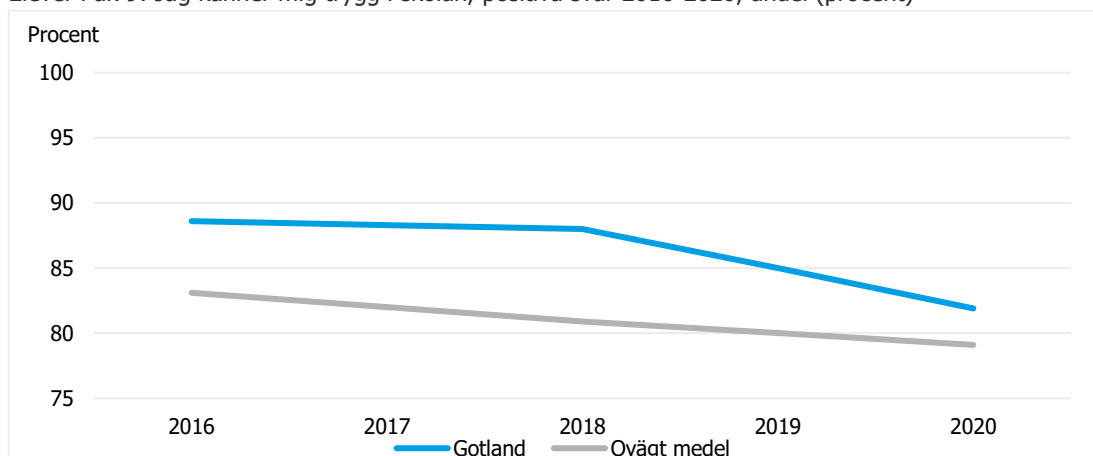

Källa: Statistiska centralbyrån

4.6 Elever i åk 9: Jag känner mig trygg i skolan, positiva svar

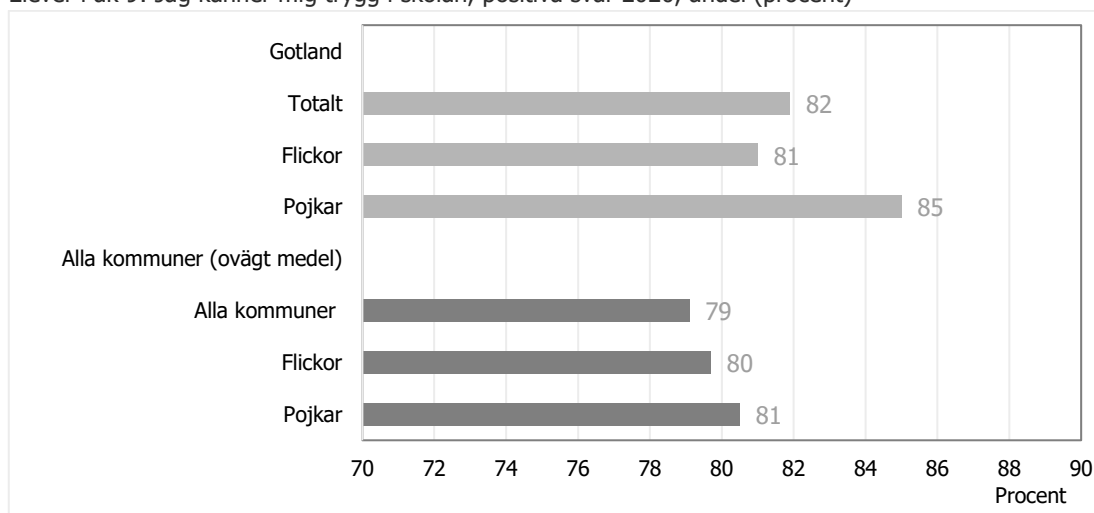
82 procent av eleverna i årskurs 9 på Gotland svarade att det stämmer ganska bra eller stämmer helt och hållet på frågan om de känner sig trygga i skolan 2020. Nivån har sjunkit från 2016, då nivån var 89 procent. Nivån var ett par procentenheter högre för Gotland än för ovägt medel alla kommuner 2020. Fördelat på kön är nivån 4 procentenheter högre för pojkar än för flickor på Gotland 2020. Motsvarande skillnad för ovägt medel alla kommuner var 1 procentenhet.

Elever i åk 9: Jag känner mig trygg i skolan, positiva svar 2016-2020, andel (procent)

Källa: Skolinspektionen

Elever i åk 9: Jag känner mig trygg i skolan, positiva svar 2020, andel (procent)

Källa: Skolinspektionen

Effektmål 5: Ett klimatneutralt Gotland

Effektmålet om ett klimatneutralt Gotland 2040 innebär att gå före det nationella målet att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären år 2045, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Det nationella etappmålet till 2040 säger att utsläppen år 2040 bör vara 75 procent lägre än utsläppen år 1990. Under perioden 1990 till 2019 har utsläppen för Gotlands del totalt minskat med cirka 2,5 procent. Därmed återstår stora utmaningar som behöver lösas under 2020-talet, för att nå ett klimatneutralt Gotland 2040.

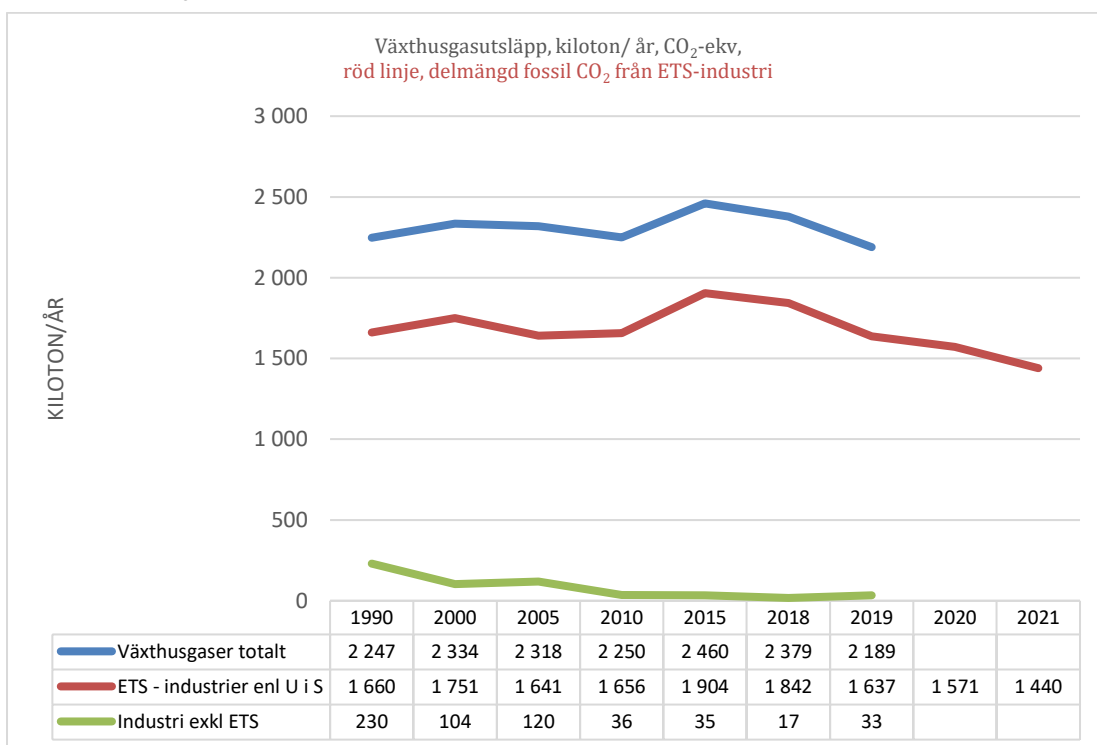
Utsläppen från industrin dominerar. För industrin finns färdplaner för hur omställningen ska gå till. Det behövs stöd från både konsumentled, övrigt näringsliv och politiska beslut samt investeringar för att det ska kunna göras fort nog. Tekniskt kan det lyckas att kring år 2030 ha förpassat de stora industriutsläppen till historien. För det gotländska samhället som helhet blir transportomställningen den stora utmaningen för att klara klimatmålen. (Se även effektmål 12 God tillgänglighet och hållbara kommunikationer).

5.1 Utsläpp till luft av växthusgaser

De totala utsläppen till luft av växthusgaser från Gotland var knappt 2 200 kiloton CO₂-ekvivalenter år 2019, (senast tillgängliga samlade uppgift). Industrin inom ETS (EU:s utsläppshandel), stod för den övervägande delen, 1 800 kiloton. På grund av industrins och transporternas ökande omfattning har utsläppen från Gotland varje år under hela 2000-talet fram till 2018 varit högre än år 1990. Till år 2019 hade en liten minskning av de totala utsläppen skett jämfört med 1990, men transportutsläppen 2019 var hela 90 procent högre än 1990. Utsläppen från tunga industrin var 2019 fortfarande något högre än 1990 men har sjunkit 2020 och 2021. Totalt sett har utsläppen minskat med cirka 2,5 procent mellan 1990 och 2019. Det nationella etappmålet till 2040 säger att utsläppen år 2040 bör vara 75 procent lägre än utsläppen år 1990.

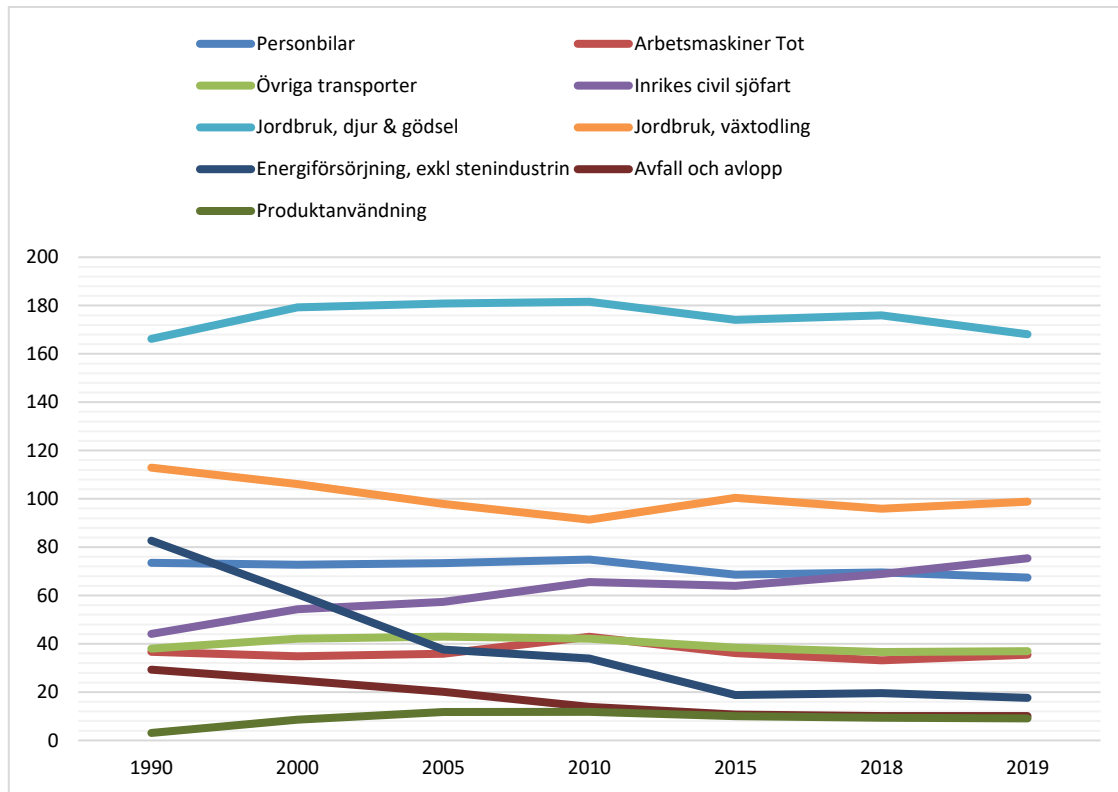
Utöver industrin kommer den största klimatpåverkan från jordbruk och transporter på Gotland, men de båda områdenas utsläpp motsvarar tillsammans bara en fjärdedel av industrins utsläpp. Därför visas två diagram nedan, ett inklusive industrin och ett exklusive industrin.

Utsläpp till luft av växthusgasertotalt och från industrin på Gotland totalt 1990-2019(21), kiloton koldioxidkvivalenter -CO₂ekv

Källor Nationella emissionsdatabasen, SMHI samt, röd linje, Utsläpp i siffror, Naturvårdsverket.

Utsläpp till luft av växthusgaser på Gotland exklusive industrin 1990-2019, kiloton CO₂ekv, (jordbrukets utsläpp är biologiska, inte fossila)

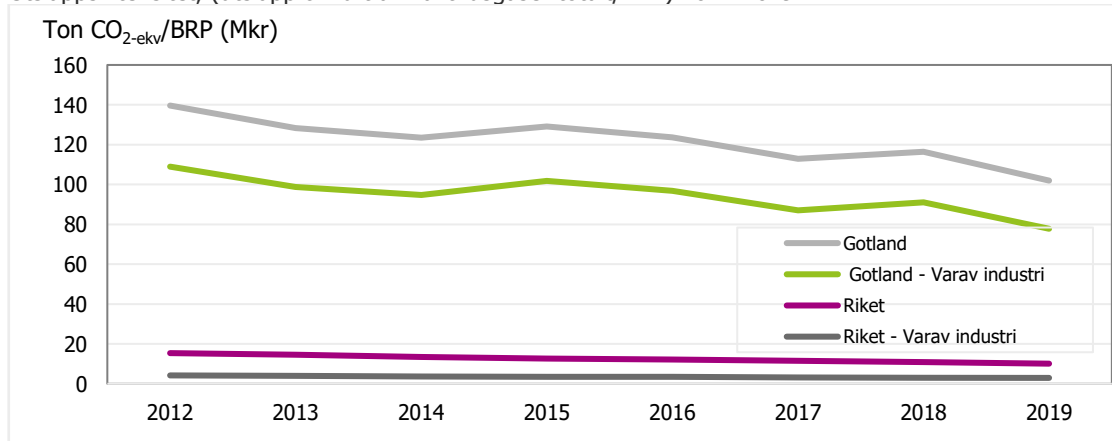

Källa: Nationella emissionsdatabasen, SMHI samt Utsläpp i siffror, Naturvårdsverket

5.2 Utsläppsintensitet, (utsläpp till luft av växthusgaser totalt/BRP)

Utsläppen av växthusgaser satt i relation till bruttoregionprodukten per invånare, även kallat utsläppsintensitet, fortsätter att minska i Sverige. Det är viktigt för att klara en hållbar omställning, ur alla perspektiv. Jämfört med andra regioner är utsläppsintensiteten högst på Gotland. Gotland har lägst bruttoregionprodukt (BRP) per invånare i Sverige, samtidigt som den utsläppsintensiva kalk- och cementindustrin finns på Gotland. Än tydligare skulle detta vara om utsläppen visades fördelade per sysselsatt i de mest utsläppsintensiva sektorerna. Å andra sidan är kalk- och cementindustrin på Gotland underleverantör till många branscher med verksamhet i övriga Sverige eller andra länder. De geografiskt fördelade utsläppen blir tunga att bära för exporterande regioner med få invånare.

Utsläppsintensitet, (utsläpp till luft av växthusgaser totalt/BRP) 2012-2019

Källor: SCB dec 2021, BRP/region, Nationella emissionsdatabasen, SMHI, 2021

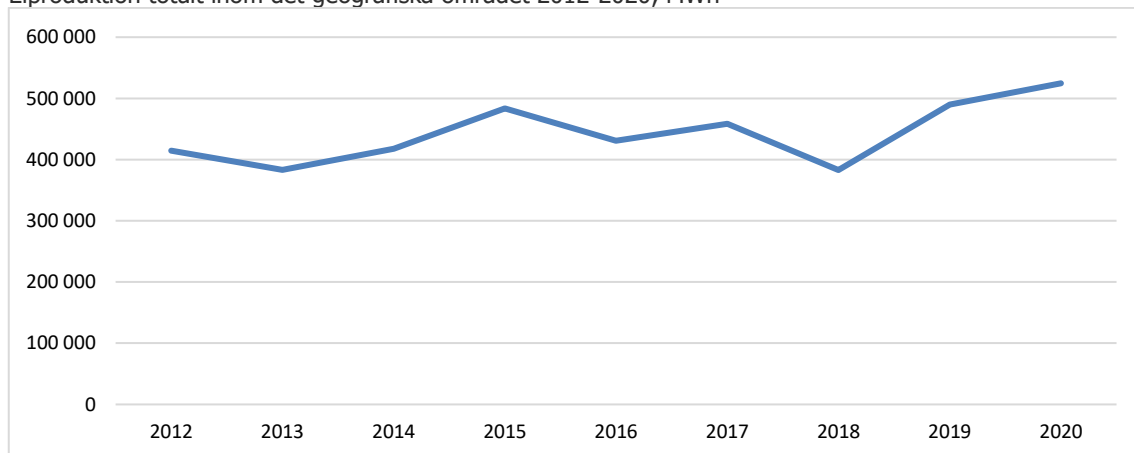
Effekt mål 6: Ett energisystem baserat på förnybar energi

På Gotland består 99 procent av den totala energiproduktionen av vindkraft. På Gotland utgör elförsörjningen en mindre, men ökande, del av energisystemet. För den planerade utvecklingen inom industrin kommer möjligheten till kraftigt ökad användning av hållbart producerad el att bli avgörande. Lokal elproduktion står för hälften av elbehovet på årsbasis. I nuläget försörjs en stor del av byggnadsuppvärmningen av lokalt producerat skogsavfall och andra strömmar av restprodukter, men lokal biomassa kan inte svara för industrins värmebehov.

6.1 Elproduktion totalt inom det geografiska området

Elproduktionen på Gotland var totalt nära 525 MWh år 2020. Cirka 99 procent av den totala elproduktionen på Gotland utgörs av vindkraft. Elproduktionen kan variera påtagligt, exempelvis var 2018 ett år med dåliga vindar. Lokal elproduktion står för hälften av elbehovet på årsbasis. När det blåser bra blir det elöverskott på Gotland, då exporteras el till fastlandet. Fastlandskabeln är viktig för att kunna överföra el i båda riktningarna.

Elproduktion totalt inom det geografiska området 2012-2020, MWh

Källa: Statistiska centralbyrån

6.2 Slutanvändning av energi totalt inom det geografiska området

Slutanvändningen av energi totalt på Gotland var enligt Statistiska centralbyrån 4 063 017 MWh (4 063 GWh) år 2019. Under 2021 tog Länsstyrelsen fram en energibalans för Gotland⁶, där statistiken kompletterats med uppgifter från bland annat energiföretag och industrins miljörapporter. Därför finns en differens för slutanvändning av energi tabellen nedan.

Under de senaste tio åren ses vissa variationer i energianvändningen som beror främst på industrin. På Gotland sker ungefär 50 procent av den totala energianvändningen, 40 procent av elanvändningen och 80 procent av värmeanvändningen inom industrin. En jämförelse med riksgenomsnitt eller andra kommuner/regioner blir ointressant - utom Lysekil, Oxelösund och Luleå med liknande situation, eftersom industrin är så energiintensiv att andra sektorer eventuella energieffektivisering inte får genomslag i statistiken.

⁶ <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.7525573b17cc1794559149d/1635412603059/FI%C3%B6desdiagram%20F%C3%B6r%20Gotlands%20energibalans%202019.pdf>

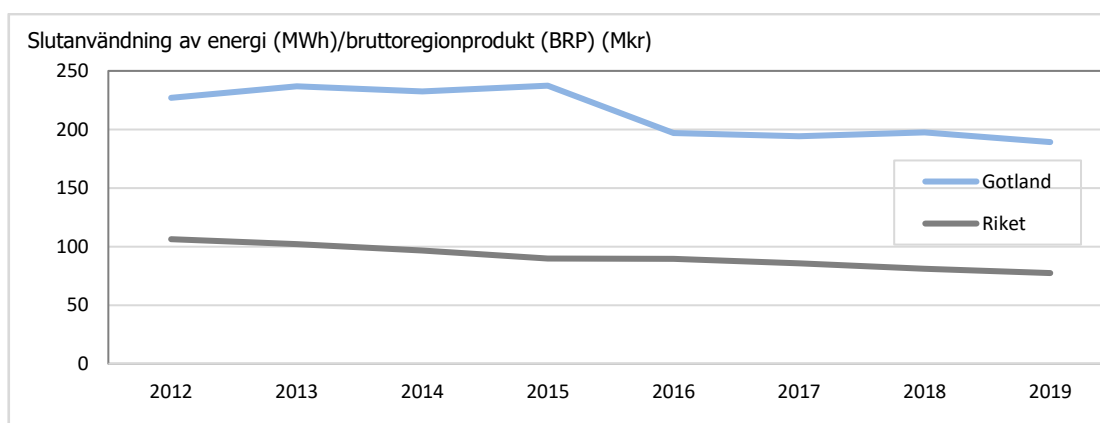
Energianvändning i Gotlands län år 2019 fördelade på användarkategorier

Användarkategori	Total energi- användning	Varav elanvändning		
	[GWh]	[GWh]	Andel el inom sektorn, procent	Andel av total elanvändning, pro- cent
Jordbruk, skogsbruk, fiske	357	41	11,4	4,1
Industri, byggverksamhet	2 550	376	14,7	37,6
Offentlig verksamhet	122	73	60,0	7,3
Transporter	640	0,3	0,1	0,0
Övriga tjänster	309	246	79,7	24,7
Hushåll	505	262	51,6	26,2
Totalt	4 484	999		100,0

Källa: Länsstyrelsen i Gotlands län, Energibalans för Gotland 2021 (data från 2019), SCB med kompletteringar

6.3 Energiintensitet (energianvändning/BRP)

Energiintensiteten mäter förhållandet mellan energiförbrukningen i en region och värdet på regionens samlade produktion, bruttoregionprodukten (BRP). Att mäta energiintensitet är ett sätt att mäta energieffektiviteten och därmed se hur effektivt energiresurserna används. Kvoten ska minska för att bidra till effektmålet.

Källa: Statistiska centralbyrån och Energimyndigheten

Effektmål 7: Säkrad tillgång till vatten av god kvalitet och kvantitet

Effektmålet har tydliga kopplingar till andra effektmål för 2040. Utan tillgång till vatten av god kvalitet och kvantitet är det inte möjligt att nå mål kring exempelvis näringslivsutveckling. Även mål som *Säkrad biologisk mångfald* kräver att det finns vatten tillgängligt för djur och växter i landskapet, både som markvatten och i akvatiska miljöer känsliga för uttorkning som exempelvis våtmarker och mindre vattendrag.

Grundvattennivåerna på Gotland var under sommaren och hösten 2021 under eller mycket under det normala. År 2021 var ett år med rekordmånga besökare, vilket ledde till ett stort behov av dricksvatten på Gotland. Flertalet av de allmänna vattentäkterna hade ett uttag under sommaren som låg på den maximala tillåtna mängden enligt deras vattendomar, och från enskilda brunnsägare rapporterades problem med både kvalitet och torrlagda brunnar. Problem med vattenkvaliteten i enskilda vattentäkter är vanligt, både gällande kemi och mikrobiologi. Även förhöjda halter av bor har hittats i det gotländska grundvattnet, men ursprunget och riskerna är oklara. Spår av läkemedelsrester och PFAS⁷ har hittats i kommunala vattentäkter, och även bekämpningsmedel har hittats i enskilda vattentäkter. Kvinnor i

⁷ PFAS, ett samlingsnamn för cirka 5 000 industriellt framställda per- och polyfluorerade kemikalier. De används i ett stort antal produkter som till exempel i brandskum och impregneringsmedel. PFAS är vitt spridda i miljön, extremt långlivade och vissa är giftiga.

fertil ålder och barn är särskilt känsliga för vissa föroreningar och därför blir arbetet med miljö kvalitetsmålet också en folkhälso- och rättvisefråga.

Innan tillkomsten av avsaltningsanläggningarna var Gotland helt och hållet nederbördsberoende för sin dricksvattenförsörjning. Trots att tekniken att framställa dricksvatten från bräckt Östersjövatten innebär en inbyggd sårbarhet, uppvägs den av att grundvattentillgångarna bättre kan skyddas mot överexploatering. Det är dock viktigt att komma ihåg att kapacitetstillskottet inte ökar tillgången till dricksvatten hos den stora andel gotlänningar och näringsliv som har egen vattenförsörjning, en grupp som nästan undantagslöst inkluderar jordbruket.

För att nå effektmålet krävs förenklat tre saker; skydda vattnet från föroreningar, anpassa uttagen till tillgången samt återskapa delar av landskapets vattenhållande förmåga. Dagens indikatorer fångar någorlunda de två första åtgärderna. Trots att länet inom den nationella våtmarkssatsningen har restaurerat 6,5 hektar våtmark, bedömer länsstyrelsen att trenden för närvarande är negativ när det gäller möjligheterna att nå miljömålet *Myllrande våtmarker*.

7.1 Vattentäkter med vattenskyddsområde

I EU:s ramdirektiv för vatten ställs det krav på att alla vattentäkter som försörjer mer än 50 personer eller levererar mer än 10 m³ vatten per dygn ska skyddas med hjälp av skyddsföreskrifter som gäller inom ett visst geografiskt område. Indikatorn visar antal aktiva och reservvattentäkter med kommunal huvudman som har vattenskyddsområde, dividerat med antal aktiva och reservvattentäkter med kommunal huvudman. (Region Gotland saknar reservvattentäkter).

Ett nytt vattenskyddsområde tillkom under 2021, i Åminne, vilket innebär att 16 av 22 aktiva kommunala vattentäkter nu har vattenskyddsområde, vilket motsvarar 73 procent. Övägt medel för kommuner i Sverige är just 73 procent. Motsvarande siffra för Region Gotland 2020 var 68 procent. En viktig faktor i sammanhanget är att enbart den procentuella andelen vattentäkter med vattenskyddsområde inte säger något om när skyddsföreskrifterna antogs. I många fall är de på Gotland antagna före miljöbalkens införande, och behöver därför revideras till moderna föreskrifter. Målnivån 100 procent innebär med andra ord inte att samtliga aktiva kommunala vattentäkter har ett modernt och adekvat skydd.

7.2 Vattenförekomster med god ekologisk status

Gotland har 76 vattenförekomster statusklassade inom vattenförvaltningssystemet. De utgörs av 17 grundvattenförekomster, 24 kustvatten, 3 utsjövatten, 5 sjöar samt 27 vattendrag. Status för en vattenförekomst fastställs normalt en gång under varje sexårig förvaltningscykel och utgår från ett par huvudbedömningar. Vattendrag, sjöar och kust/utsjövatten delas upp i en ekologisk respektive kemisk bedömning/status, var och en med många underliggande parametrar. Ytvattnets ekologiska status klassas enligt en skala med fem huvudklasser, medan kemisk status har två klasser. Grundvattenförekomsternas status, å andra sidan, bygger på kemisk och kvantitativ status.

När det gäller ekologisk status fördelade sig resultatet enligt den senaste bedömningen på följande sätt när det gäller ytvatten på Gotland (59 förekomster):

	Hög status	God status	Måttlig status	Otillfredsställande status	Dålig status	Data saknas
Ekologisk status	0 %	19 %	69 %	7 %	0 %	5 %

När det gäller kemisk status har ingen ytvattenförekomst god status. Situationen är den samma över hela Sverige; ingen ytvattenförekomst når klassen ”god”, eftersom två ämnen, kvicksilver och polybromerade difenyletrar⁸ överstiger gränsvärdena i alla landets ytvattenförekomster på grund av nedfall från atmosfären.

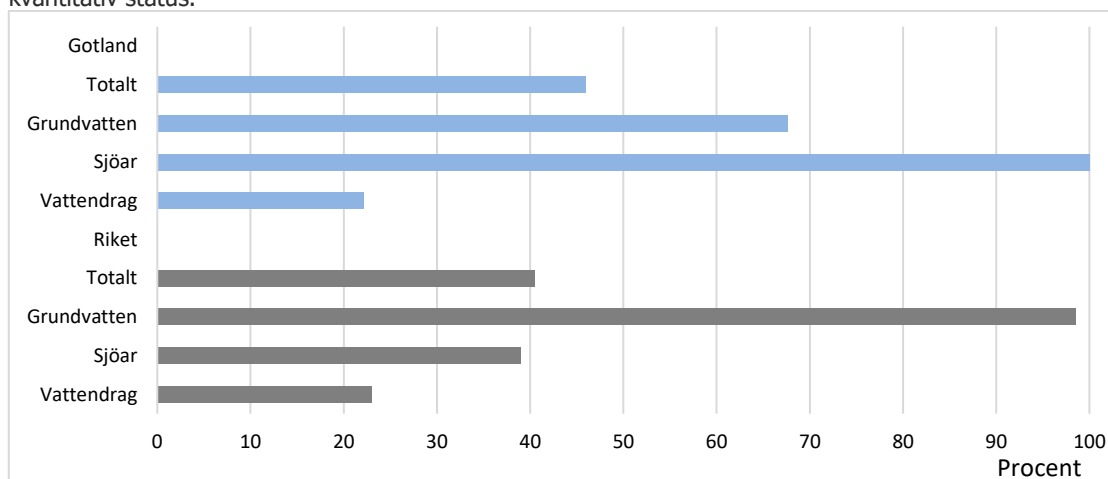
När det gäller grundvattenförekomsterna på Gotland fördelar sig statusklassningen på följande sätt:

	God status	Otillfredsställande status
Kemisk status	71 %	29 %
Kvantitativ status	65 %	35 %

I databasen VISS kan man göra jämförelser mellan Gotland och riksgenomsnittet. Nedan presenteras dels en total, i vilken ”antal sjöar och vattendrag med god ekologisk status och grundvattenförekomster med god kemisk och kvantitativ status, i procent av antal sjöar, vattendrag och grundvattenförekomster” ingår, dels presenteras kategorierna var för sig. Kustvatten eller utsjöområden ingår inte i diagrammet nedan. Hög eller god ekologisk status uppnås inte i någon av kustvattenförekomsterna. De flesta av Gotlands kustvatten klassas som måttlig status med höga koncentrationer av näringsämnen som den främsta orsaken.

Andelen vattenförekomster (sjöar och vattendrag) med god ekologisk status på Gotland var 46 procent för perioden 2017-2021. Nivån på Gotland är aningen bättre än riksgenomsnittet. Fördelat på grundvatten, sjöar och vattendrag utmärker sig sjöarna på Gotland med 100 procent god ekologisk status 2017-2021, motsvarande siffra för riket är 39 procent. För vattendragen är den ekologiska statusen i det närmaste lika, 22 respektive 23 procent, medan en jämförelse när det gäller statusen för grundvatten utfaller till Gotlands nackdel. 68 procent av de gotländska grundvattenförekomsterna bedöms ha god status jämfört med riksgenomsnittets 99 procent.

Vattenförekomster med god ekologisk status 2017-2021, andel (procent). För grundvatten god kemisk och kvantitativ status.

Källa: VISS, Länsstyrelsen

7.3 Vattenanvändning totalt

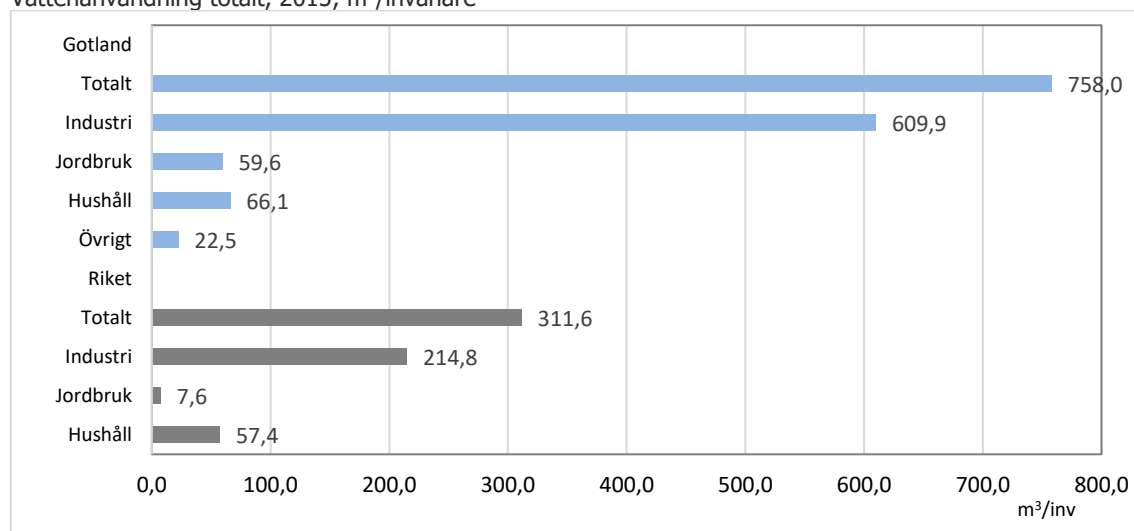
SCB presenterar vart femte år statistik över vattenanvändningen i Sverige. Senast tillgängliga statistik är från 2015 (publicerad 2017). Data för 2020 kommer att publiceras vecka 44 i

⁸ PBDE, används som flamskyddsmedel

år. Den sannolikt vanligast förekommande siffran för vattenanvändning är hur mycket vatten vi använder per person och dygn i våra hushåll. I Sverige ligger den siffran på 157 liter/person och dygn. Omräknat till årsförbrukning motsvarar det 57,3 m³/invånare och år. Totalt använder dock svenskarna 311,6 m³ vatten/invånare och år om man även räknar med jordbruket, industrin och övrig användning. Vattenanvändningen avser allt sötvatten, inte enbart dricksvatten.

Enligt Statistiska centralbyrån förbrukades totalt 43,5 miljoner kubikmeter (m³) vatten på Gotland 2015. Omräknat till person och år stod hushållen för 66,1 m³/invånare och år, vilket är över riksgenomsnittet på 57,4 m³/invånare och år. Att siffran är högre för hushållen än för riksgenomsnittet är märkligt med tanke på hur känd numera Gotlands utsatta vattenförsörjningssituation är. Fritidshus räknas in i denna kategori, medan hotell- och restaurangbranschen räknas in under ”övrig användning”.

Vattenanvändning totalt, 2015, m³/invånare

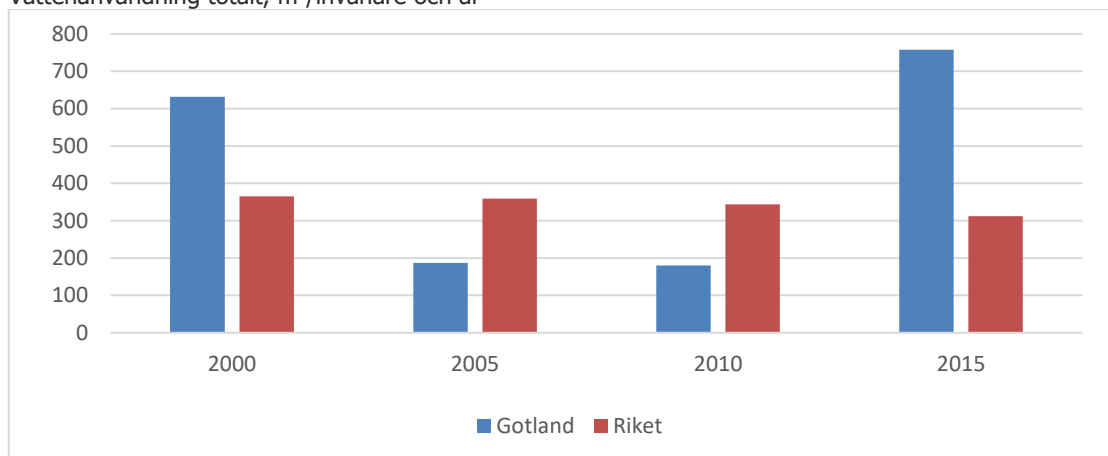
Källa: Statistiska centralbyrån, bearbetad med SCB:s uppgifter om antal invånare 2015.

Den totala vattenanvändningen på Gotland är enligt SCB 758 m³/invånare och år, vilket är mer än dubbelt så mycket som riksgenomsnittets 311,6 m³/invånare och år. På Gotland står industrin för 80 procent av vattenförbrukningen, medan riksgenomsnittet är 69 procent. Eftersom Gotland saknar de industrigrenar som normalt sett står för största delen av vattenförbrukningen i Sverige (massa-, papper- och pappersvaruindustrin har i särklass störst vattenanvändning, därefter följer industrin för tillverkning av kemikalier och kemprodukter samt stål- och metallverk) bör rimligtvis merparten av denna vattenförbrukning kunna hänföras till livsmedelsindustrin och mineralindustrin.

Det är en anmärkningsvärt hög siffra. Industrins vattenförbrukning har varierat kraftigt senaste 20 åren, vilket avspeglar sig i kurvans märkliga form i diagrammet nedan; övriga kategorier varierar inte lika mycket. SCB:s tillgängliga statistik sträcker sig tillbaka till 1990 och industrins vattenförbrukning på Gotland har under denna period aldrig varit lika hög som nu. I länsstyrelsens regionala vattenförsörjningsplan uppskattades dock industrins vattenförbrukning 2015 till 9,3 Mm³ och år, eller bara en dryg fjärdedel av den andel SCB anger⁹.

⁹ För ett längre resonemang kring möjliga förklaringar till att uppgifterna skiljer sig så mycket åt hänvisas till vattenförsörjningsplanen.

Vattenanvändning totalt, m³/invånare och år

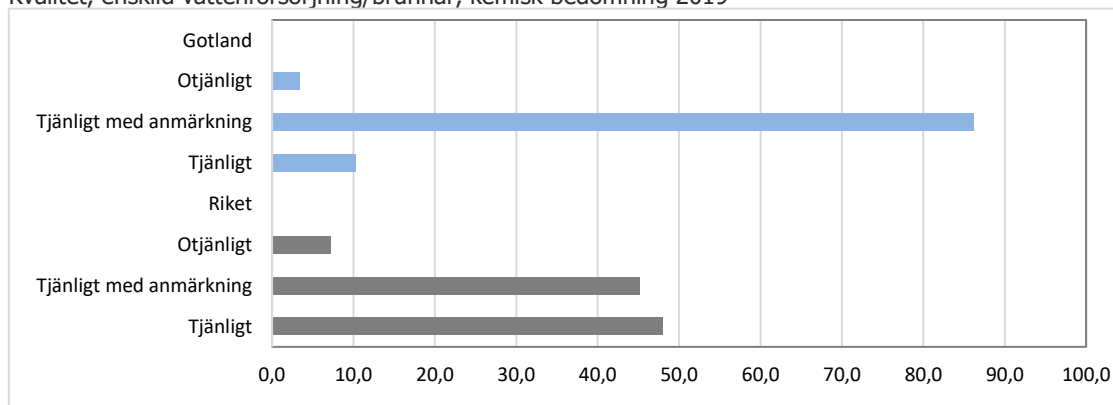
Källa: Statistiska centralbyrån

7.4 Kvalitet, enskild vattenförsörjning

Kvaliteten för den enskilda vattenförsörjningen brukar vanligtvis anges både med kemiska parametrar och mikrobiologiska. Ett dricksvatten ska klara båda kvalitetskraven för att vara tjänligt. Som redan nämnts är ungefär 40 procent av befolkningen på Gotland beroende av vattenförsörjning från egen brunn. Mänsklig påverkan på vattenkvaliteten kan komma från till exempel närhet till avlopp, jordbruk och vägar. Det kan också finnas en naturlig påverkan beroende av geologin och saltvatteninträngning. Brunnens utförande spelar också stor roll för vattenkvaliteten. Grävda brunnar är betydligt mer utsatta för mikrobiologisk förorening än bergborrade brunnar.

Vattenanalyser från den senaste perioden 2015-2019¹⁰ från enskilda brunnar på Gotland visar att hälften av brunnarna hade tjänligt vatten ur mikrobiologisk synvinkel, medan en tredjedel hade tjänligt med anmärkning och resterande del otjänligt (16,7 procent). Vad gäller den kemiska vattenkvaliteten så hade 3,4 procent av brunnarna vatten som bedömts vara otjänligt medan 86,2 procent som tjänligt med anmärkning. Endast 10,3 hade ett tjänligt vatten. Det finns mindre skillnader mellan tidsperioderna, men överlag är resultaten relativt lika och ingen tydlig förbättring eller försämring kan utläsas. Vanliga kemiproblem i länet är höga kloridhalter på grund av saltvatteninträngning. Det förekommer också problem med kväveföreningar (nitrat och ammonium).

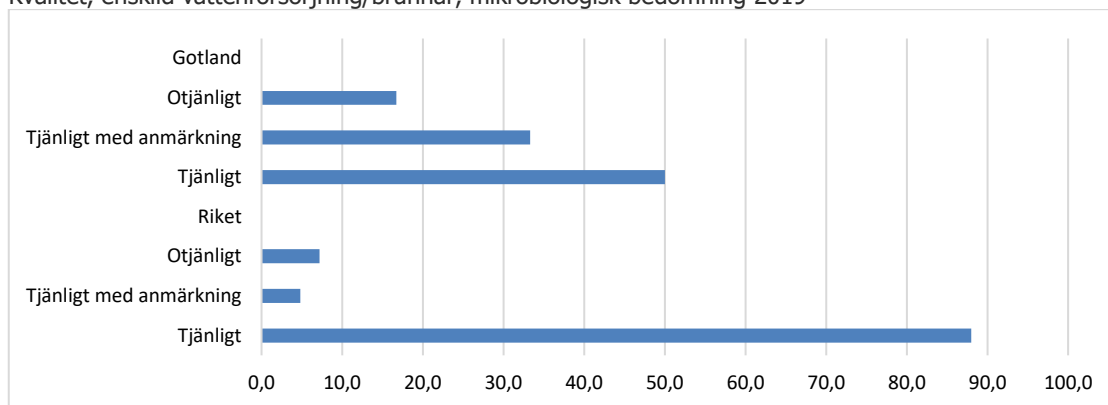
Kvalitet, enskild vattenförsörjning/brunnar, kemisk bedömning 2019

Källa: Miljömål.se, SGU

¹⁰ Endast ett samlat provtagningsstillfälle vart femte år. På nationell, samlad nivå publiceras data varje år och här har 2019 års värden använts.

Kvalitet, enskild vattenförsörjning/brunnar, mikrobiologisk bedömning 2019

Källa: Miljömål.se, SGU

Effektmål 8: Hållbara kretslopp

Effektmålet *Hållbara kretslopp* är brett och redovisas här med ett begränsat antal indikatorer. Inom miljömålssystemet finns ett antal etappmål som kan vara intressanta att följa när man vill ta reda på hur det går med arbetet för hållbara kretslopp, till exempel inom avfall och cirkulär ekonomi (läs mer på www.sverigesmiljomal.se/etappmalen/ eller länsstyrelsens årliga miljömålsuppföljning¹¹).

Gotland kan uppvisa exempel på återvinning och återbruk, men problemet är att resursflödena fortfarande till övervägande delen är linjära. På knappt tio år har avfallsmängderna på Gotland ökat med nästan 100 kilo per person och år. Det är en anmärkningsvärd ökning, som inte har sin motsvarighet på nationell nivå där siffran under samma period varit nära nog oförändrad.

En stor del av ökningen står grovavfallet för, en fraktion där en stor del av så kallade sällanköpsvarorna till slut hamnar. Allmänt är andelen hushållsavfall som samlas in för materialåtervinning, inklusive den rötning som sker till biogas, högre än riksgenomsnittet, vilket är bra, även om siffrorna för insamlingen av förpackningar och returpapper fallit tillbaka något de senaste åren. Stigande avfallsmängder betyder dock samlat att råvaruuttaget fortsatt är betydande och att Gotland på denna punkt inte rör sig mot effektmålet.

En viktig del av arbetet med hållbara kretslopp är att avgifta dem. Vi lever idag i ett kemikaliesamhälle där användningen av kemikalier är starkt kopplad till vår livsstil. De finns i mat, leksaker, kläder, elektronik, kosmetika och de byggprodukter våra hus är tillverkade av. Många kemikalier kan långsamt läcka från varorna under deras livstid, till exempel från kläder och elektronik. De skadliga kemikalierna hamnar ofta i avloppet och kan förorena sjöar och vattendrag.

Undersökningar visar att många kemikalier återfinns i avloppsvatten från Visby avloppsreningssverk (se nedan), och i mätbara halter i Gothemsån. Olika miljögifter återfinns också i grundvattnet om än i mycket låga halter. Trots att läckaget från en enskild vara kan verka försumbar, gör de stora volymerna av varor att det totala läckaget kan vara betydande och orsaka skador i miljön.

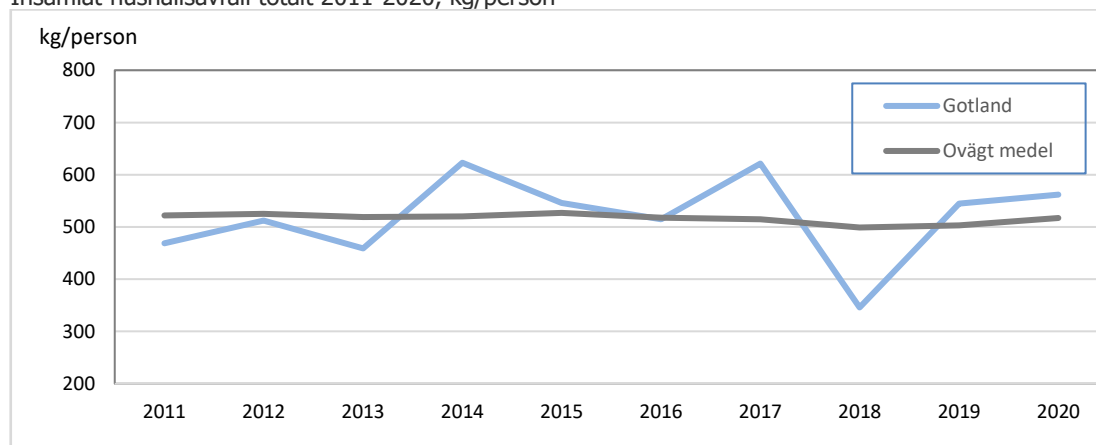
¹¹ <https://www.rus.se/wp-content/uploads/Gotland-Regional-arlig-uppfoljning-av-miljomalen.pdf>

Region Gotlands framgångsrika arbete de senaste åren med slamhanteringen vid Visby reningsverk, där man genom uppströmsarbete som resulterat i en Revaq-certifiering, visar att det går att aktivt arbeta förebyggande. Även tester med membranrening av det utgående vattnet har testats just för att visa att det är tekniskt möjligt att rena bort de kemikalier som de normala reningsprocesserna inte klarar att bryta ned. Hög återföring av ett certifierat slam och dess växtnäring till produktiv åkermark på Gotland är ett exempel på framgångsrikt kretsloppsarbete.

8.1 Insamlat hushållsavfall totalt

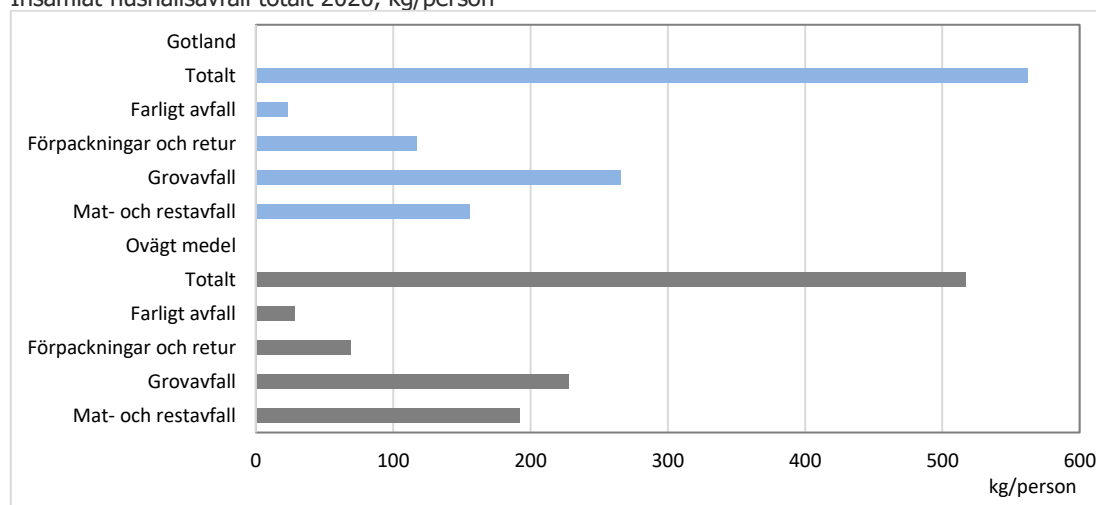
Det insamlade hushållsavfallet på Gotland var 562 kilo per person 2020. Det är en ökning med 17 kilo jämfört med 2019. Jämfört med 2011 har avfallsmängderna ökat med nästan 100 kilo per person och år, medan ovägt medel för alla kommuner har legat nära nog oförändrat. Avfallsmängderna är för närvarande 9 procent högre på Gotland jämfört med riksgenomsnittet. Fördelat på avfallstyper 2020 dominerar grovavfall följt av mat- och restavfall på Gotland. Störst skillnad jämfört med ovägt medel alla kommuner är det för förpackningar och retur där nivån på Gotland 2020 var 117 kg/person och för ovägt medel drygt hälften, 69 kg/person.

Insamlat hushållsavfall totalt 2011-2020, kg/person

Källa: Avfall Sverige

Insamlat hushållsavfall totalt 2020, kg/person

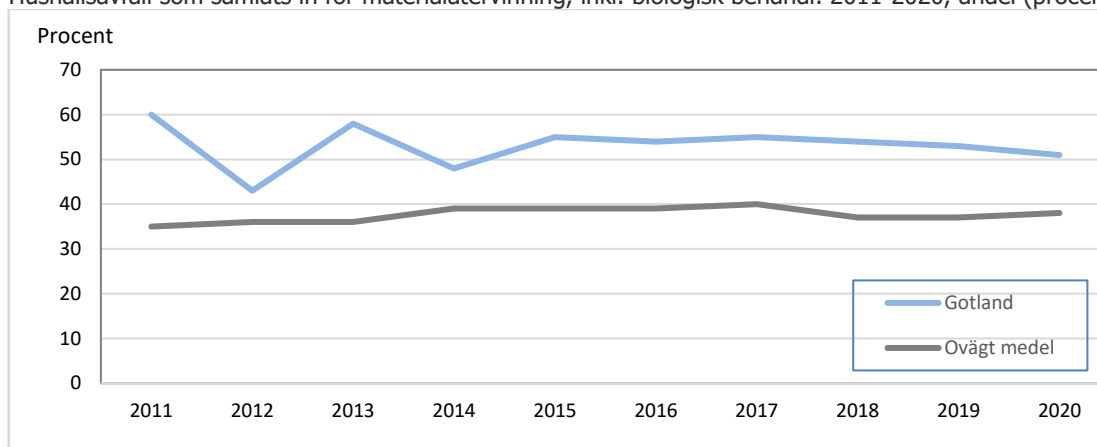

Källa: Avfall Sverige

8.2 Hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning, inkl. biologisk behandling, andel

På Gotland samlades 51 procent av hushållsavfallet in för materialåtervinning år 2020. Den biologiska behandlingen, främst rötning till biogas samt en mindre mängd kompostering, sker på Gotland. Mellan 2011 och 2015 varierade nivån mellan 60 och 43 procent. Efter 2015 har nivån de senaste åren långsamt sjunkit, men andelen till biologisk behandling ökar. Nivån på Gotland har under flertalet år under 2010-talet ändå varit drygt 10 procentenheter högre än ovägt medel alla kommuner. Men medan medelvärdet ökat från 32 procent 2010 till 38 procent 2020, har Gotland under samma period minskat från 60 till 51 procent. När det gäller hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning är målet nationellt att minst 55 viktprocent ska materialåtervinnas 2025, minst 60 procent 2030 och slutligen minst 65 procent 2035.

Hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning, inkl. biologisk behandl. 2011-2020, andel (procent)

Källa: Avfall Sverige

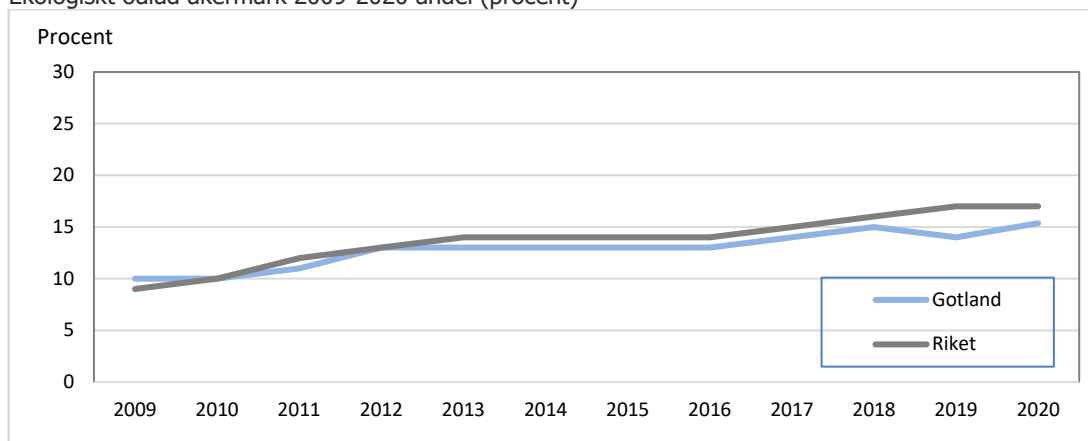
8.3 Ekologiskt odlad åkermark

Som län har Gotland landets näst högsta andel av sin landareal i form av jordbruksmark (36 procent). Av Gotlands åkermark var andelen ekologiskt¹² brukad 15 procent 2020. Det är en ökning från 2009 då andelen var 10 procent. Andelen på Gotland har i stort sett följt utvecklingen på nationell nivå och under en följd av år legat någon procentenhet under riksgenomsnittet.

Jämfört med många andra län har Gotland en hög andel betesmark (23 procent). Räkningar totalt för jordbruksmarken (dvs. både åker- och betesmark) har Gotland 21 procent ekologiskt omställd areal eller två procentenheter över riksgenomsnittet (19 procent). Nationellt finns för 2030 ett mål att 30 procent av jordbruksarealen ska brukas ekologiskt och 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska utgöras av ekologiska livsmedel.

¹² Med ekologiskt odlad åkermark avses arealer jordbruksmark som brukas med ekologiska produktionsmetoder och som uppfyller kraven enligt Rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter

Ekologiskt odlad åkermark 2009-2020 andel (procent)

Källa: Jordbruksverket

Effektmål 9: Säkrad biologisk mångfald

Effektmålet *Säkrad biologisk mångfald* följs genom två indikatorer, som handlar om naturskyddade områden på land och till havs. Naturskyddade områden är en viktig komponent när det gäller att säkra den biologiska mångfalden. Länsstyrelsen gör i sin årliga miljömålsuppföljning 2021 bedömningen att utvecklingen för biologisk mångfald på Gotland är negativ. I miljömålsuppföljningen konstaterar Länsstyrelsen att ”Den biologiska mångfalden måste prioriteras högre för att nå mål och åtaganden. Ett allt storskaligare brukande gör att många arters livsmiljöer krymper och fragmenteras. Klimatförändringar och patogener¹³ kan ge ytterligare negativa effekter. För att vända utvecklingen krävs förändringar på landskapsnivå.”

Det är därför svårt att ge en samlad bild av läget enbart genom att studera arealer av naturskyddade områden. Artdatabanken vid Statens Lantbruksuniversitet (SLU) följer läget för den biologiska mångfalden i Sverige genom att vart femte år publicera en sammanställning över hotade arter i dels olika hotkategorier, dels efter habitat (landskapstyp) och slutligen geografi (riket/län), allmänt kallad rödlistan. I den uppdaterade rödlistan för 2020 framgår att andelen rödlistade arter ökat jämfört med tidigare rödlistor, många arter har också förflyttats till högre hotkategorier. Det är ett tecken på att utvecklingen på Gotland på artnivå inte rör sig i riktning mot effektmålet.

Som länsstyrelsen konstaterar måste det till förändringar på landskapsnivå för att vända trenden. Det kan handla om åtgärder för att skapa livsmiljöer och stärka populationer av hotade arter utanför traditionellt skyddade områden. Inom ramen för LONA (Den lokala naturvårdssatsningen) har en rad olika åtgärder bekostats som syftar till att gynna biologisk mångfald till exempel vattenprojekt på södra Gotland, röjning och åtgärder för att skapa öppna sandblottor, bekämpning av vresros i sandmiljöer (Herta) och åtgärder för att gynna vilda pollinatörer vid Slite golfbana i samarbete med länsstyrelsen. Frihuggning av skyddsvärda träd (ek, ask och alm) och förnygring genom trädplaner i ången och lövlundar. Vidare röjning av vass och återinförande av bete i tre olika strandängsområden på nordöstra och östra Gotland, som förväntas gynna strandängsfåglar och floran.

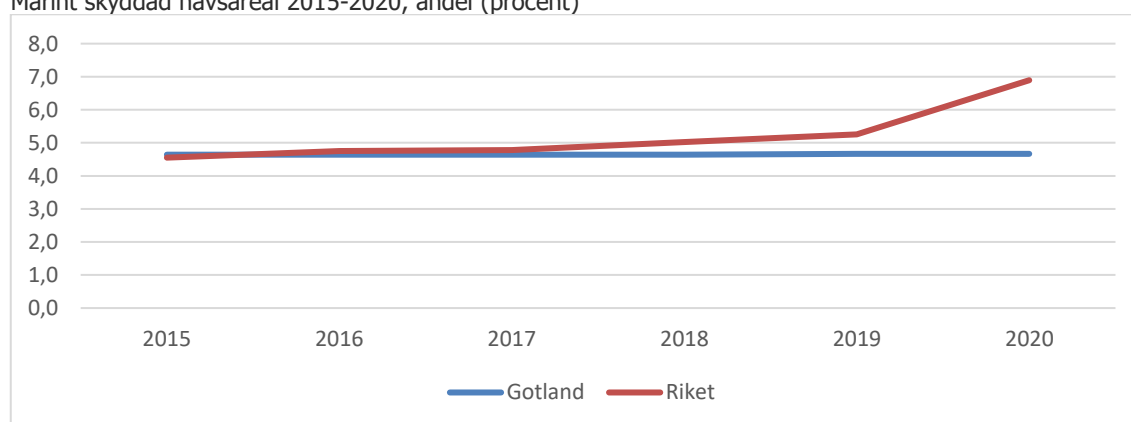
¹³ Patogener kan något förenklat beskrivas som ett samlingsbegrepp för sjukdomsframkallande mikroorganismer.

Ett av de större projekten för att främja och säkra naturvärden på Gotland är den pågående bildandeprocessen för en ny nationalpark i Bästeträskområdet, som fortsatte under 2021 med markförvärv, marina inventeringar och en planerad sammanställning av invasiva arters förekomst för kommande åtgärder. Nationalparken förväntas bidra till ett långsiktigt bevarande av värdefull natur med ingående naturtyper och arter.

9.1 Marint skyddad havsareal

Andelen marint skyddad havsareal för Gotland var 4,7 procent 2020 och denna nivå har det varit sedan 2015. Nivån på Gotland jämfört med riket har varit likartad mellan 2015 och 2017, men sedan 2018 har andelen för riket ökat för att 2020 ligga på 6,9 procent. Det enskilt största naturreservatet i marin miljö inom Gotlands län är Salvorev-Kopparstenarna, som har en havsareal på 56 000 hektar.

Marint skyddad havsareal 2015-2020, andel (procent)

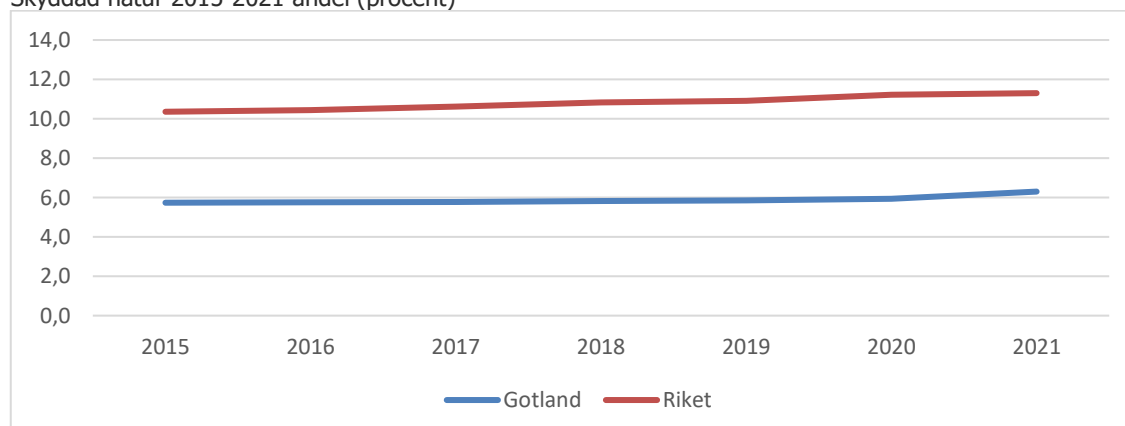

Källa: Statistiska centralbyrån

9.2 Skyddad natur

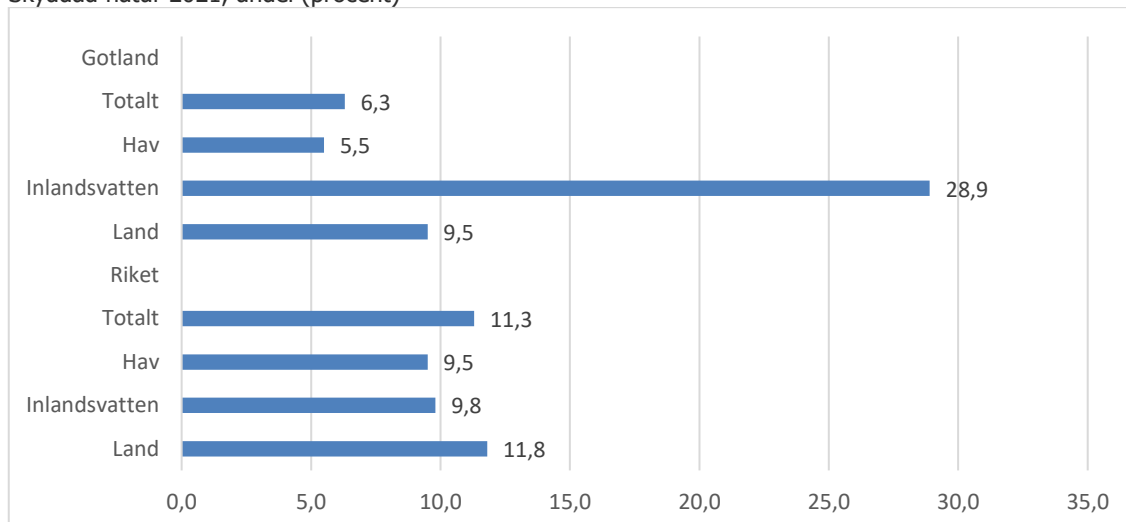
Andelen skyddad natur på Gotland, mätt som andel av kommunens yta, var 2021 totalt 6,3 procent. Under 2021 tillkom naturreservatet Slite skärgård. Området beslutades 2016, men blev gällande under 2021. Jämfört med riket i stort är andelen skyddad natur på Gotland strax under hälften av riksgenomsnittet. Fördelat på hav, inlandsvatten och land utmärker sig inlandsvatten på Gotland med en skyddad andel på nära 29 procent 2021 medan andelen för hav var 5,5 procent. Andelen skyddad natur avseende inlandsvatten på Gotland är tre gånger så hög jämfört med riket 2021, något som i huvudsak kan förklaras med att länets till ytan största sjö, Bästeträsk, ingår i naturreservatet med samma namn.

Skyddad natur 2015-2021 andel (procent)

Källa: Statistiska centralbyrån

Skyddad natur 2021, andel (procent)

Källa: Statistiska centralbyrån

Effektmål 10: God konkurrenskraft och tillväxt i näringslivet

Goda förutsättningar att starta, driva och utveckla företag behövs för utveckling och tillväxt. Indikatorerna påvisar överlag en positiv trend för att starta företag. Antal nystartade företag per tusen invånare är högt på Gotland, en andraplats efter Stockholms län. Andelen nystartade företag med kvinnlig ledning var drygt 42 procent på Gotland och 32 procent för riket 2020. Företagsklimatet har förbättrats tre år i rad och nådde 2021 det högsta Nöjd Kund Index (NKI) för Gotland sedan undersökningen startade 2010.

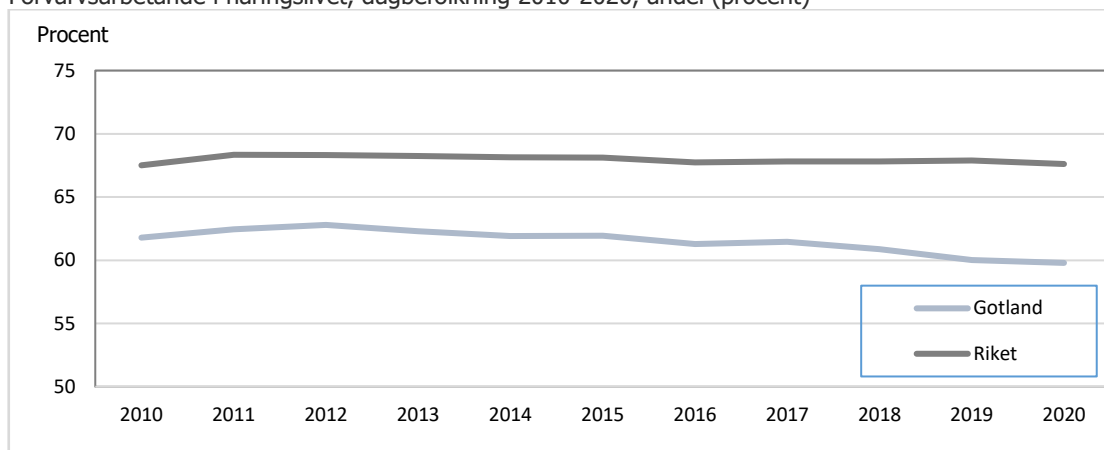
Gotland har en lägre andel som arbetar inom näringslivet jämfört med riket, cirka 60 procent jämfört med 68 procent. 75 procent av männen förvärvsarbetade inom näringslivet 2020 och 44,5 procent av kvinnorna. Bruttoregionprodukten (BRP) per sysselsatt på Gotland var 2020 lägst i landet. När det gäller att driva och utveckla finns det utvecklingsområden, för att ytterligare stärka konkurrenskraften och tillväxten i näringslivet. Företagens omsättning ökar över tid och särskilt 2019 syns en stor ökning, något som föranleder ytterligare analys och dialog för att klargöra orsaken till. Varuexporten ökar svagt, men Gotland ligger lägst i landet. En viktig del av tjänsteexporten utgörs av internationella gästnätter, vilka är ungefär 10 procent av samtliga gästnätter. Av förklarliga skäl har de minskat kraftigt under 2020 och 2021 efter några år av ökning.

Grön omställning, en vidgad marknad, digitalisering och jämställdhet stärker möjligheterna till god konkurrenskraft, liksom att främja ett gott näringslivsklimat. Dessutom är goda kommunikationer, en väl fungerande kompetensförsörjning och tillgången till bostäder avgörande för ett konkurrenskraftigt näringsliv.

10.1 Förvärvsarbetande i näringslivet, dagbefolkning

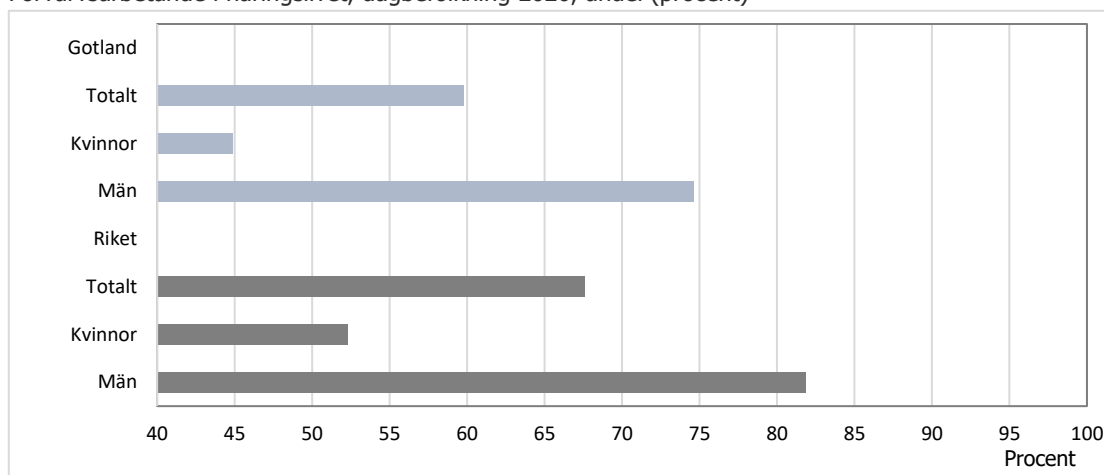
Förvärvsgraden och volymen som arbetar inom näringslivet är en viktig indikator för Gotlands konkurrenskraft och tillväxt. Andelen förvärvsarbetande i näringslivet på Gotland var 59,8 procent av det totala antalet dagsysselsatta 2020. Sedan 2012 till 2020 har nivån minskat med totalt 3 procent. Motsvarande minskning för riket är 0,7 procent och jämfört med riket är nivån på Gotland 8 procentenheter lägre 2020. Fördelat på kön är det stora skillnader, 74,6 procent av männen på Gotland förvärvsarbetade inom näringslivet 2020 medan nivån för kvinnorna var 44,5 procent, en skillnad på 30 procentenheter. Motsvarande differens mellan män och kvinnor för riket var likartad.

Förvärvsarbetande i näringslivet, dagbefolkning 2010-2020, andel (procent)

Källa: Statistiska centralbyrån

Förvärvsarbetande i näringslivet, dagbefolkning 2020, andel (procent)

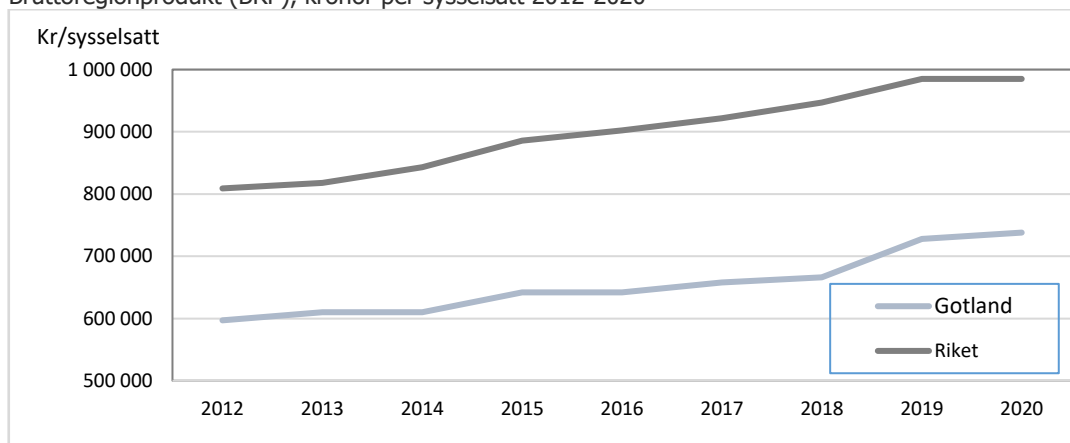

Källa: Statistiska centralbyrån

10.2 Bruttoregionprodukt (BRP), kr per sysselsatt

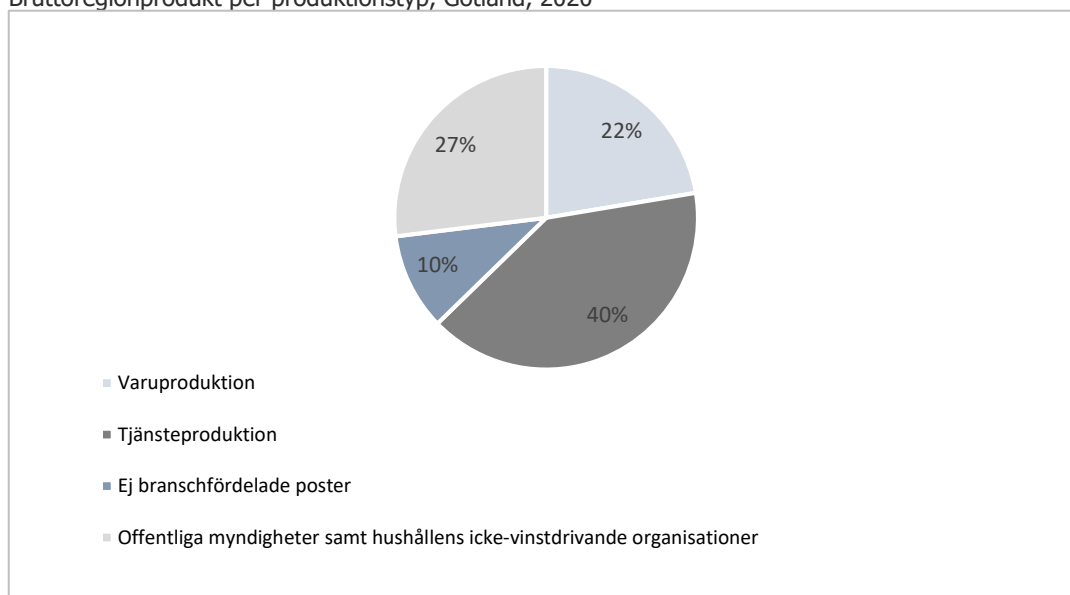
Bruttoregionprodukten (BRP) på Gotland var 738 000 kr per sysselsatt år 2020, vilket är lägst i landet. För riket är BRP 985 000 kr per sysselsatt 2020. En skillnad motsvarande 25 procent. Sedan 2012 har BRP per sysselsatt på Gotland ökat med drygt 20 procent och motsvarande förändring för riket är 18 procent. Fördelat på produktionstyp svarade tjänsteproduktionen för 40 procent av total BRP och varuproduktionen svarade för 22 procent. Offentliga myndigheter står för en betydande andel av BRP på Gotland, 27 procent 2020. Jämfört med riket har Gotland även en låg andel förvärvsarbetande inom näringslivet.

Bruttoregionprodukt (BRP), kronor per sysselsatt 2012-2020

Källa: Statistiska centralbyrån

Bruttoregionprodukt per produktionstyp, Gotland, 2020

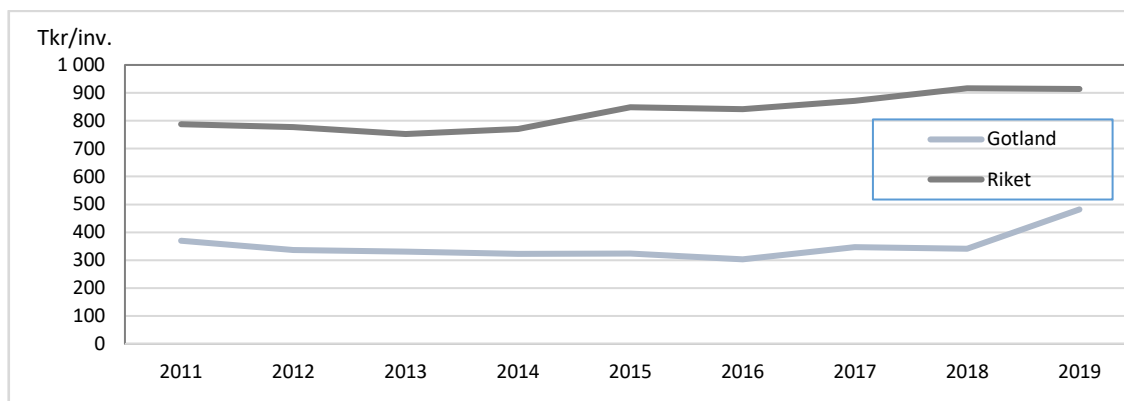
Källa: Statistiska centralbyrån

10.3 Företagens omsättning, tkr per invånare

Indikatorn visar företag och andra momspliktiga verksamheters ekonomiska omsättning, mkr och avser uppgifter från företagens inlämnade inkomstdeklarationer. Företagens ekonomiska omsättning ökade på Gotland med 141 000 kr per invånare för 2019 och riket hade en svag minskning. Dock är det fortfarande stora skillnader jämfört med Gotland och riket. Statistiken visar en mycket stor ökning 2019 vilket kräver ytterligare undersökning och analys. Det kan vara besöksnäringen som hade ett mycket bra år men det bedöms inte omfatta hela ökningen.

Företagens ekonomiska omsättning, tkr/inv.

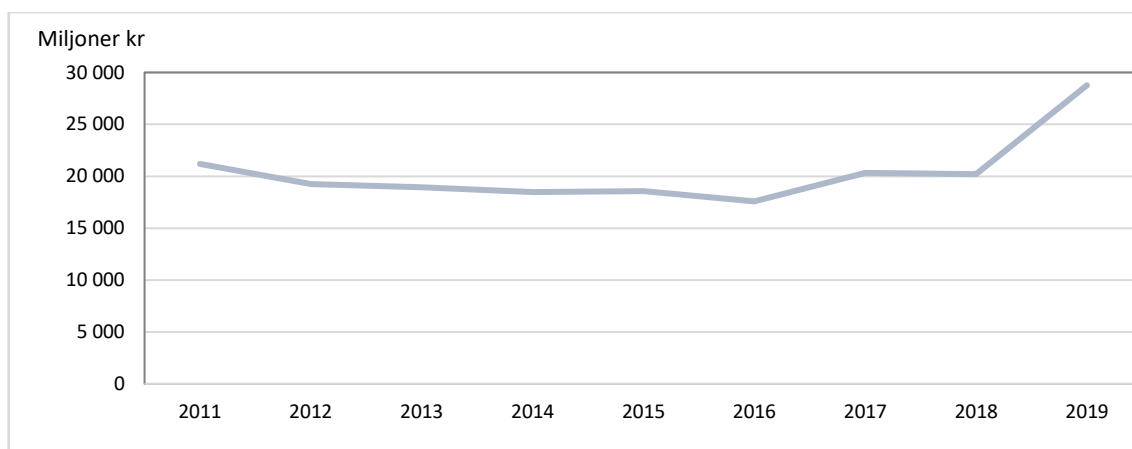
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gotland	370	337	331	323	324	303	347	341	482
Riket	787	777	752	770	848	841	871	916	914

Källa: Statistiska centralbyrån

Företagens ekonomiska omsättning 2013-2019 i miljoner kronor, Gotland

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gotland	21 204	19 262	18 926	18 475	18 575	17 580	20 325	20 216	28 769

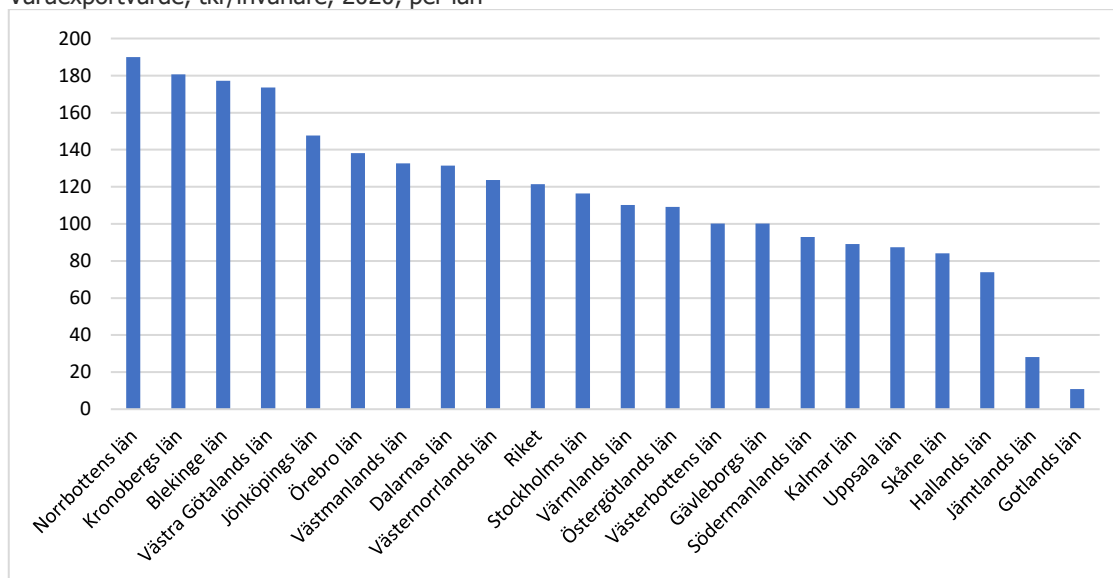
Källa: Statistiska centralbyrån

10.4 Varuexportvärde per invånare

Indikatorn visar varuexportvärdet per invånare och fångar utvecklingen av Gotlands varuexport. Exporten bidrar till en större marknad, ökad ekonomisk tillväxt och indikerar konkurrenskraft. Regional exportstatistik från SCB har tidigare endast omfattat varuexport och utgått från var företagets huvudkontor är beläget. Under de senaste två åren har statistiken utvecklats och förändrats gällande den regionalt fördelade exporten, vilket presenterades av Tillväxtverket i mars 2022. Bland annat har även tillgången till statistik om regional tjänsteexport utvecklats, vilket inte fanns tillgängligt när urvalet av indikatorer gjordes. Det här är alltså ett område som kommer att utvecklas till nästa års uppföljning av effektmålen.

2020 hade Gotland ett varuexportvärde på 11 000 kronor per invånare. I riket som helhet var värdet 141 000 kronor per invånare.

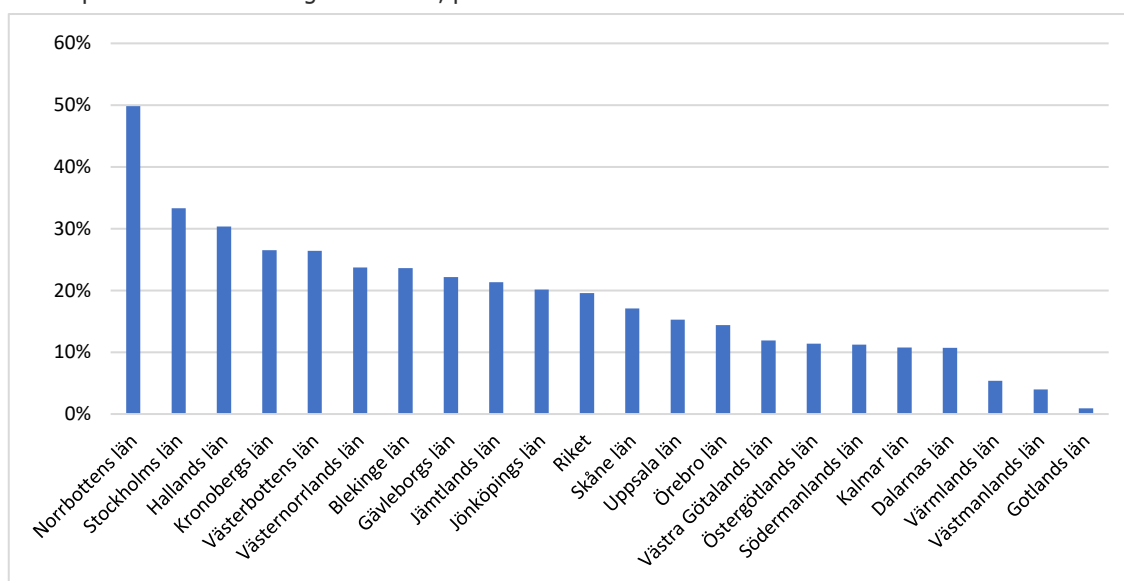
Varuexportvärde, tkr/invånare, 2020, per län

Källa: Statistiska centralbyrån, Tillväxtverket

Under perioden 2016–2020 ökade varuexportvärdet i samtliga län. I riket som helhet var ökningen 20 procent och Gotland hade den minsta ökningen med 1 procent.

Varuexportvärdets utveckling 2016-2020, per län

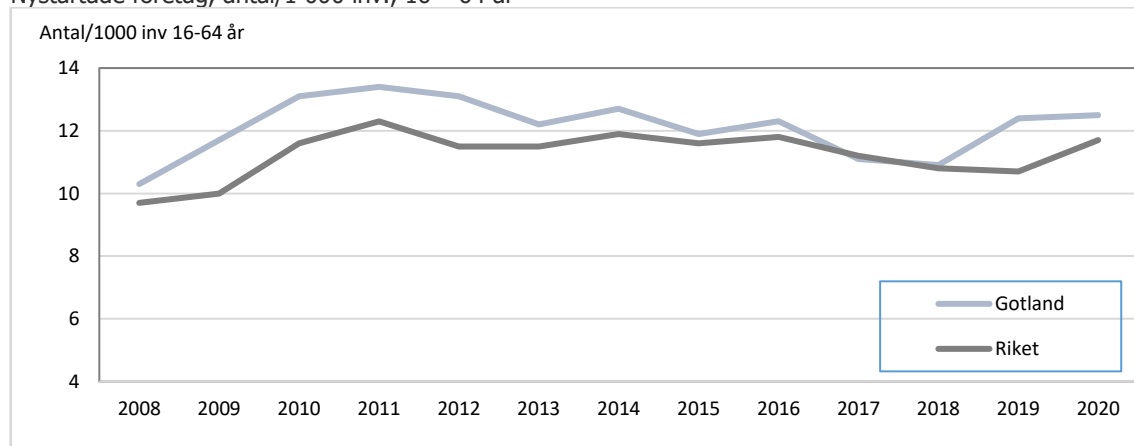
Källa: Statistiska centralbyrån, Tillväxtverket

10.5 Nystartade företag, antal per 1 000 invånare, 16-64 år

Indikatorn visar antal nystartade företag på Gotland under året, så kallad etableringsfrekvens. Genom att följa antalet nystartade företag på Gotland indikerar resultatet om det är lätt att starta företag på Gotland eller inte. Antal nystartade företag per 1000 invånare 16-64 år var 13 stycken för Gotland och ca 12 stycken för riket 2020. Mellan 2008 och 2019 har nivån varit mellan 10 och 13 nya företag per 1000 invånare 16-64 år för Gotland med ökning framförallt 2009, 2010 och 2019 och nedgång framförallt 2017. För riket har nivån under tidsperioden varierat mellan 10 och 12 nya företag per 1000 inv. 16-64 år. Andelen

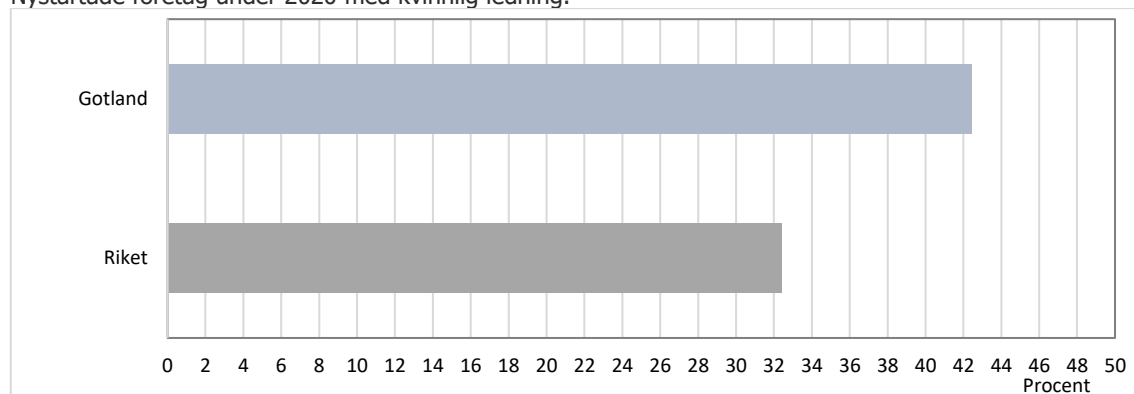
nystartade företag med kvinnlig ledning var drygt 42 procent på Gotland och 32 procent för riket 2020.

Nystartade företag, antal/1 000 inv., 16 – 64 år

Källa: Tillväxtanalys

Nystartade företag under 2020 med kvinnlig ledning.

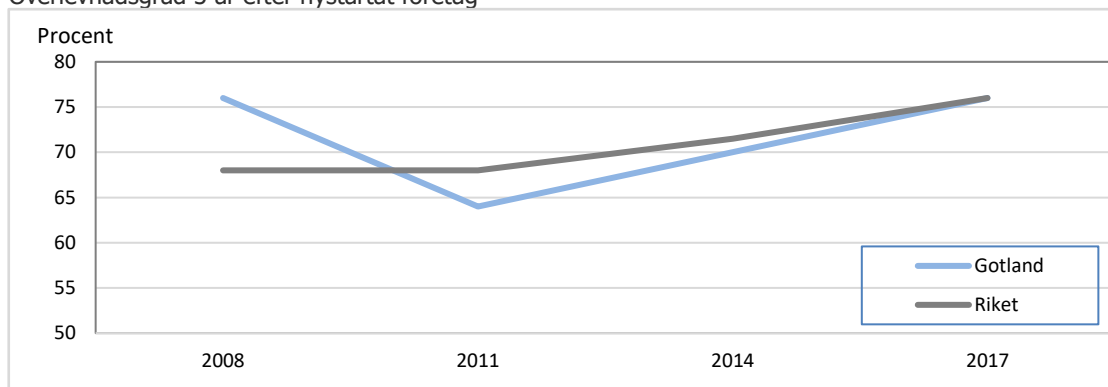

Källa: Tillväxtanalys

10.6 Överlevnadsgrad 3 år efter nystartat företag

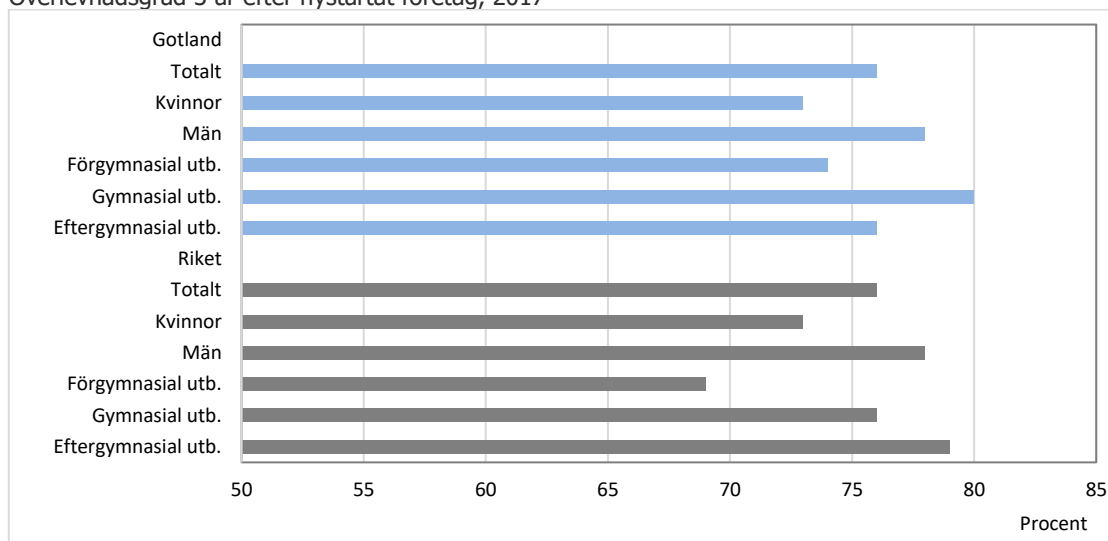
Indikatorn visar överlevnad bland nystartade företag 3 år efter start. Ombildningar av existerande företag räknas inte som nya företag vilket också innebär att en ombildning av ett företag, exempelvis vid byte av juridisk form, ska räknas som ett överlevande företag, även om företagets ursprungliga organisationsnummer försvinner. Samtliga enskilda näringsidkare ingår, även de som saknar registrerad firmabeteckning. Resultatet hämtas från Tillväxtanalys. Indikatorn ska öka för att bidra till effektmålet. Statistiken ska tas fram vart tredje år men har tyvärr inte uppdaterats av Tillväxtanalys sedan 2017, något som undersöks och kan komma att kompletteras.

Överlevnadsgrad 3 år efter nystartat företag

Källa: Tillväxtanalys

Överlevnadsgrad 3 år efter nystartat företag, 2017

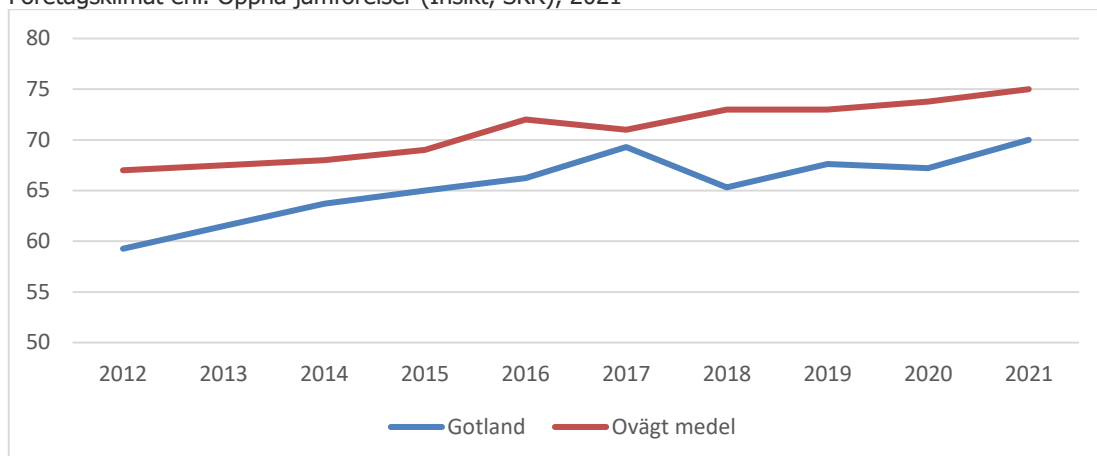
Källa: Tillväxtanalys

10.7 Företagsklimat enl. Öppna jämförelser (Insikt, SKR)

Indikatorn visar ett index på hur nöjda företag är gällande Region Gotlands myndighetsutövning efter kontakt med Region Gotland inom områden så som brand, bygg, mark, miljö, livsmedel och servering. Ett högt omdöme indikerar att det finns goda förutsättningar för att starta, driva och utveckla hållbara företag på Gotland. Företagarnas bedömning av Region Gotlands myndighetsutövning är ett viktigt underlag för att stödja ett attraktivt företagsklimat.

Resultatet har förbättrats för tredje året i rad och är 2021 det högsta Nöjd Kund Index (NKI) för Gotland som uppmätts sedan undersökningen startade. Samtliga områden utom två ökar. Ökningen kan ses som ett resultat av ett långsiktigt arbete med bemötande och tydlighet i kommunikationen. Arbete med att utveckla förbättringsområdena pågår.

Företagsklimat enl. Öppna jämförelser (Insikt, SKR), 2021

Källa: Sveriges Kommuner och Regioner, SKR

Region Gotland per mätområde senaste 3 åren

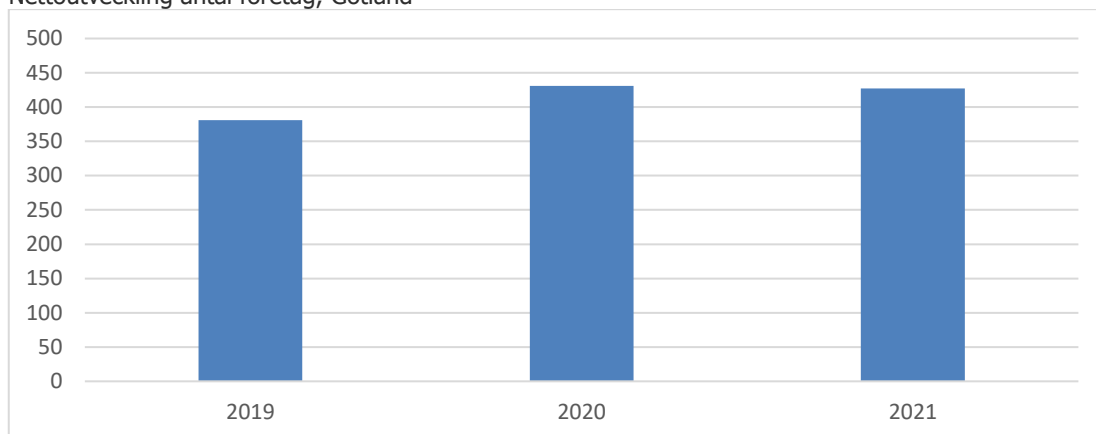
	2019	2020	2021
Totalt NKI (Nöjd Kund Index)	68	67	70
Brandskydd	79	75	83
Bygglov	54	48	35
Livsmedelskontroll	72	72	74
Markupplåtelse	66	70	76
Miljö- och hälsoskydd	62	63	69
Serveringstillstånd	72	74	76
Bemötande	76	75	77
Effektivitet	67	69	70
Information	67	68	68
Kompetens	70	69	74
Rättssäkerhet	70	70	73
Tillgänglighet	70	71	72

Källa: Sveriges Kommuner och Regioner, SKR

10.8 Nettoutveckling av antal företag

Indikatorn visar nettoutvecklingen av antal företag på Gotland. Genom att följa utvecklingen av antal företag på Gotland ges en indikation på om det finns goda förutsättningar att starta, driva och utveckla hållbara företag på hela Gotland. Antalet ska öka för att bidra till effektmålet. Gotland har en positiv nettoutveckling av antal företag under de senaste tre åren.

Nettoutveckling antal företag, Gotland

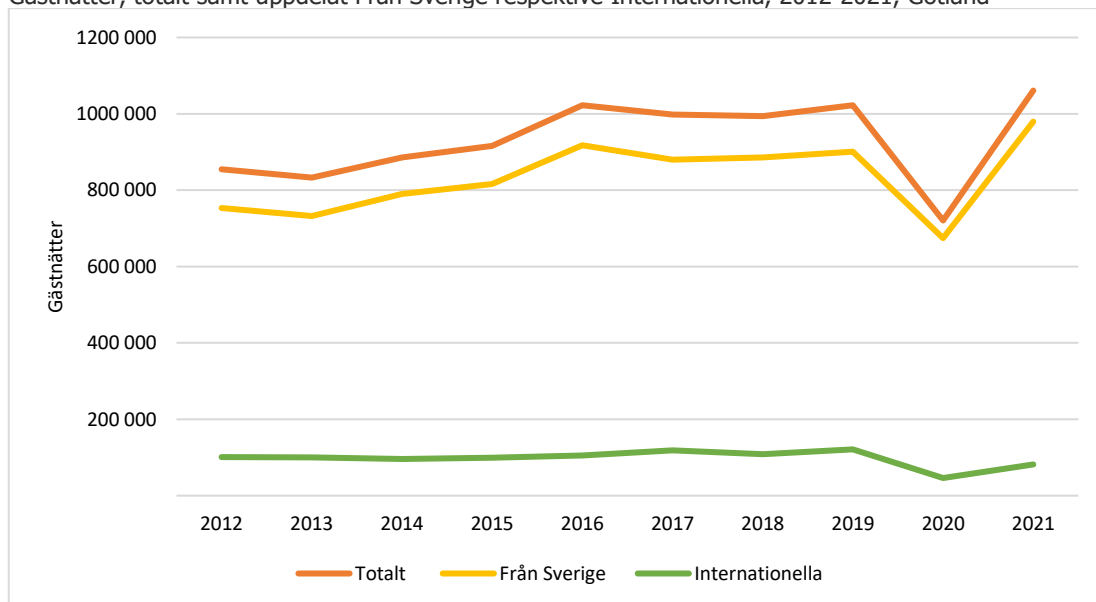

Källa: UC

10.9 Internationella gästnätter

Internationella gästnätter är en del av Gotlands tjänsteexport och en del inom det utpekade styrkeområdet besöksnäring. Totalt sett utgör utländska gästnätter, i normalfallet, ungefär 10 procent av det totala antalet gästnätter. I besöksnäringstrategin finns ett uttalat mål att öka antalet internationella gästnätter med 30 procent från 2018 till 2027. 2018 hade Gotland 108 678 internationella gästnätter. Pandemin hade stor effekt på besöksnäringen överlag, men effekten på internationella resenärer var mycket stor. I absoluta tal hade Gotland 2019 121 232 internationella gästnätter, för att 2020 sluta på drygt 46 000. Under 2021 startade en återhämtning och statistiken visar på 81 000 internationella gästnätter.

Gästnätter, totalt samt uppdelat Från Sverige respektive Internationella, 2012-2021, Gotland

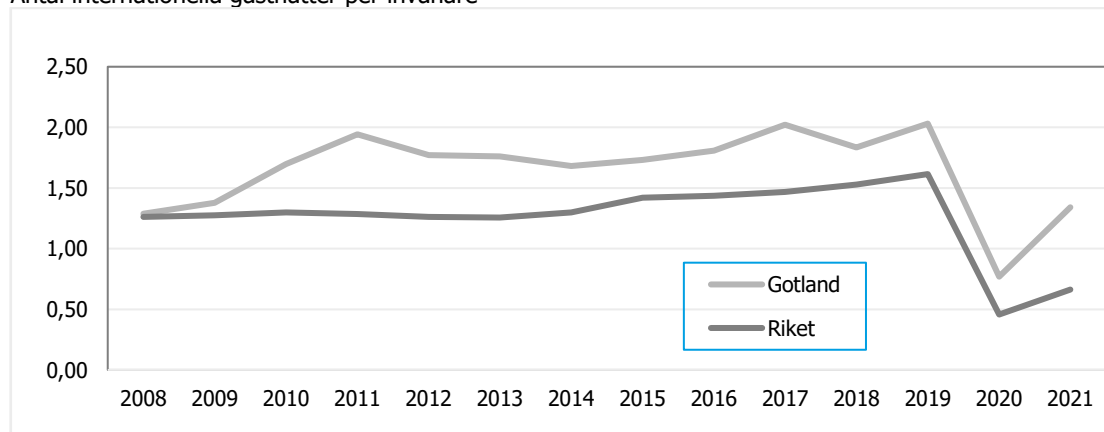

Källa: Tillväxtverket

Sett till utvecklingen jämfört med riket hade Gotland under 2021 en starkare återhämtning. Ett antagande är att det kan bero på att storstäder inte hade samma återhämtning som landsbygder, men även att Gotland har en stark attraktionskraft internationellt. De internationella besökarna kommer framförallt från USA, Tyskland, Storbritannien och Danmark.

Det pågår dels flera projekt och även samverkansinsatser som stärker förutsättningarna för att öka antalet internationella gästnätter. Rederi Gotlands nya Hansa Destinations kan också påverka, och under 2022 ser vi också att direktlinjer med flyg börjar återhämta sig, med t ex direktlinjer till Finland och Tyskland.

Antal internationella gästnätter per invånare

Källa: Tillväxtverket

Effektmål 11: En inkluderande arbetsmarknad där kompetensen möter behoven

Den övergripande trenden för en inkluderande arbetsmarknad visar att Gotland rör sig i en positiv riktning. Till exempel ökar andelen skyddsbehövande/deras anhöriga (flyktingar) som är sysselsatta efter 4-6 år, andelen förvärvsarbetande ökar stadigt, långtidsarbetslösheten är fortsatt låg och andelen invånare 17-24 år som varken arbetar eller studerar är fortsatt låg, och i paritet med riket. Det ska dock sägas att varje ung person behöver komma vidare i jobb eller utbildning för en bra start i vuxenlivet och för att möta arbetskraftsbehoven på den gotländska arbetsmarknaden.

Denna positiva utveckling kan ses ur flera perspektiv. Ett sätt att se det på är att insatser som gjorts för att stärka måluppfyllnad med avseende på effektmålet fallit ut väl. Ett annat perspektiv på den positiva utvecklingen är att den är en effekt av andra mätta indikatorer. En ökad försörjningskvot och att både offentliga och privata arbetsgivare har ett ständigt ökande kompetensbehov leder till att fler individer är sysselsatta. Detta kan till exempel ses om indikatorerna gällande matchningsgrad och andelen förvärvsarbetande ställs mot varandra. Trots en låg matchningsgrad så är individer i sysselsättning. I praktiken betyder detta att individer får jobb, trots att de ofta inte har den formella kompetensen som krävs för att utföra en arbetsuppgift.

Att Gotland har en relativt låg matchningsgrad kan innebära problem både för arbetsgivaren och arbetstagaren. För arbetsgivaren innebär det att den kompetens som krävs för att utföra de sysslor som krävs på arbetsplatsen saknas. Det i sig kan leda till minskad produktivitet och låg tillväxt inom företaget. Gällande arbetstagaren så kan konsekvensen bli ökad otrivsel med arbetsplatsen och med arbetsuppgifterna. Det kan också innebära att arbetstagaren ställs utanför arbetsmarknaden vid omställningar hos arbetsgivaren. Ett sätt att motverka låg matchningsgrad skulle kunna vara stärkt samverkan mellan arbetsgivare och utbildningsanordnare i syfte att motivera elever att göra väl underbyggda val gällande studier och arbeten. Ett annat sätt kan vara att inventera arbetstagarnas kompetens och se om arbetsgivaren kan göra interna personaljusteringar så att rätt kompetens kommer på rätt arbetsuppgifter.

Kvinnor tjänar fortsatt avsevärt mindre än män på Gotland, hela 14 procentenheter. Trenden för den mätta perioden är oförändrad. I praktiken innebär detta att kvinnor, i förhållande till män, har en lägre ekonomisk makt.

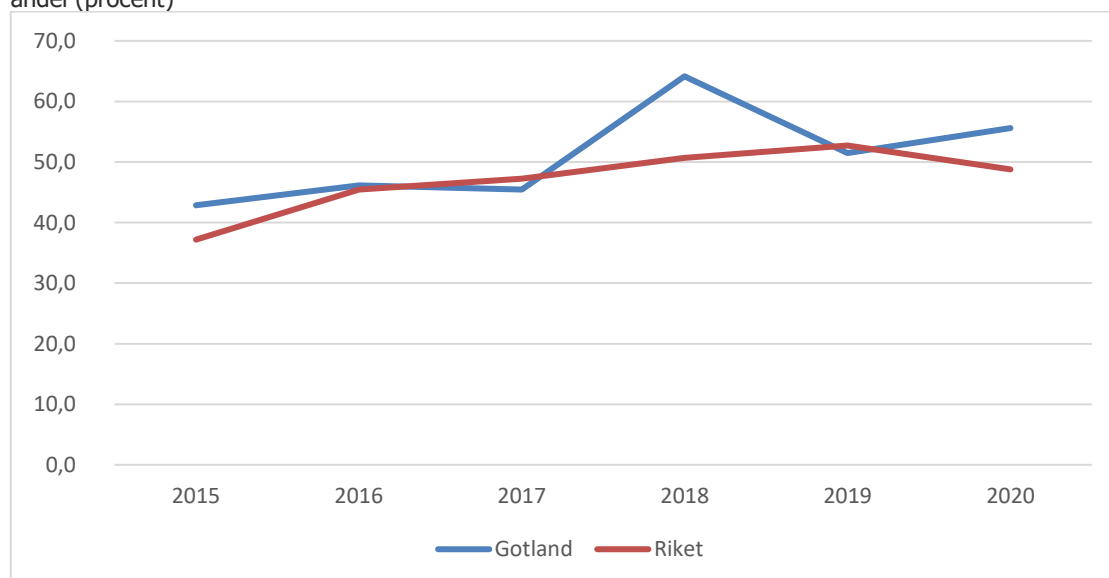
Indikatorerna för effektmålet säger inte något mer precist om de behov och den efterfrågan som finns från arbetsgivare. Vilken typ av kompetens som efterfrågas, vilka branscher och yrken har de största behoven de kommande åren osv. Det är viktigt med en utvecklad samverkan för att snabbt fånga upp behov som kan mötas med olika typer av utbildning samt att fördjupa arbetet med regionala arbetsmarknadsanalyser.

Förändringar i den demografiska strukturen, med en ökad försörjningskvot, kommer att påverka den offentliga sektorns åtaganden. En ökad försörjningskvot har svagt negativ påverkan på tillväxten inom en region. I och med att andelen försörjda ökar, samtidigt som andelen försörjande minskar, ökar bördan på de försörjande. Försörjningsbördan skulle sjunka, och därmed bli lättare, om långtidssjukskrivningarna och förtidspensioneringarna minskade. Försörjningsbördan skulle sjunka om andelen förvärvsarbetande var lika hög för utrikes födda som för inrikes födda.

11.1 Förvärvsarbetande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20-64 år, vistelsetid 4-6 år

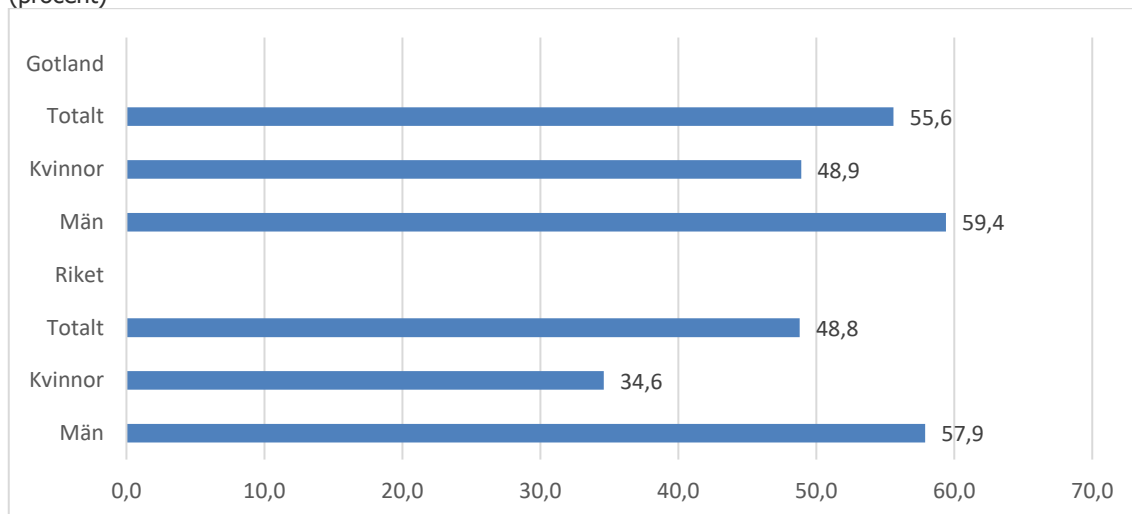
Andelen förvärvsarbetande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20-64 år med vistelsetid 4-6 år på Gotland var 55,6 procent och för riket 48,8 procent år 2020. De senaste åren har nivån på Gotland varierat mellan 43 procent år 2015 till 64 procent år 2018. Mellan 2019 och 2020 har en ökning skett med fyra procentenheter. Nivån för riket har ökat successivt från 37 till nära 53 procent mellan 2015 och 2019 för att sedan sjunka något. Fördelat på kön är nivån för män på Gotland 59,4 procent år 2020 och för kvinnor 48,9 procent. För riket är männens förvärvsgrad år 2020 hela 23 procentenheter högre än för kvinnorna, 58 procent jämfört med 34 procent.

Förvärvsarbetande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20-64 år, vistelsetid 4-6 år, 2015-2020, andel (procent)

Källa: Statistiska centralbyrån

Förvärvsarbetande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20-64 år, vistelsetid 4-6 år, 2020, andel (procent)

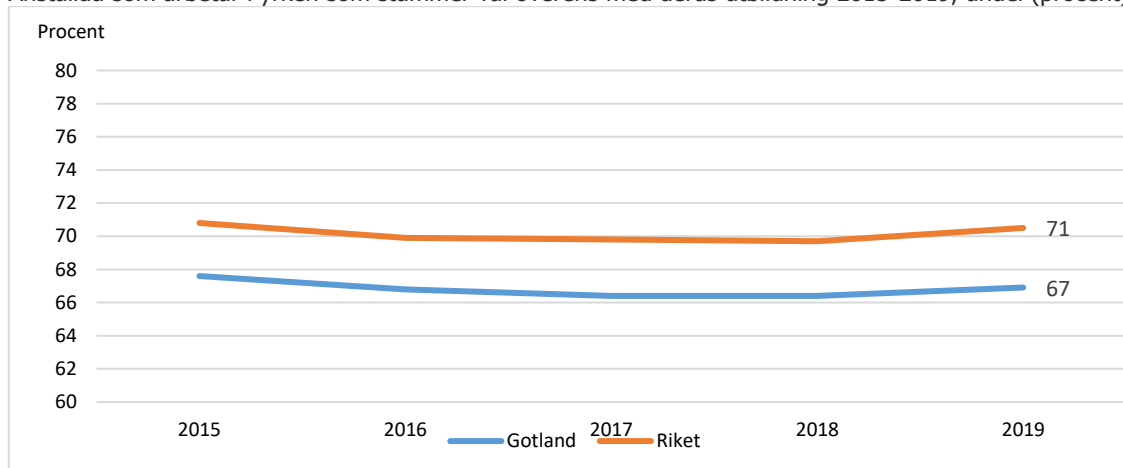
Källa: Statistiska centralbyrån

11.2 Anställda som arbetar i yrken som stämmer väl överens med deras utbildning

Andelen anställda som arbetar i yrken som stämmer väl överens med deras utbildning (matchningsgrad) var 67 procent för Gotland och 71 procent för riket 2019. Jämfört med 2015 har andelen för Gotland och för riket minskat 1 procentenhet. Fördelat på kön är matchningsgraden 5 procentenheter högre bland kvinnor än bland män på Gotland 2019. Liknande mönster var det för riket men där var skillnaden något mindre, 3 procentenheter.

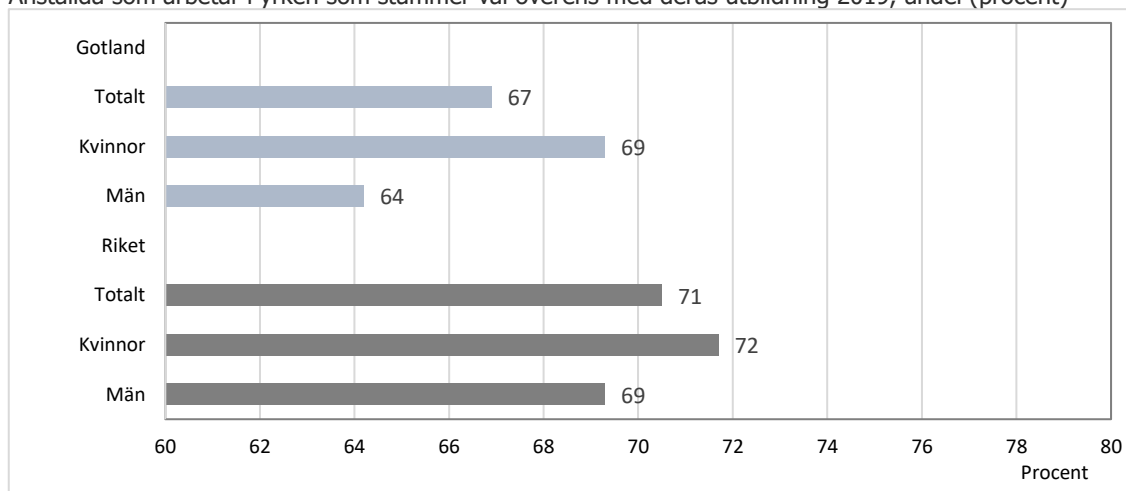
Matchningsgrad: Andelen anställda, 20-64 år, som arbetar i yrken som stämmer väl överens med deras utbildning. För att detta ska gälla ska det finnas en stark överensstämmelse mellan utbildningens och yrkets ämnesinriktning (t.ex. teknikutbildning – teknikyrke) och dels ska utbildningsnivån vara rätt i förhållande till vad yrket kräver.

Anställda som arbetar i yrken som stämmer väl överens med deras utbildning 2015-2019, andel (procent)

Källa: Statistiska centralbyrån

Anställda som arbetar i yrken som stämmer väl överens med deras utbildning 2019, andel (procent)

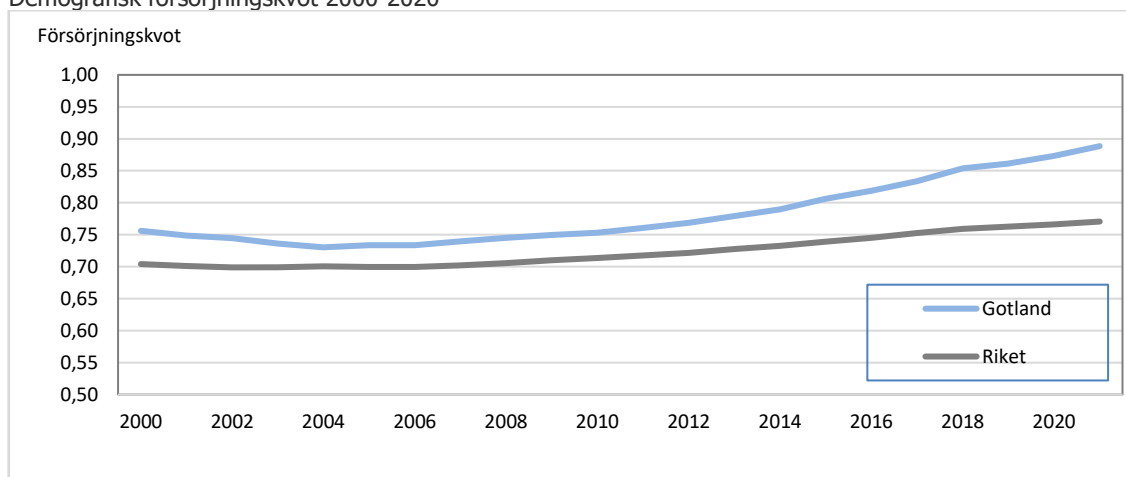
Källa: Statistiska centralbyrån

11.3 Demografisk försörjningskvot

Den demografiska försörjningskvoten beräknas som summan av antal personer 0-19 år och antal personer 65 år och äldre dividerat med antal personer 20-64 år. Ju högre kvoten är desto större grupp yngre och äldre behöver försörjas av befolkningen i yrkesaktiv ålder.

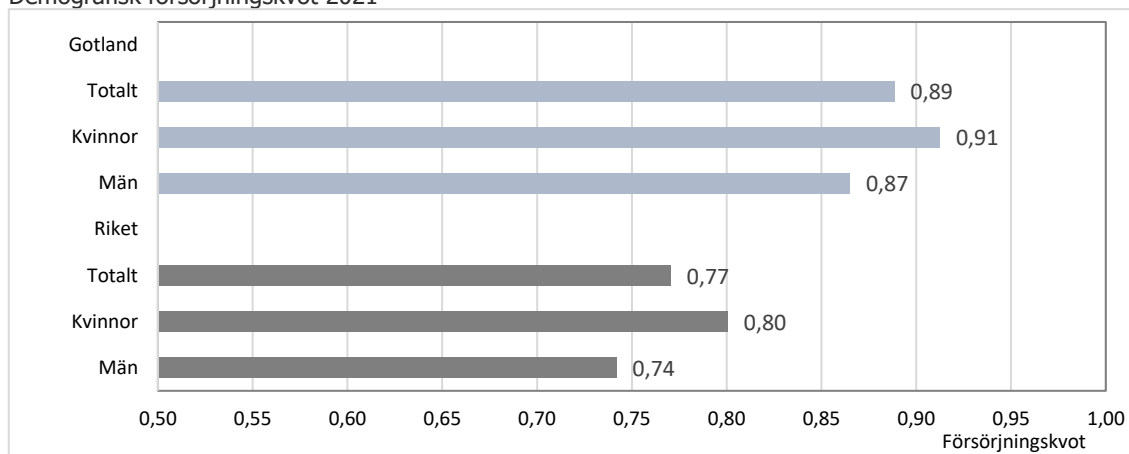
Den demografiska försörjningskvoten var 0,89 för Gotland och 0,77 för riket 2020. Mellan 2000 och 2010 var försörjningskvoten på Gotland stabilt mellan 0,73 - 0,76 men under 2010-talet har det varit en tydlig ökning. Samma tendens var det för riket men inte med lika tydliga öknings under 2010-talet. Fördelat på kön är försörjningskvoten något högre bland kvinnor, 0,04 enheter, jämfört med män på Gotland 2019. För riket är skillnaden större, 0,06 enheter.

Demografisk försörjningskvot 2000-2020

Källa: Statistiska centralbyrån

Demografisk försörjningskvot 2021

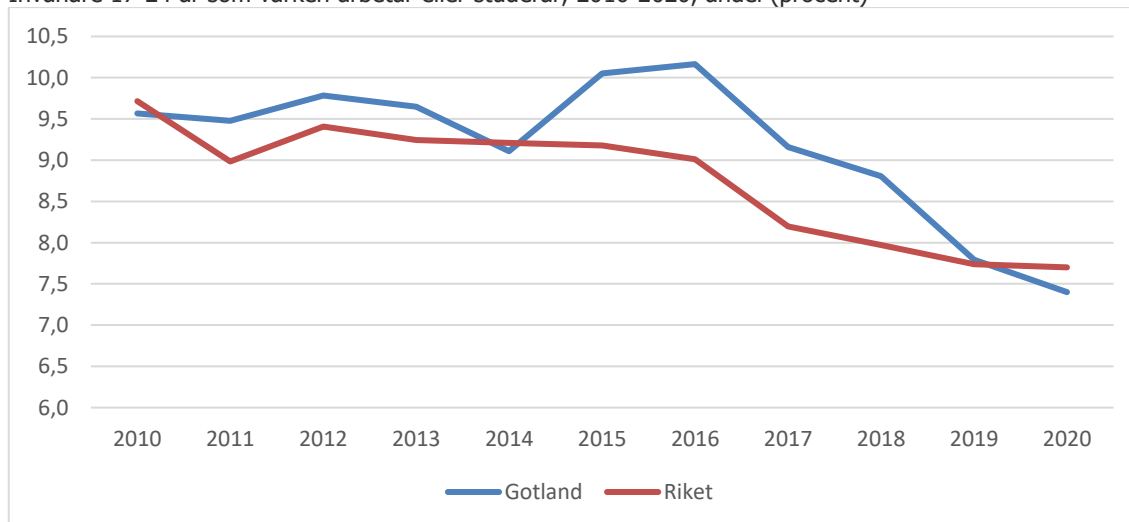

Källa: Statistiska centralbyrån

11.4 Invånare 17-24 år som varken arbetar eller studerar

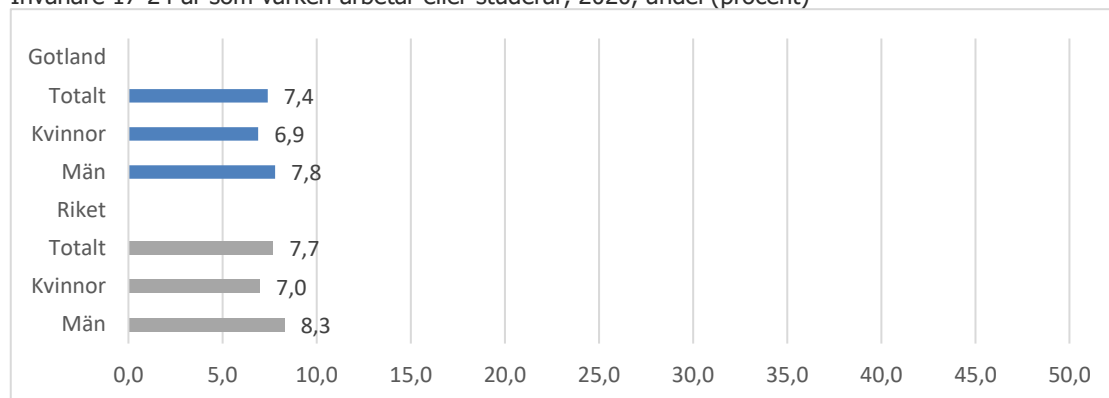
Andelen invånare 17-24 år som varken arbetade eller studerade var 7,4 procent på Gotland och 7,7 procent för riket 2020. Det är den lägsta nivån sedan 2010. Under perioden 2010 till 2020 har nivån legat mellan drygt 7 och 10 procent på Gotland. Ökningen var tydlig 2015 och 2016 beroende på den stora andelen flyktingar som då kom. Sedan 2017 har andelen minskat, såväl för Gotland som för riket. Andelen kvinnor ligger något under andelen män, både på Gotland och i riket, men skillnaderna är små.

Invånare 17-24 år som varken arbetar eller studerar, 2010-2020, andel (procent)

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällsfrågor

Invånare 17-24 år som varken arbetar eller studerar, 2020, andel (procent)

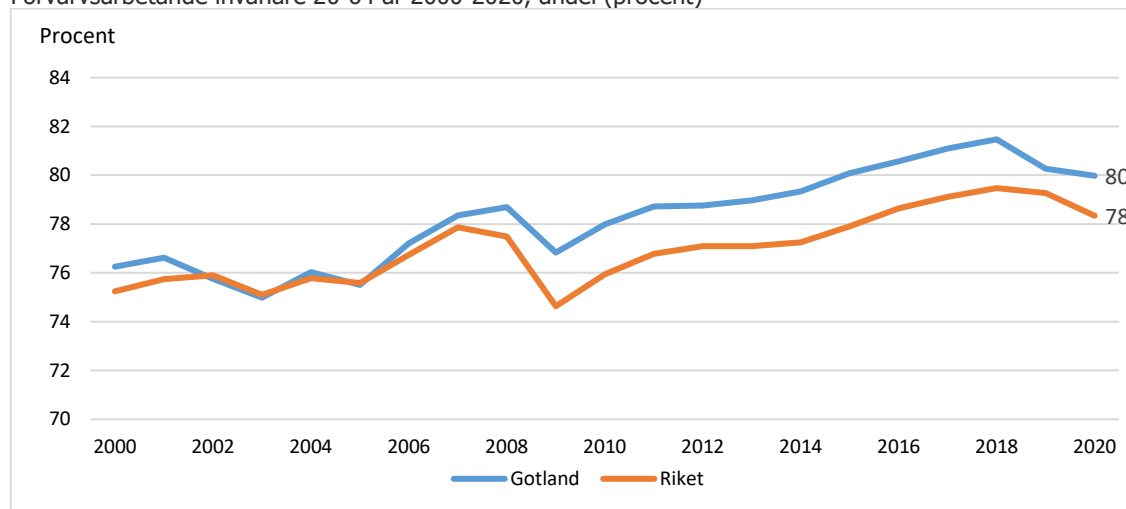

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

11.5 Förvärvsarbetande invånare 20-64 år

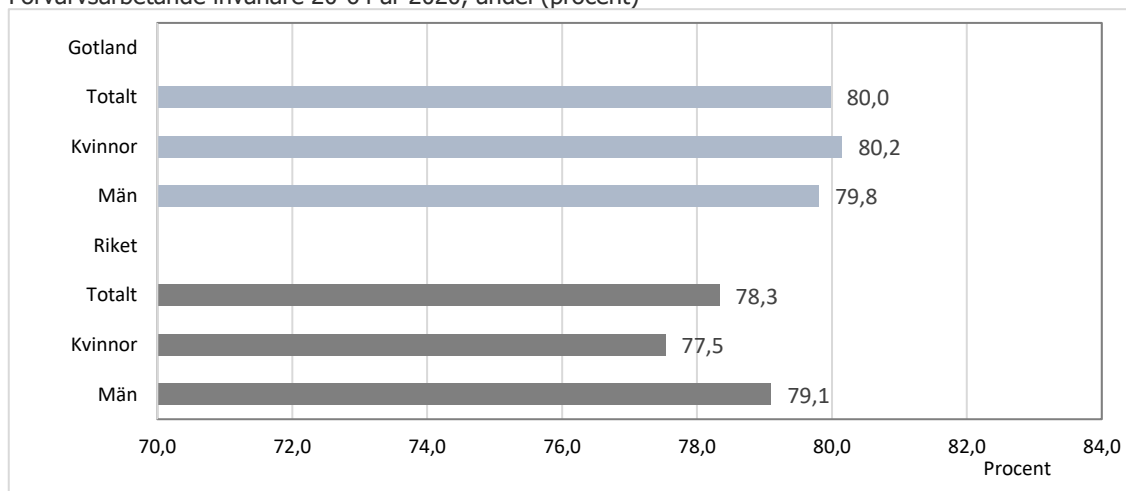
Andelen förvärvsarbetande på Gotland var 80 procent och 78 i riket 2020. År 2000 var andelen 76 procent på Gotland och under 2000-talet har nivån ökat successivt och denna utveckling gäller även i riket fast på en något lägre nivå. Fördelat på kön är skillnaderna i andelen förvärvsarbetande små på Gotland. För riket är andelen 0,4 procentenheter högre för män jämfört med kvinnor.

Förvärvsarbetande invånare 20-64 år 2000-2020, andel (procent)

Källa. Statistiska centralbyrån

Förvärvsarbetande invånare 20-64 år 2020, andel (procent)

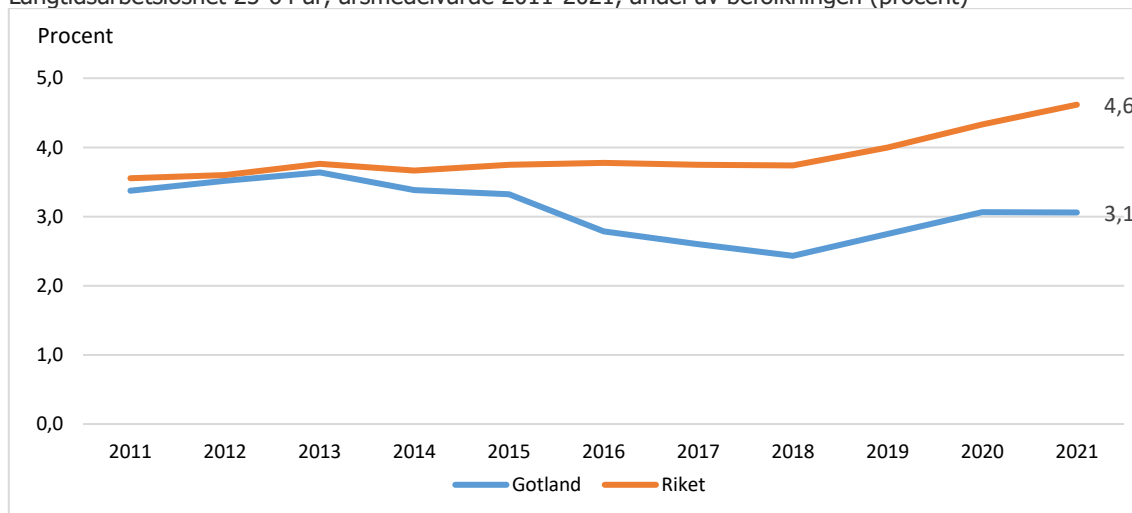

Källa. Statistiska centralbyrån

11.6 Långtidsarbetslöshet 25-64 år, årsmedelvärde

2021 var andelen långtidsarbetslösa¹⁴ 25-64 år på Gotland 3,1 procent och i riket 4,6 procent. Tidsserien visar att nivån sjönk på Gotland 2016-2018 och därefter ökade 2019-2020. Under perioden 2011 till 2021 har andelen ökat något i riket, närmare en procentenhet. 2011 till 2013 var nivån likartad för Gotland och riket och därefter har nivån ökat i riket och sjunkit för Gotland. Fördelat på kön var långtidsarbetslösheten på Gotland något högre för män än för kvinnor 2021, medan det i riket inte var någon skillnad.

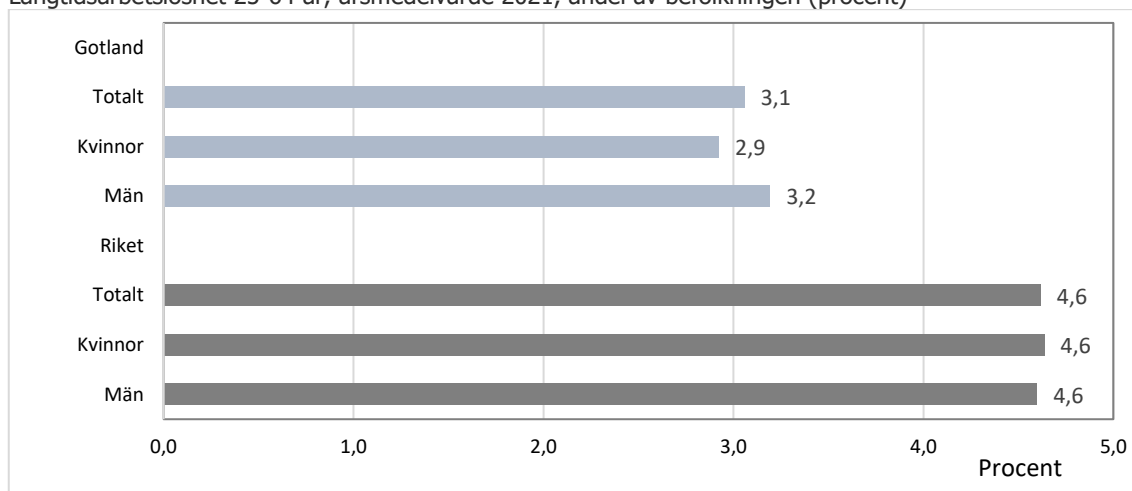
Långtidsarbetslöshet 25-64 år, årsmedelvärde 2011-2021, andel av befolkningen (procent)

Källa: Arbetsförmedlingen

¹⁴ Långtidsarbetslös: Öppet arbetslös eller i program med aktivitetsstöd i minst sex månader

Långtidsarbetslöshet 25-64 år, årsmedelvärde 2021, andel av befolkningen (procent)

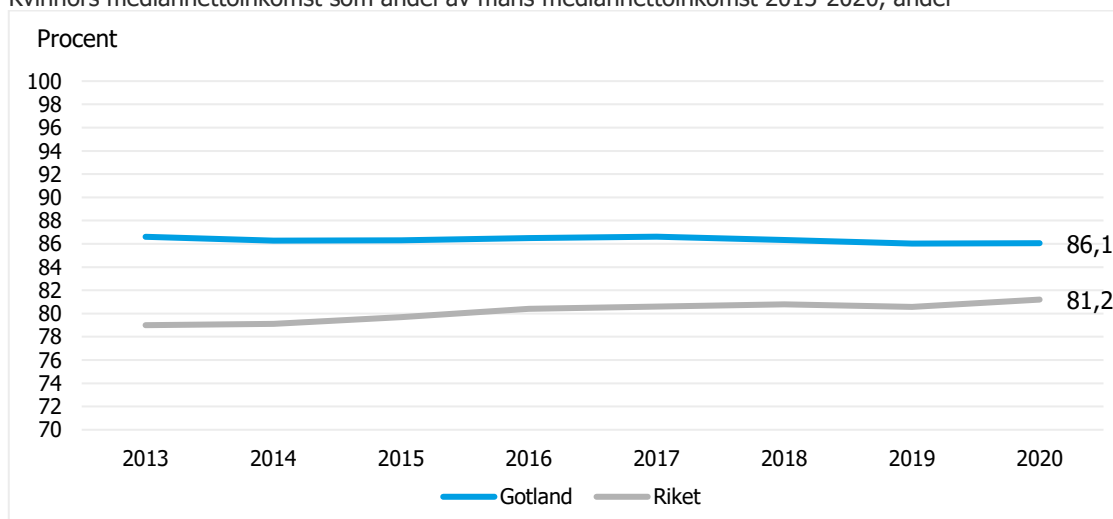

Källa: Arbetsförmedlingen

11.7 Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst

Kvinnors medianinkomst som andel av mäns medianinkomst på Gotland var 86,1 procent och 81,2 procent för riket 2019. Tidsserien visar att det varit små variationer under perioden 2013 till 2019. Även för riket har variationerna varit små, men här ses ändå en ökning med 2 procentenheter under motsvarande period, fast på en tydligt lägre nivå, 5 procentenheter, jämfört med Gotland. Nivån för Gotland är bland de 15 högsta jämfört med de 290 kommunerna och jämfört med regionerna hamnar Gotland högst.

Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst 2013-2020, andel

Källa: Statistiska centralbyrån

Effekt mål 12: God tillgänglighet och hållbara kommunikationer

För att nå de nationella klimatmålen till 2030, och även kunna gå före i klimatomställningen och nå ett klimat neutralt Gotland till 2040, är utsläppen från transporter och arbetsmaskiner stora utmaningar på Gotland. Växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes luftfart, ska minska med minst 70 procent från 2010 till 2030. På Gotland har utsläppen från transportsektorn minskat med cirka 2,5 procent mellan 2010 och 2019.

Samtidigt är tillgängligheten till och från Gotland helt central för invånare, näringsliv och besökare. Trafiksystemen är viktiga förutsättningar för tillväxt och utveckling. Färjetrafik med kort överfartstid, tillräcklig kapacitet, anpassade avgångs- och ankomsttider och rimliga priser är viktiga beståndsdelar. Goda förutsättningar finns för att en flygtrafik med fossilfria bränslen ska kunna utvecklas.

Sett till färjetrafiken och indikatorn passagerarutvecklingen, så har på längre sikt såväl besökare som invånare ökat sitt resande. För besöksresorna kan det sägas vara en effekt av de satsningar som gjorts inom turismen och på färjetrafiken. För gotlänningar har dagens trafiksystem gjort det möjligt att resa på bekväma tider och att besöka fastlandet över dagen. Även indikatorn antalet fraktade längdmeter i färjetrafiken ökar sedan en längre tid tillbaka. Allmänt kan sägas att det motsvarar den efterfrågan på varor och produkter som finns i samhället.

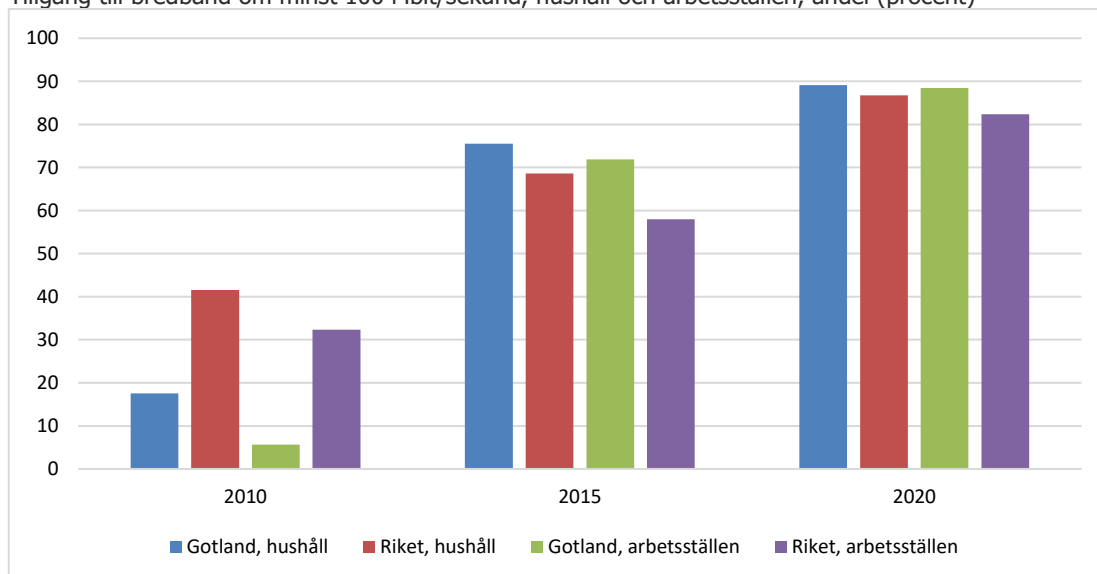
Kollektivtrafiken behöver utvecklas till ett konkurrenskraftigt alternativ till bilresor. I dagsläget har Gotland lägst antal resor per invånare jämfört med andra regioner i Sverige. Gotlands omfattande vägnät är i många fall i behov av åtgärder för att både förbättra tillgängligheten och trafiksäkerheten. Flera brister har åtgärdats vilket bl.a. visar sig i att antalet skadade minskat något, liksom gjorda räddningsinsatser. En hög andel skadade i trafiken är gång- eller cykeltrafikanter.

I dagsläget ligger Gotland mycket väl framme vad gäller tillgång till digital infrastruktur. Enligt regeringens bredbandsstrategi är målsättningen till 2025 att 98 procent av hushåll och företag bör ha tillgång till 1 Gbit/s.

12.1 Tillgång till bredband om minst 100 Mbit/sekund

2021 ligger Gotland på andra plats bland Sveriges regioner, efter Stockholms län, vad gäller hushållens tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. 2010 var nivån på Gotland 18 procent och därefter har det skett en kraftig ökning. Gotland passerade riket 2015 avseende tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. År 2021 var tillgången till bredband om minst 100 Mbit/s 89,8 procent bland hushållen på Gotland och 88,8 procent bland hushållen i riket 2021. För arbetsställen var motsvarande tillgång till bredband 88,8 procent på Gotland och 85 procent i riket.

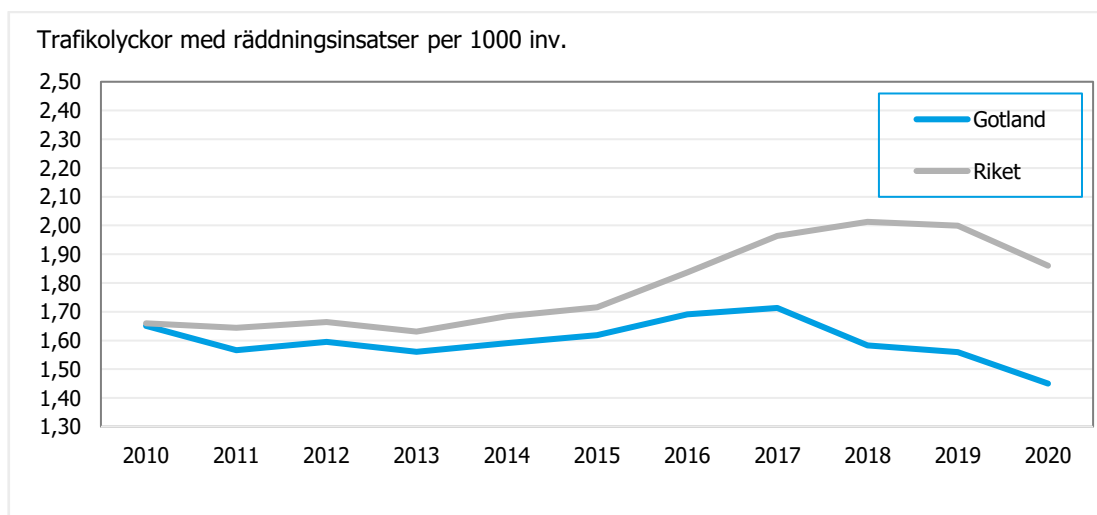
Tillgång till bredband om minst 100 Mbit/sekund, hushåll och arbetsställen, andel (procent)

Källa: Post- och telestyrelsen

12.2 Trafikolyckor med räddningsinsatser per 1000 invånare

Nivån avseende trafikolyckor med räddningsinsatser var 1,45 per 1000 invånare på Gotland och 1,86 för riket 2020. Under 2010-talet har nivån på Gotland varierat mellan 1,50 och 1,75 med en nedgång 2018 och 2019. För riket har trafikolyckor med räddningsinsatser per 1000 invånare successivt ökat under 2010-talet, från 1,66 år 2010 till 2,00 år 2019. Under 2020 ses en minskning som kan vara en effekt av minskat resande under pandemin.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

12.3 Resor med kollektivtrafik, resor per invånare

Gotland har det lägsta antalet resor i kollektivtrafiken per invånare bland landets regioner. Under 2019 gjordes 16 resor per invånare i kollektivtrafiken på Gotland och 78 resor per invånare för ovägt medel alla regioner, en skillnad på hela 62 resor per invånare. För perioden 2010–2019 är det små variationer i resandet med kollektivtrafik på Gotland, mellan 15 och 21 resor per invånare. För ovägt medel alla regioner har antalet resor med kollektivtrafik per invånare successivt ökat från 59 år 2010 till 78 år 2019. Under 2020 sjönk resandet till 11 resor/invånare på Gotland och 52 resor/invånare för ovägt medel alla regioner, en tydlig pandemieffekt. 2021 är resandet i stort sett oförändrat på Gotland jämfört med 2020.

En förklaring kan vara att Gotland är biltätast i Sverige med 605 personbilar i trafik per 1000 invånare. Genomsnittet för riket är 477 bilar per 1000 invånare. Den glesa boendestrukturen gör att det i många fall upplevs som smidigare att ta den egna bilen än att välja kollektivtrafik. Resor per invånare kan jämföras med utbudskilometer per invånare där Gotland också är placerad lägst bland Sveriges regioner. Kollektivtrafiksystemet är dessutom inte enkelt att ta till sig på grund av varierande körvägar och en tidtabell som inte är taktfast. Infrastrukturen för kollektivtrafiken har också stora brister, främst i hållplatsstandarder. Ytterligare en faktor för det låga resandet är att det är förhållandevis få personer som byter buss, eftersom de flesta inte behöver göra det. Varje byte räknas som ny resa.

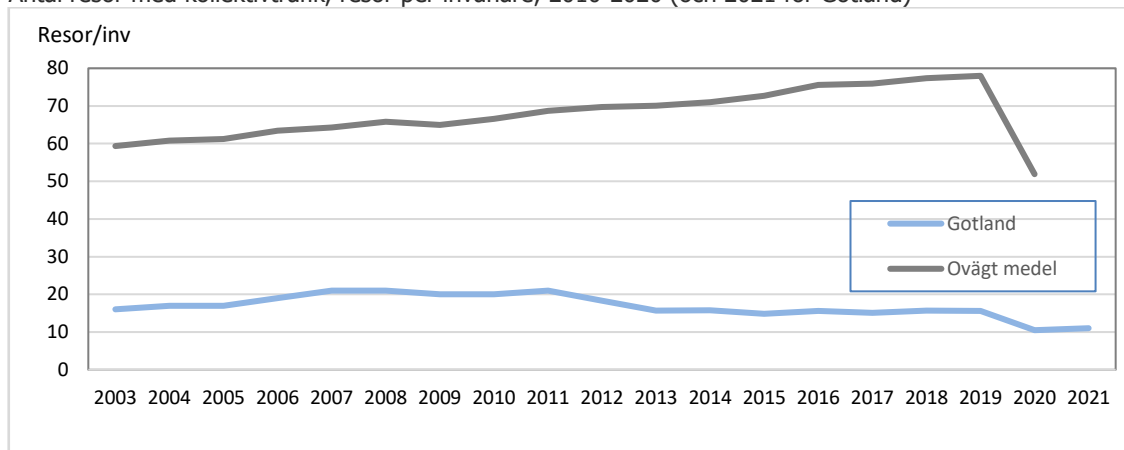
Fördelning av resenärer för hela ön:

Barn	Ungdom	Student	Vuxen	Pensionär
3 %	46 %	8 %	31 %	12 %

Det finns tydliga skillnader mellan resor med landsbygdstrafiken och resor med stadsbuss-

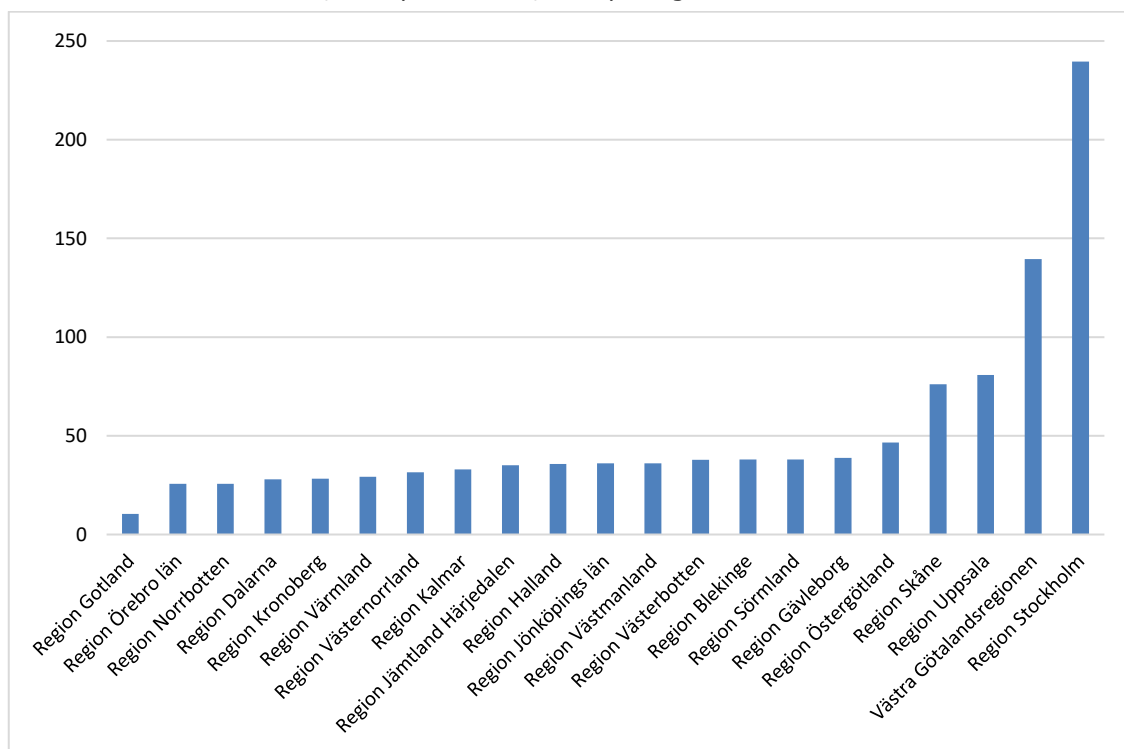
trafiken. Detta beror på att ungdomar och barn under 20 år reser gratis med landsbygdstrafiken men inte i stadsbusstrafiken. Samtidigt som pensionärer i större utsträckning reser med stadsbusstrafiken än med landsbygdstrafiken.

Antal resor med kollektivtrafik, resor per invånare, 2010-2020 (och 2021 för Gotland)

Källa: Trafikanalys, för 2021 Gotland Teknikförvaltningen, Region Gotland

Antal resor med kollektivtrafik, resor per invånare, 2020 per region

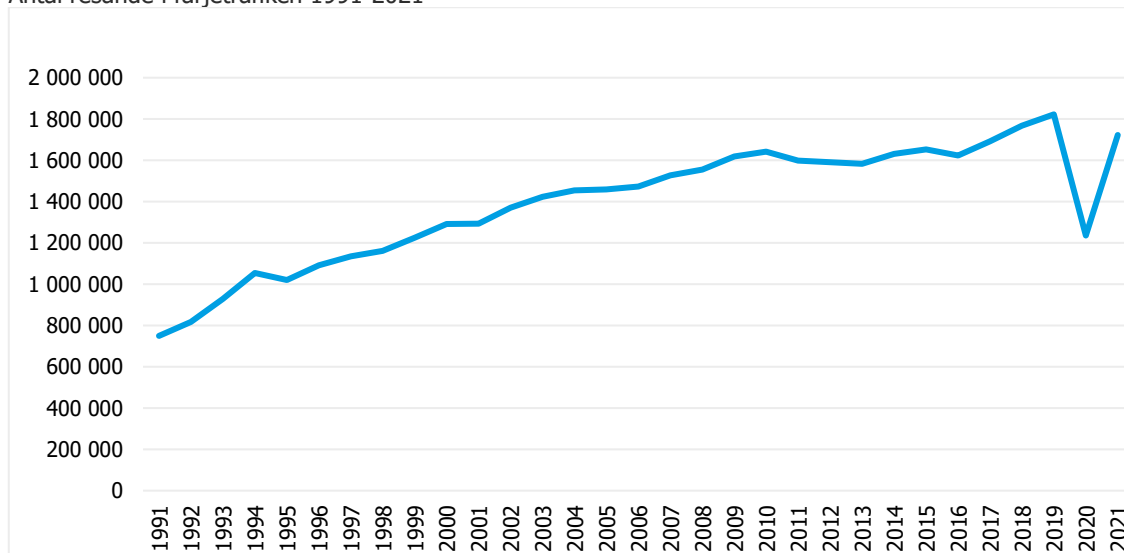
Källa: Trafikanalys

12.4 Antal resande i färjetrafiken

Färjetrafiken står för cirka 80 procent av det totala resandet till och från Gotland, resterande del är flyget. Cirka 75 procent av resandet sker mellan Nynäshamn och Visby. Av det totala antalet resande utgörs knappt 25 procent av folkbokförda gotlänningar. Sedan början av 2000-talet, då det nya trafiksystemet med snabbare färjor infördes, har antalet resande

ökat kraftigt. Under 2020 minskade resandet kraftigt till följd av pandemin, men redan 2021 märktes en återhämtning.

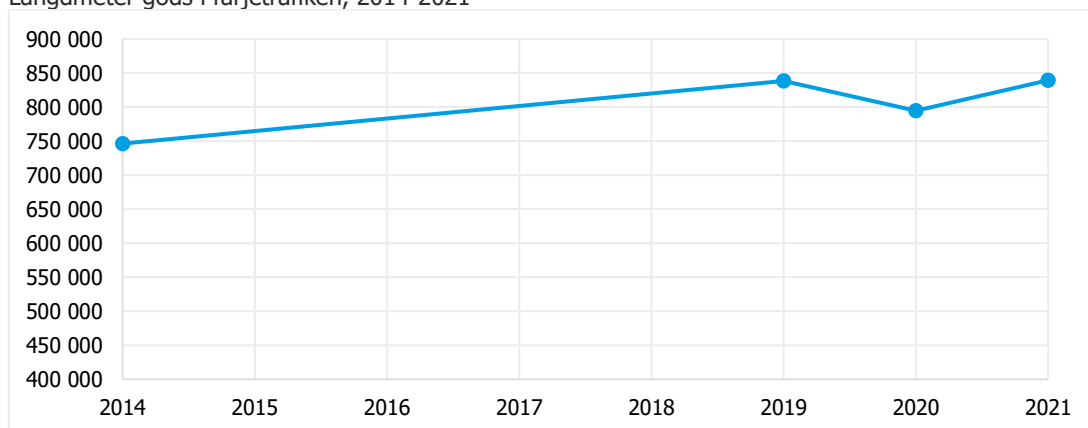
Antal resande i färjetrafiken 1991-2021

12.5 Längdmeter gods i färjetrafiken

På samma sätt som persontransporterna har ökat över tid har också godstransporterna ökat. Antalet transporterade längdmeter gods till och från Gotland i den upphandlade trafiken är ungefär jämnt fördelat mellan Nynäshamns- och Oskarhamnslinjerna. Under 2020 minskade godstransporterna till följd av pandemin, men redan 2021 märktes en ökning till strax över 2019 års nivå.

Längdmeter gods i färjetrafiken, 2014-2021

12.6 Utsläpp till luft av växthusgaser från transporter

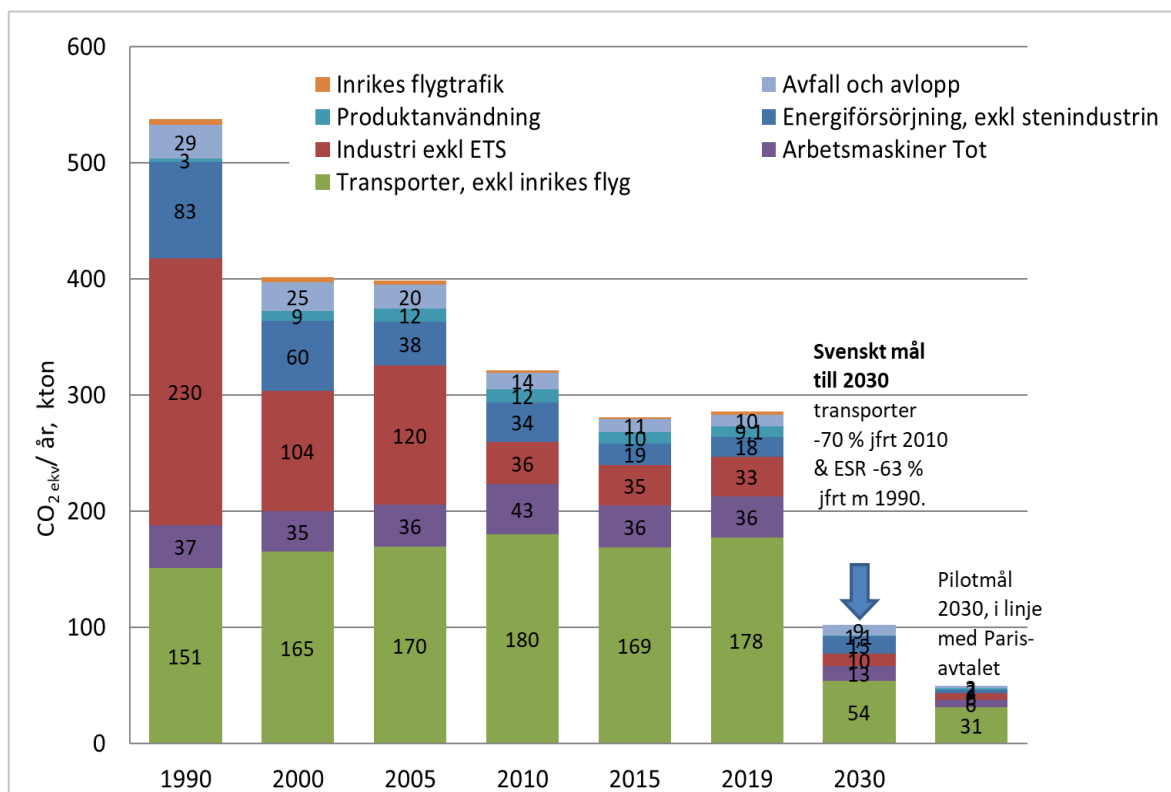
Transporter och arbetsmaskiner svarade år 2019 för 75 procent av Gotlands fossila klimatpåverkande utsläpp inom ESR¹⁵-sektorerna (där ingår inte industrins utsläpp, ETS). Utsläppsökningar har skett inom sjöfarten och lastbilstransporter. I sjöfartens utsläpp ingår förbipasserande sjöfart och gotlandsdelen av färjetrafiken mellan Gotland och fastlandet.

¹⁵ EU-ESR (Effort Sharing Regulations) är all energianvändning inom EU som inte ingår i EU-ETS (Emission Trade Scheme), EU:s system för handel med utsläppsrätter. Inom EU finns en nationell fördelning av hur stor del av utsläppen i ESR som ska tas av respektive nation, för att nå det gemensamma utsläppsmålet för EU.

Det nationella klimatmålet för transportsektorn innebär att utsläppen ska minska med 70 procent till år 2030, jämfört med år 2010. Under den perioden har utsläppen från transportsektorn minskat med cirka 2,5 procent på Gotland. Genom energieffektivare fordon och ökad andel bibränsle minskade utsläppen från personbilar drygt 8 % 1990 - 2019 trots kraftigt ökad biltrafik under perioden, det är bra, men; en minskning större än så behöver klaras varje enskilt år 2022-2030, för att hålla Parisavtalet. Under pandemin överträffades denna minskning, nu gäller det att behålla resfria mötesformer och ändrade resvanor och transportmedel, för att ytterligare begränsa transportutsläppen.

Det svenska målet för utsläppsminskning inom alla ESR-sektorerna är minus 63 procent 1990–2030.¹⁶ För att också vara i linje med Parisavtalet krävs ytterligare utsläppsminskningar. Följande diagram visar först transporterens del av de totala utsläppen, med mål till 2030, nästa diagram visar fördelningen av olika transportslags utsläpp 1990- 2019.

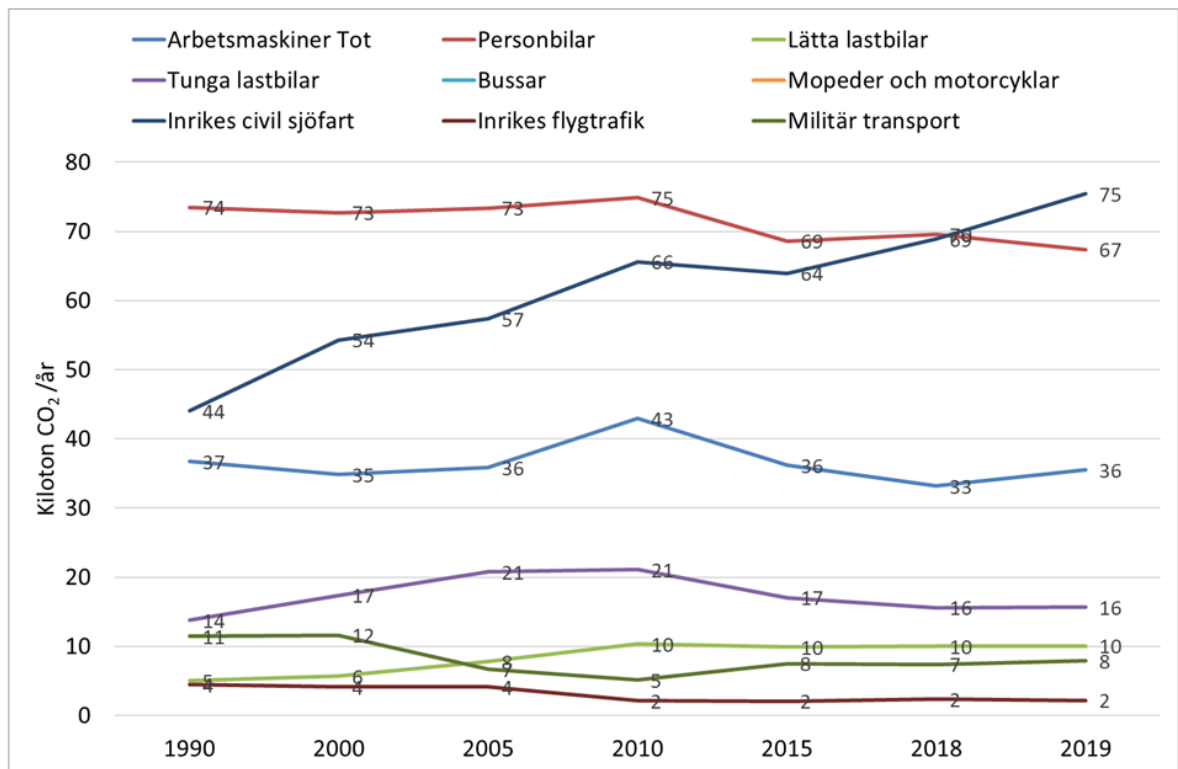
Utsläpp på Gotland från hushåll, småskalig industri och transporter, kiloton CO₂ekv/år¹⁷ (exkl industri, ETS)

Källa: Nationella emissionsdatabasen

¹⁷ Stenindustrin orsakar stora utsläpp från processer och värmeproduktion som inte visas här. De ingår i ETS, storskalig industri (för export), inte relaterade till energianvändning i lokalsamhället. Om dessa utsläpp inkluderats hade bilden blivit en annan och visat på en knappt mätbar minskning av utsläpp från Gotland under perioden. Jordbruk ger utsläpp från mulljordar och djurhållning; klimatpåverkan, men ej energirelaterade.

Utsläpp från olika transportsektorer på Gotland, kiloton CO₂ per år

Källa: Nationella emissionsdatabasen

Vad säger Länsstyrelsens miljömålsuppföljning 2021?

Effektmål 5-9 i denna rapport rör klimat och miljö och redovisar endast ett fåtal indikatorer inom de olika områdena. Länsstyrelsens årliga uppföljning av de sexton miljömålen är en mer djupgående uppföljning.

Länsstyrelsen gör följande sammanfattning 2021 för de 16 nationella miljö kvalitetsmålen i sin årliga uppföljning¹⁸ för Gotlands län: "Länsstyrelsen i Gotlands län bedömer att de två målen för luft regionalt är nära att nås och att de utvecklas positivt. Den regionala bedömningen för de övriga målen är att de inte kommer att nås till år 2030. Mål kopplade till biologisk mångfald bedöms röra sig i negativ riktning. Övriga mål har en neutral eller oklar utveckling. Klimatförändringens påverkan på biologisk mångfald, ytvatten och grundvattnet innebär stora utmaningar. Gotland som föregångare inom energiomställningen innebär positiva möjligheter. Gotlands höga natur- och kulturvärdena utgör en viktig resurs och ständiga avvägningar behöver göras mellan bevarande, brukande och utveckling."

Miljömål	Målbedömning (ja, nära, nej)	Trend
		
Begränsad klimatpåverkan	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Frisk luft		
Bara naturlig försurning		
Giftfri miljö		
Skyddande ozonskikt	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Säker strålmiljö	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Ingen övergödning		
Levande sjöar och vattendrag		
Grundvatten av god kvalitet		
Hav i balans samt levande kust och skärgård		
Myllrande våtmarker		
Levande skogar		
Ett rikt odlingslandskap		
Storslagen fjällmiljö		
God bebyggd miljö		
Ett rikt växt- och djurliv		

¹⁸ Miljö kvalitetsmålen Gotland 2021 Regional årlig uppföljning av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet (Länsstyrelsen i Gotlands län)

